

IMPLICAREA DIASPOREI ÎN ACȚIUNI CLIMATICE – OPORTUNITĂȚI ȘI PROVOCĂRI ÎN REPUBLICII MOLDOVA

RAPORT ANALITIC

Organizația Internațională pentru Migrația
Chișinău – 2024

Opiniile exprimate în această publicație aparțin autorilor și nu reflectă neapărat punctele de vedere ale Organizației Internaționale pentru Migrație (OIM). Denumirile folosite și prezentarea materialului în raport nu presupun exprimarea unei opinii din partea OIM cu privire la statutul juridic al unei țări, teritoriu, oraș sau zone, sau al autorităților sale, sau cu privire la frontierele sale.

OIM respectă principiul că migrația umană și ordonată aduce beneficii migranților și societății. În calitate de organizație interguvernamentală, OIM acționează împreună cu partenerii săi din comunitatea internațională pentru: a asista în rezolvarea provocărilor operaționale ale migrației; a crește nivelul de înțelegere a problemelor legate de migrație; a încuraja dezvoltarea socială și economică prin intermediul migrației; și a susține demnitatea umană și bunăstarea migranților.

CUPRINS

Lista abrevierilor	5
Rezumat executiv	6
1. Introducere	7
1.1 Contextul și justificarea cercetării	8
1.2 Obiectivele studiului de caz la nivel de țară	8
1.3 Metodologia cercetării (domeniul de aplicare și abordarea metodologică)	8
2. Schimbările climatice în Republica Moldova: impact, vulnerabilități și provocări	10
2.1. Vulnerabilitatea mediului și impactul schimbărilor climatice în Republica Moldova	11
2.2. Provocări în conservarea mediului	13
2.3. Integrarea rezilienței la schimbările climatice în strategiile de dezvoltare	13
3. Principalele rezultate ale cercetării	16
3.1 Legislația, politicile, strategiile și prioritățile naționale majore din perspectiva mediului, și a schimbărilor climatice	17
3.2. Mecanisme naționale de coordonare și structuri instituționale care sprijină inițiativele climatice	20
3.3. Produse și mecanisme financiare pentru implicarea diasporei în acțiuni climatice	23
3.4. Percepțiile și conștientizarea diasporei cu privire la prioritățile și provocările naționale legate de schimbările climatice	28
3.5. Valorificarea canalelor de comunicare ale rețelelor diasporei pentru acțiuni climatice	33
3.6. Exemple de bune practici de implicare a diasporei în acțiunile climatice	36
4. Implicarea diasporei în acțiuni climatice: oportunități și provocări	41
4.1 Bariere în calea implicării diasporei	42
4.2 Căi de implicare a diasporei (factori motivatori, domenii prioritare și mecanisme la nivel național și local)	45
5. Concluzii și recomandări	50
5.1 Rezumatul principalelor concluzii ale cercetării	51
5.2 Recomandări aplicabile pentru factorii de decizie politică, comunitățile diasporei și alte părți interesate pentru a spori implicarea diasporei în acțiunile climatice	53

© IOM

Autor:
Dr. Eugeniu Burdelnii

Publisher:
IOM Moldova
Le Roi Business Center, Strada Sfatul Țării 29
Chișinău, MD 2012, Republica Moldova
Telefon general: +373 68003311
web: www.moldova.iom.int
e-mail: iomchisinau@iom.int

LISTA ABREVIERILOR:

Annexes:

- Anexa 1: Lista părților interesate intervievate ca parte a interviurilor în profunzime cu experți-cheie 61
- Anexa 2: Tabelul 1. Cadrul strategic, programatic și legislativ al Republicii Moldova pentru mediu și reziliență climatică relevant pentru legătura dintre diaspora și schimbările climatice 62
- Anexa 3: Tabelul 2. Cartografierea cadrului instituțional al Republicii Moldova relevant pentru domeniul acțiunilor climatice și al oportunităților de implicare a diasporei) 64
- Anexa 4: Tabelul 3. Cadrul instituțional al Republicii Moldova cu atribuții în domeniul diasporei, migrației și dezvoltării 69
- Anexa 5: Tabelul 4. Mecanismele participative ale diasporei 71
- Anexa 6: Tabelul 5. Rezultatele programului PARE I+I (2010-2021) 72
- Anexa 7: Tabelul 6. Prezentare generală a programului PARE I+2 73
- Anexa 8: Tabelul 7. Prezentare generală a programului de ecologizare a IMM-urilor 74
- Anexa 9: Tabelul 8. Prezentare generală a programului "DAR I+3" 75
- Anexa 10: Exemple de bune practici de implicare a diasporei în acțiuni climatice 76
- Anexa 11: Tabelul 9. Implicarea diasporei în reziliența la schimbările climatice și agricultura durabilă: Exemple selective de bune practici 85
- Anexa 12: Tabelul 10. Cadru strategic pentru implicarea diasporei moldovenești în acțiuni climatice: Motivatori, domenii prioritare și mecanisme 86
- Anexa 13: Lista documentelor consultate 88

- **BRD** – Biroul Relații cu Diaspora
- **UE** – Uniunea Europeană
- **OIM** – Organizația Internațională pentru Migrație
- **IEC** – Interviuri cu experți-cheie
- **ODA** – Organizația pentru Dezvoltarea Antreprenoriatului
- **ODD** – Obiectivele de dezvoltare durabilă
- **IMM** – Întreprindere mică și mijlocie
- **UK** – Regatul Unit
- **ONU** – Organizația Națiunilor Unite
- **ONG** – Organizație non-guvernamentală

REZUMAT EXECUTIV

Raportul își propune să analizeze cadrele juridice și instituționale existente privind migrația și schimbările climatice împreună cu provocările, barierele și căile de implicare ale diasporei Republicii Moldova. Raportul utilizează o abordare mixtă a metodelor, combinând cercetarea documentară și 15 interviuri semi-structurate cu experți din domeniu (informatori-cheie), desfășurate în perioada martie-aprilie 2024, pentru a aborda cadrele de politici, mecanismele financiare, percepțiile diasporei, precum și barierele și oportunitățile de implicare, asigurând coerența metodologică și rezultate fiabile.

Economia Moldovei, dependentă de agricultură, este foarte vulnerabilă la schimbările climatice, care amenință securitatea alimentară și mijloacele de trai în mediul rural. Se preconizează că creșterea temperaturii cu 2-3°C până în 2050, alături de schimbarea tiparelor de precipitații, va intensifica secetele, afectând agricultura și determinând migrația de la mediul rural la cel urban și cea internațională. Această migrație exacerbează deficitul de forță de muncă în agricultură și subliniază importanța remitențelor în sprijinirea adaptării la schimbările climatice.

Pentru a face față acestor provocări, Republica Moldova a stabilit un cadru legislativ și strategic solid, inclusiv Programul Național de Adaptare la Schimbările Climatice până în 2030 (PNASC) și Planul de Acțiuni pentru implementarea acestuia, Programul de Dezvoltare pentru Reducerea Emisiilor până în 2030, Strategia Națională pentru Dezvoltare Agricolă și Rurală pentru 2023-2030 și Planul Național de Dezvoltare pentru 2024-2026. Aceste inițiative coordonate de Comisia Națională privind Schimbările Climatice și puse în aplicare de diverse ministere de resort și agenții subordonate se aliniază la strategia „Moldova europeană 2030” de promovare a rezilienței și durabilității climatice.

De asemenea, Republica Moldova își implică diaspora prin programe precum PARE 1+1 și PARE 1+2, Programul de ecologizare a IMM-urilor și Programul DAR 1+3, valorificând remitențele pentru a promova

principiile economiei verzi și practicile durabile. Cu toate acestea, provocări precum sensibilizarea și accesibilitatea limitate, alături de politici neclare, necesită îmbunătățirea comunicării și simplificarea proceselor de participare pentru a spori implicarea diasporei.

Cu toate acestea, potențialul diasporei este utilizat în măsură insuficientă din cauza unei înțelegeri limitate a provocărilor climatice locale, a unui cadru de programare publică limitat și a unei comunicări insuficiente cu privire la rolul diasporei în acțiunile climatice. Îmbunătățirea fluxului de informații și stabilirea unei comunicări angajante și direcționate sunt esențiale pentru activarea contribuției diasporei la reziliența la schimbările climatice. Diaspora moldovenească, bine informată în materie de durabilitate în țările de destinație, poate spori semnificativ reziliența la schimbările climatice în Moldova prin introducerea de tehnologii și practici avansate. O implicare eficientă necesită îmbunătățirea canalelor de comunicare, implicarea strategică în elaborarea politicilor și abordarea provocărilor operaționale.

În cele din urmă, depășirea barierelor precum ineficiența birocratică și neconcordanța tehnologiilor cu condițiile locale este esențială. Stimulentele financiare, transferul de cunoștințe și ajustările de reglementare sunt necesare pentru a asigura participarea efectivă a diasporei în sectoare-cheie, cum ar fi energia, agricultura și gestionarea apei, unde impactul lor poate genera beneficii socio-economice și de mediu semnificative în Moldova.

1

INTRODUCERE

I.1 Contextul și justificarea cercetării

Schimbările climatice reprezintă o provocare globală, care necesită mobilizarea întregii societăți. Grupurile din diaspora contribuie deja la inițiativele naționale de dezvoltare. Cu toate acestea, contribuțiile lor încă nu sunt utilizate în măsură suficientă în cadrul inițiativelor climatice specifice. Primele contacte cu diaspora din Bangladesh, Ghana, Jamaica și Moldova, stabilite în Regatul Unit, arată că acestea sunt dispuse și capabile să sprijine planurile de acțiune privind clima ale țărilor lor de origine. Cu toate acestea, diaspora în diverse țări este adesea lipsită de informații-cheie privind prioritățile climatice și de canale de participare eficiente care să permită implicarea diasporei în acțiuni de adaptare la schimbările climatice. Guvernele naționale și părțile interesate din țările de origine nu au valorificat pe deplin implicarea diasporei în strategiile climatice. O mai bună înțelegere a modului în care diaspora poate sprijini și îmbunătăți comunicarea ar putea spori în mod semnificativ contribuțiile acesteia la acțiunile climatice, acesta fiind scopul prezentului raport.

Pentru a aborda aceste provocări și a valorifica dorința comunităților diasporei de a se angaja în acțiuni climatice, OIM din Regatul Unit, în colaborare cu birourile OIM din Bangladesh, Ghana, Jamaica și Moldova, a lansat un proiect de 24 de luni (ianuarie 2023 - decembrie 2024) finanțat de Fondul de Dezvoltare al OIM în 2023. Proiectul, „Diaspora pentru acțiuni climatice (D4C): Valorificarea potențialului mobilității umane în contextul schimbărilor climatice”, își propune să consolideze acțiunea globală în domeniul climei prin integrarea eforturilor diasporei în strategiile climatice naționale ale acestor țări, sprijinind astfel Acordul de la Paris, ODD-uri specifice și obiectivele 2, 18, 19 și 20 din Pactul global pentru migrație (GCM). Această inițiativă include, de asemenea, un studiu de caz multinațional pentru evaluarea oportunităților și provocărilor cu care se confruntă aceste comunități din diaspora în participarea activă la acțiuni climatice în țările lor de origine.

I.2 Obiectivele studiului de caz la nivel de țară

Obiectivul studiului de caz privind Moldova este de a explora modul de implicare a diasporei moldovenești rezidente în Regatul Unit în inițiativele de acțiune pentru climă din țara lor de origine. Prezentul raport analitic a fost elaborat, pe baza valorificării datelor studiului privind migrația, mediul și schimbări climatice realizat recent în

Moldova. Raportul de față se concentrează pe evaluarea cadrelor instituționale și politice actuale legate de migrație și schimbările climatice, alături de analiza percepțiilor, experiențelor și provocărilor cu care se confruntă diaspora moldovenească în cadrul participării la acțiuni climatice, bazându-se pe cercetările disponibile.

I.3 Metodologia cercetării (domeniul de aplicare și abordarea metodologică)

Proiectul de cercetare a utilizat o abordare mixtă a metodelor atât în aspecte calitative, cât și cantitative, utilizând un cadru detaliat de evaluare. Întrebările-cheie ale cercetării s-au axat pe cadrele de politică existente, mecanismele financiare, percepțiile diasporei și barierele în calea unei implicări eficiente, alături de oportunitățile de valorificare a rețelelor diasporei și a căilor de implicare. Abordarea a asigurat coerența metodologică, soliditatea și capacitatea de abordare eficientă a obiectivelor cercetării.

Pentru colectarea datelor, a fost utilizată o combinație de cercetare de birou și interviuri în profunzime cu persoane-

cheie. Cercetarea de birou a cuprins o revizuire sistematică a literaturii de specialitate pentru a surprinde perspectivele globale și locale cu privire la impactul schimbărilor climatice și contribuțiile diasporei, pornind de la lucrări academice, documente de politică și studii de caz. Datele primare au fost colectate prin intermediul a 15 interviuri semi-structurate și aprofundate cu părțile interesate din diferite instituții moldovenești, experți, mediul academic și membri ai diasporei din Regatul Unit, desfășurate în perioada martie-aprilie 2024, concentrându-se pe experiențele și percepțiile acestora (Anexa I - Lista părților interesate intervievate).

Această dublă abordare a triangulării datelor - utilizarea diferitelor surse și metode - a contribuit la sporirea fiabilității și validității constatărilor. Analiza datelor a integrat analiza tematică pentru datele calitative și statisticile descriptive pentru perspectivele cantitative, cu scopul de a descoperi modele, provocări și oportunități în ceea ce privește implicarea diasporei în acțiunile climatice.

Metodologia recunoaște anumite limitări precum constrângerile de resurse și accesul la experții-cheie,

sugerând strategii precum utilizarea rețelelor și verificarea riguroasă a datelor pentru a atenua aceste probleme. Concepția a urmărit să ofere o examinare detaliată, bazată pe dovezi, a modului în care diaspora moldovenească poate sprijini acțiunile climatice, conducând la recomandări practice pentru părțile interesate. Acest cadru robust și-a propus să îmbunătățească înțelegerea rolului diasporei în strategia climatică a Republicii Moldova și să consolideze dialogul politic și angajamentul cu țara de origine.

2

SCHIMBĂRILE CLIMATICE ÎN REPUBLICA MOLDOVA: IMPACT, VULNERABILITĂȚI ȘI PROVOCĂRI

2.1. Vulnerabilitatea mediului și impactul schimbărilor climatice în Republica Moldova

Republica Moldova, una dintre cele mai vulnerabile regiuni la schimbările climatice din Europa și Asia Centrală, se confruntă cu pericole naturale frecvente, inclusiv secete, inundații și furtuni puternice. Țara se confruntă cu provocări socio-economice semnificative și cu un risc sporit de provocări legate de climă. În special, putem remarca că peste 12 la sută din populația sa este expusă dezastrelor naturale, depășind cu mult media de 2,1 la sută pentru țările cu venituri medii superioare.¹ Această expunere la dezastre naturale are repercusiuni semnificative atât pentru mediul înconjurător, cât și pentru economia Moldovei. Între 1984 și 2006, pierderile economice anuale ale țării din cauza dezastrelor naturale au reprezentat în medie 2,1 la sută din PIB-ul său. În 2008, Moldova s-a confruntat cu ploi torențiale severe care au dus la inundații extinse, provocând pagube de 120 milioane dolari SUA.²

Secetele recurente au avut un impact semnificativ asupra Moldovei, în special în perioada 2000-2012, când țara s-a confruntat cu patru secete severe. Seceta din 2007 a fost cea mai devastatoare, afectând 80 la sută din teritoriu, reducând producția agricolă cu 23 la sută și cauzând pierderi economice de aproximativ 1,0 miliarde USD. În 2020, o altă secetă a dus la o scădere cu 26 la sută a producției agricole și cu aproape 20 la sută a ocupării forței de muncă în agricultură, cu repercusiuni socioeconomice grave. Situația s-a deteriorat și mai mult în 2022 din cauza unei alte secete severe și a creșterii costurilor cu îngrășămintele și combustibilul ca urmare a invaziei Rusiei în Ucraina, ceea ce a dus la o scădere cu 46 la sută a producției de cereale, cea mai scăzută din ultimii cinci ani.³ Aceste evenimente evidențiază vulnerabilitatea acută a Moldovei la schimbările climatice și subliniază nevoia urgentă de strategii robuste de adaptare și reziliență pentru a atenua viitoarele efecte socioeconomice.

Conform analizelor Fondului Monetar Internațional (FMI)⁴, vulnerabilitatea Moldovei la schimbările climatice rezultă din mai mulți factori critici:

- **SENSIBILITATE SPORITĂ LA VARIAȚIILE CLIMATICE:** Economia bazată pe agricultură a Moldovei este foarte sensibilă la condițiile meteorologice extreme, afectând securitatea alimentară și productivitatea agricolă, vitale pentru populația rurală, unde o treime din populație este ocupată. Dependența puternică a țării de importurile nediversificate de energie sporesc, de asemenea, vulnerabilitatea acesteia la șocurile climatice.
- **CAPACITATE DE ADAPTARE LIMITATĂ:** Moldova se confruntă cu provocări în ceea ce privește pregătirea pentru dezastre și capacitatea de adaptare, inclusiv sisteme de irigații inadecvate, disponibilitate limitată de îngrășăminte și infrastructură rurală precară. Accesul la apă și problemele legate de depozitarea acesteia agravează aceste probleme, afectând randamentul culturilor agricole și securitatea alimentară.
- **CONSTRÂNGERI ECONOMICE:** Fiind una dintre cele mai sărace țări din Europa, Republica Moldova se confruntă cu provocări economice intensificate de nevoia de adaptare la schimbările climatice. Aceste provocări apasă asupra bugetului țării și limitează capacitatea Guvernului de a atenua pierderile economice cauzate de fenomenele climatice. Sectorul agroalimentar, crucial pentru peste 45 la sută din exporturi și legat de transport și procesarea alimentelor, subliniază vulnerabilitatea comunităților rurale.⁶

¹ Fondul Monetar Internațional. (2023). Republic of Moldova: Staff Report for the 2023 Article IV Consultation, Fourth Reviews under the Extended Credit Facility and Extended Fund Facility Arrangements, Request for Extension and Rephrasing of the Arrangements, and Request for an Arrangement under the Resilience and Sustainability Facility. <https://www.elibrary.imf.org/view/journals/002/2023/428/article-A004-en.xml>

² Stratan A., Ceban A. și Lucasenco E. (2023). Greening Policies For The Agricultural Sector of The Republic of Moldova: Current Situation And Future Perspectives, Scientific Papers Series Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development, Vol. 23, Issue 2. Disponibil la: https://managementjournal.usamv.ro/pdf/vol.23_2/Art74.pdf

³ Fondul Monetar Internațional. (2023). Republic of Moldova: Staff Report for the 2023 Article IV Consultation, Fourth Reviews under the Extended Credit Facility and Extended Fund Facility Arrangements, Request for Extension and Rephrasing of the Arrangements, and Request for an Arrangement under the Resilience and Sustainability Facility. <https://www.elibrary.imf.org/view/journals/002/2023/428/article-A004-en.xml>

⁴ Fouejieu A. (2024): Opportunities and Challenges of Climate Adaptation Policies Republic of Moldova, SIP/2024/002, <https://www.elibrary.imf.org/view/journals/018/2024/002/article-A000-en.xml?rskey=Aga4T7&result=1>

⁵ Beviuc V., Perspective și probleme de integrare în Spațiul European de Cercetare și Educație, Volumul VII, Partea I. Cahul: USC, 2020. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/38-46_6.pdf

⁶ Stratan A., Ceban A. și Lucasenco E. (2023). Greening Policies For The Agricultural Sector of The Republic of Moldova: Current Situation And Future Perspectives, Scientific Papers Series Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development, Vol. 23, Issue 2. Disponibil la: https://managementjournal.usamv.ro/pdf/vol.23_2/Art74.pdf

- **VULNERABILITATEA SOCIALĂ:** Problemele socio-economice, amplificate de nivelul de dezvoltare economic al Moldovei, expun populația din mediul rural la riscuri ridicate din cauza dependenței lor de agricultură și a resurselor limitate. Dezastrele naturale amenință securitatea alimentară, agravează inegalitatea și subminează eforturile de reducere a sărăciei.

Impactul schimbărilor climatice asupra sănătății publice în Moldova include atât efecte directe ale condițiilor meteorologice extreme asupra sănătății umane, cât și efecte indirecte prin urbanizare, schimbări demografice și modificări ale tiparelor de transmitere a bolilor. Acești factori subliniază nevoia urgentă de strategii cuprinzătoare de adaptare la schimbările climatice și de reziliență în Moldova pentru a atenua impactul socio-economic în viitor.

Din păcate, se preconizează că schimbările climatice vor intensifica frecvența și severitatea secetelor și a altor pericole naturale, ceea ce va reprezenta o amenințare semnificativă la adresa sectorului agricol vital al Moldovei.⁷ În ultimii 127 de ani (1887-2014), Moldova a înregistrat o tendință remarcabilă de încălzire, cu o creștere medie a temperaturii de peste 1,0°C. Precipitațiile au crescut cu doar 54,7 mm în această perioadă.⁸ Creșterea temperaturii aerului este cea mai pronunțată în timpul sezonului cald, în special vara, cu creșteri de 0,9-1,0°C. Această creștere a temperaturii, împreună cu precipitațiile reduse din vară și toamnă - care nu sunt compensate de ușoarele creșteri din timpul iernii și primăverii - va duce probabil la un deficit semnificativ de umiditate și la creșterea potențialului de evaporare.⁹

Se preconizează că Moldova se va confrunta cu o creștere semnificativă a temperaturilor medii cu 2-3°C până în 2050, în special în regiunile sudice, alături de modificări ale regimului precipitațiilor - creșteri în nord și scăderi în sud. Aceste schimbări vor exacerba probabil secetele

multianuale, amenințând grav agricultura, care contribuie la PIB cu 11 la sută, angajează 21 la sută din forța de muncă și reprezintă 45 la sută din exporturi. Culturile strict dependente de ploaie și culturile de export de mare valoare, care reprezintă 87 la sută din producția agricolă și care necesită mai multă apă odată cu creșterea temperaturilor, sunt deosebit de amenințate. Sectorul zootehnic ar putea înregistra, de asemenea, o reducere cu 35 la sută a veniturilor nete până în 2040 din cauza impactului schimbărilor climatice, alte sectoare, precum resursele de apă, transporturile, energia, sănătatea umană și silvicultura, confruntându-se cu provocări similare.¹⁰ Evaluările climatice arată că Moldova este extrem de vulnerabilă la creșterea temperaturilor, la schimbarea tiparelor de precipitații și la creșterea aridității, ceea ce duce la fenomene meteorologice extreme mai frecvente și mai grave, cum ar fi valurile de căldură, înghețurile, seceta, inundațiile și furtunile.¹¹

Schimbările climatice ar putea avea un impact grav asupra mijloacelor de trai din mediul rural, din cauza dependenței lor puternice de agricultură, a capacității limitate de adaptare și a proporției ridicate a veniturilor cheltuite pe alimente.¹² În Moldova, aproximativ 80 la sută din populația săracă își bazează mijloacele de trai pe agricultură. În același timp, remitențele provenite din migrație au sprijinit 23,1 la sută din gospodăriile moldovenești în 2021.¹³ Capacitatea lor limitată de a se adapta și costurile ridicate ale alimentelor le sporesc vulnerabilitatea. Intensificarea secetelor amenință să agraveze sărăcia și insecuritatea alimentară. Modificările precipitațiilor ar putea, de asemenea, să reducă accesul populației din mediul rural la apă curată și canalizare, afectând securitatea aprovizionării cu apă și sănătatea grupurilor vulnerabile, în special a populațiilor marginalizate precum femeile, persoanele cu necesități speciale, romii, persoanele în vârstă, tinerii și refugiații. Femeile din mediul rural, care reprezintă 36 la sută din populația agricolă,

sunt deosebit de expuse riscului din cauza capacității lor limitate de adaptare.¹⁴ În plus, cei mai săraci 20 la sută din populație cheltuiesc aproximativ 57 la sută din venitul lor pe alimente, 17 la sută pe locuințe, apă, electricitate și gaze și 2 la sută pe transport. În schimb, cei mai bogați 20 la sută alocă doar 31 la sută din venitul lor pentru alimente, 13 la sută pentru locuințe, apă, electricitate și gaze și 11 la sută pentru transport.¹⁵ Costurile socio-economice ale dezastrelor naturale legate de climă, cum ar fi seceta, inundațiile și grindina, sunt semnificative, iar intensitatea și frecvența acestora se așteaptă să crească din cauza schimbărilor climatice.

În Moldova, migrația internă și internațională semnificativă din zonele agricole rurale cu venituri reduse a creat o

penurie de forță de muncă, determinată atât de factori climatici, cât și de factori non-climatici. Printre aceștia se numără incendiile de vegetație care afectează agricultura și zonele rezidențiale, scăderea fertilității solului, salinizarea și eroziunea care reduc veniturile din recolte, determinând sătenii să migreze către zonele urbane pentru oportunități mai bune. În timp ce această migrație agravează deficitul de forță de muncă și de expertiză în agricultură, complicând adaptarea la schimbările climatice, ea generează, de asemenea, remitențe financiare. Aceste remitențe sunt esențiale pentru sprijinirea măsurilor de adaptare ale fermierilor, evidențiind o dinamică complexă între migrație, reziliența economică și adaptarea la schimbările climatice în Moldova rurală. Astfel, migrația prezintă provocări, dar contribuie și la durabilitatea sectorului agricol.¹⁶

2.2. Provocări în conservarea mediului

Republica Moldova se confruntă cu provocări grave de mediu din cauza epuizării și a utilizării excesive a resurselor naturale, agravate de slaba promovare a mediului. Acoperirea forestieră a țării este redusă, de 12 la sută cu mult sub media europeană de 30 la sută iar zonele sale protejate mici și fragmentate acoperă doar 8 la sută din teritoriu, ceea ce duce la efecte de conservare limitate. Moldova se confruntă cu probleme precum declinul biodiversității, calitatea aerului și a apei și gestionarea deficitară a deșeurilor, punând în pericol capacitatea sa de a-și atinge obiectivele de mediu pentru 2030. Defrișările, gestionarea defectuoasă a pădurilor din trecut și vulnerabilitatea crescută la dăunători și boli sunt probleme-cheie. În plus, deoarece se preconizează că populația urbană a Moldovei va crește de la 47 la sută în 2010 la 60 la sută până în 2030, urbanizarea agravează poluarea aerului, în principal din cauza transportului, și deteriorează calitatea apei din cauza

apelor reziduale netratate, a eliminării ilegale a deșeurilor și a practicilor agricole deficitare. Metodele inadecvate de eliminare a deșeurilor, cum ar fi depozitele de deșuri prost gestionate și arderea în aer liber, agravează și mai mult aceste probleme de mediu.¹⁷

Republica Moldova își îmbunătățește gestionarea deșeurilor prin sporirea reciclării și tratarea mai eficientă a deșeurilor periculoase. În pofida acestui fapt, datele exacte privind volumul deșeurilor sunt rare, estimările indicând 30-35 de milioane de tone de deșuri municipale în depozitele de deșuri. În timp ce sistemul din Chișinău funcționează eficient, majoritatea depozitelor naționale de deșuri nu îndeplinesc standardele internaționale. Multe dintre acestea nu dispun de licențe corespunzătoare din partea autorităților sanitare și de mediu, și doar aproximativ 10 la sută sunt autorizate oficial, dar chiar și acestea nu respectă pe deplin reglementările de mediu.¹⁸

⁷ Fondul Monetar Internațional. (2023). Republic of Moldova: Staff Report for the 2023 Article IV Consultation, Fourth Reviews under the Extended Credit Facility and Extended Fund Facility Arrangements, Request for Extension and Rephasing of the Arrangements, and Request for an Arrangement under the Resilience and Sustainability Facility. <https://www.elibrary.imf.org/view/journals/002/2023/428/article-A004-en.xml>

⁸ Beviuc V., Perspective și probleme de integrare în Spațiul European de Cercetare și Educație, Volumul VII, Partea I. Cahul: USC, 2020. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/38-46_6.pdf

⁹ Capcelea A. (2022): Moldova's Key Environmental Challenges - The View of Development Partners, Conferința "Știința în Nordul Republicii Moldova: realizări, probleme, perspective", Bălți, Moldova, 20-21 mai 2022. Disponibil la: https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/157671

¹⁰ Fondul Monetar Internațional. (2023). Republic of Moldova: Staff Report for the 2023 Article IV Consultation, Fourth Reviews under the Extended Credit Facility and Extended Fund Facility Arrangements, Request for Extension and Rephasing of the Arrangements, and Request for an Arrangement under the Resilience and Sustainability Facility. <https://www.elibrary.imf.org/view/journals/002/2023/428/article-A004-en.xml>

¹¹ Hotărârea Guvernului nr. 624 din 30-08-2023 privind aprobarea Programului național de adaptare la schimbările climatice până în 2030. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=140163&lang=ro

¹² Stratan A., Ceban A. și Lucasenco E. (2023). Greening Policies For The Agricultural Sector of The Republic of Moldova: Current Situation And Future Perspectives, Scientific Papers Series Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development, Vol. 23, Issue 2. Disponibil la: https://managementjournal.usamv.ro/pdf/vol.23_2/Art74.pdf

¹³ Sterly Harald, Vladicescu Natalia (2023). Studiu de caz privind nexusul migrație, mediu, schimbări climatice și dezvoltare în Republica Moldova, OIM, Chișinău

¹⁴ Fondul Monetar Internațional. (2023). Republic of Moldova: Staff Report for the 2023 Article IV Consultation, Fourth Reviews under the Extended Credit Facility and Extended Fund Facility Arrangements, Request for Extension and Rephasing of the Arrangements, and Request for an Arrangement under the Resilience and Sustainability Facility. <https://www.elibrary.imf.org/view/journals/002/2023/428/article-A004-en.xml>

¹⁵ Gerhalter J., External Just Transition An Assessment of the External Socio-Economic Effects of the EU Climate Policy in the Case of Moldova, Master Thesis, Utrecht University Student Theses Repository Home, 2023. <https://studenttheses.uu.nl/handle/20.500.12932/45168>

¹⁶ Hotărârea Guvernului nr. 624 din 30-08-2023 privind aprobarea Programului național de adaptare la schimbările climatice până în 2030. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=140163&lang=ro

¹⁷ PNUD Moldova (2023), Anexa I - Descrierea acțiunilor care permit o tranziție ecologică incluzivă în Republica Moldova. Disponibil la: <https://www.undp.org/moldova/projects/enabling-inclusive-green-transition-republic-moldova>

¹⁸ Capcelea A. (2022): Moldova's Key Environmental Challenges - The View of Development Partners, Conferința "Știința în Nordul Republicii Moldova: realizări, probleme, perspective", Bălți, Moldova, 20-21 mai 2022. Disponibil la: https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/157671

2.3. Integrarea rezilienței la schimbările climatice în strategiile de dezvoltare

Strategia Națională de Dezvoltare 2030 a Republicii Moldova vizează creșterea rezilienței la schimbările climatice prin atenuarea riscurilor și adaptarea în șase sectoare-cheie: sănătate, transport, agricultură, energie, resurse de apă și păduri. Ca parte a angajamentului său față de Agenda 2030 a Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă (ODD) ale ONU, Moldova sprijină în mod specific ODD-ul 13, care vizează creșterea adaptabilității și rezilienței la schimbările climatice.¹⁹ În plus, în calitate de semnatar al Acordului de la Paris privind schimbările climatice, Moldova își actualizează strategia de dezvoltare cu emisii reduse pentru 2030 pentru a se alinia la cadrul principal al Acordului privind decarbonizarea, Planul național pentru energie și climă. În 2020, Moldova s-a angajat să reducă emisiile de gaze cu efect de seră cu 64-67 la sută până în 2030 față de nivelurile din 1990, cu o creștere potențială la 88 la sută în funcție de finanțarea internațională pentru climă. Cu toate acestea, Moldova nu a prezentat încă o strategie pe termen lung de reducere a emisiilor sau un plan național de adaptare în temeiul Acordului.²⁰

În general, Guvernul Republicii Moldova a integrat adaptarea la schimbările climatice în cadrul său de politici, abordând riscurile climatice prin documente strategice care afectează sectoare-cheie precum agricultura, apa și energia. Printre eforturile semnificative se numără Strategia de adaptare la schimbările climatice lansată în 2014 și Planul de acțiuni pentru punerea sa în aplicare pentru perioada 2014-2020 și consolidată de Contribuțiile naționale determinate (CND2) actualizate în 2020. În august 2023, Moldova a inițiat Programul național de adaptare la schimbările climatice, care urmează să continue până în 2030, cu un Plan de acțiuni corespunzător pentru punerea sa în aplicare pentru 2023-2030, pentru a se asigura că aceste angajamente vor fi îndeplinite.²¹

Depășirea barierelor în calea adoptării inițiativelor rezistente la schimbările climatice poate îmbunătăți implementarea acestora. Actualizarea diagnosticului sistematic de țară din 2021 a Băncii Mondiale identifică prioritățile-cheie pentru creșterea rezilienței la schimbările climatice. Printre acestea se numără elaborarea unor strategii cuprinzătoare de atenuare a riscurilor de dezastru și de reziliență la schimbările climatice în sectoare precum silvicultura, apa și transportul ecologic, consolidarea agriculturii competitive și intensificarea eforturilor publice și private de atenuare și adaptare la schimbările climatice.²²

În pofida progreselor înregistrate în domeniul de reziliență a agriculturii la schimbările climatice, Moldova se confruntă cu vulnerabilități persistente din cauza naturii imprevizibile a evenimentelor climatice și a scepticismului agricultorilor față de practicile inteligente din punct de vedere climatic. Acest lucru evidențiază necesitatea unei mai bune sensibilizări a publicului și a elaborării de politici bazate pe date care să includă nevoile comunităților vulnerabile.

Constrângerile structurale, agravate de riscurile sociopolitice și economice generate de invazia Rusiei în Ucraina, împiedică progresul Moldovei către o dezvoltare cu emisii reduse de carbon și rezistentă la schimbările climatice. Provoacă precum productivitatea scăzută a muncii, investițiile insuficiente și slaba creare de locuri de muncă contribuie la emigrație și stagnare economică. Reforme structurale urgente sunt esențiale pentru a preveni scăderea nivelului de trai.²³

Provoacă pentru o reformă eficientă în Moldova includ capacitatea administrativă limitată, politicile fragmentate și supravegherea guvernamentală inadecvată a politicii climatice. În plus, persistă probleme legate de monitorizarea și fiabilitatea datelor privind emisiile de

gaze cu efect de seră. În pofida îmbunătățirilor în materie de guvernare, Moldova continuă să înregistreze rezultate slabe în ceea ce privește stabilitatea politică, controlul corupției, statul de drept și calitatea reglementărilor în comparație cu mediile UE. În plus, Moldova se află în urma colegilor regionali în ceea ce privește pregătirea socială pentru adaptare.²⁴

Necesitățile stringente de infrastructură ale Moldovei, intensificate de provocările climatice, necesită un sprijin fiscal semnificativ. Complicațiile legate de statutul nerezolvat al regiunii din stânga Nistrului prezintă riscuri pentru securitatea economică și energetică. Mai mult, invazia Rusiei în Ucraina a condus la un aflus de refugiați, la creșterea prețurilor la energie, la perturbări ale comerțului și la preocupări sporite în materie de securitate în Moldova.

Dezvoltarea urgentă a unui cadru economic competitiv și diversificat este esențială pentru susținerea rezistenței la schimbările climatice și a transformării economice.²⁵

Procesul de integrare în UE oferă Moldovei oportunități semnificative de creștere economică și aliniere la standardele socioeconomice și de mediu ale UE. Prin aderarea la lanțurile valorice ecologice ale Europei, Moldova și-ar putea stimula economia prin creșterea investițiilor private, îmbunătățirea productivității, competitivității și oportunităților de angajare. Cu toate acestea, aceste beneficii depind de angajamentul Moldovei față de reformele-cheie în practicile de afaceri, infrastructură, capital uman și politici fiscale. În plus, legăturile mai strânse cu UE ar putea accelera adoptarea standardelor esențiale pentru decarbonizare și reziliența la schimbările climatice.²⁶

¹⁹ Beziuc V., Perspective și probleme de integrare în Spațiul European de Cercetare și Educație, Volumul VII, Partea I. Cahul: USC, 2020. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/38-46_6.pdf

²⁰ Comisia Europeană. (2023). Insights on Diaspora Engagement in Climate Resilience and Sustainable Agriculture in the Republic of Moldova. În *Republic of Moldova 2023 Report* [SWD(2023) 698 final]. Document de lucru al serviciilor Comisiei care însoțește documentul Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor privind politica de extindere a UE. Bruxelles, 8.11.2023. Disponibil la: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-11/SWD_2023_698%20Moldova%20report.pdf

²¹ Fondul Monetar Internațional. (2023). Republic of Moldova: Staff Report for the 2023 Article IV Consultation, Fourth Reviews under the Extended Credit Facility and Extended Fund Facility Arrangements, Request for Extension and Rephasing of the Arrangements, and Request for an Arrangement under the Resilience and Sustainability Facility. <https://www.elibrary.imf.org/view/journals/002/2023/428/article-A004-en.xml>

²² Fondul Monetar Internațional. (2023). Republic of Moldova: Staff Report for the 2023 Article IV Consultation, Fourth Reviews under the Extended Credit Facility and Extended Fund Facility Arrangements, Request for Extension and Rephasing of the Arrangements, and Request for an Arrangement under the Resilience and Sustainability Facility. <https://www.elibrary.imf.org/view/journals/002/2023/428/article-A004-en.xml>

²³ Ibid

²⁴ Hotărârea Guvernului nr. 624 din 30-08-2023 privind aprobarea Programului național de adaptare la schimbările climatice până în 2030. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=140163&lang=ro

²⁵ Fondul Monetar Internațional. (2023). Republic of Moldova: Staff Report for the 2023 Article IV Consultation, Fourth Reviews under the Extended Credit Facility and Extended Fund Facility Arrangements, Request for Extension and Rephasing of the Arrangements, and Request for an Arrangement under the Resilience and Sustainability Facility. <https://www.elibrary.imf.org/view/journals/002/2023/428/article-A004-en.xml>

²⁶ International Monetary Fund. (2023). Republic of Moldova: Staff Report for the 2023 Article IV Consultation, Fourth Reviews under the Extended Credit Facility and Extended Fund Facility Arrangements, Request for Extension and Rephasing of the Arrangements, and Request for an Arrangement under the Resilience and Sustainability Facility. <https://www.elibrary.imf.org/view/journals/002/2023/428/article-A004-en.xml>

3

PRINCIPALELE REZULTATE ALE CERCETĂRII

3.1 Legislația, politicile, strategiile și prioritățile naționale majore din perspectiva mediului, și a schimbărilor climatice

Cadrul juridic ce vizează mediul și schimbările climatice al Moldovei este ghidat de un set cuprinzător de acte legislative, politici, strategii și priorități naționale concepute pentru a aborda provocările unice ale țării legate de schimbările climatice și angajamentele față de dezvoltarea durabilă.

PREVEDERI CONSTITUȚIONALE, PROGRAME STRATEGICE ȘI PLANURI DE DEZVOLTARE

Constituția Republicii Moldova stabilește drepturi fundamentale care pun bazele protejării drepturilor omului în contextul migrației și integrității mediului. Articolul 27 garantează dreptul la libera circulație, permițând cetățenilor să își aleagă reședința, să emigreze și să se întoarcă liber. Articolul 37 afirmă dreptul la un mediu sănătos, pentru ca toată lumea să trăiască în condiții favorabile sănătății. Acesta obligă statul să furnizeze informații exacte privind mediul și să îi tragă la răspundere pe cei care provoacă daune mediului care afectează sănătatea umană.

Republica Moldova a adoptat mai multe inițiative strategice pentru a face față provocărilor schimbărilor climatice, promovând în același timp dezvoltarea durabilă. Programul național de adaptare la schimbările climatice (PNASC) până în 2030²⁷ și Planul său de acțiune adoptat în august 2023 exemplifică acest lucru, vizând transformări sistemice în sectoare critice precum agricultura, energia și apa pentru a spori reziliența la impactul schimbărilor climatice. Acest program nu se referă doar la adaptare, ci integrează, de asemenea, aspecte legate de gen și migrație, recunoscând efectele indirecte ale variațiilor climatice asupra mobilității umane. Planul de acțiune are în vedere consolidarea capacităților instituționale de abordare a schimbărilor climatice din perspectiva genului și a migrației, integrarea aspectelor legate de migrație în programele de formare

și universitare, colectarea de date privind migrația indusă de climă, actualizarea planurilor urbane pentru a face față deplasărilor provocate de schimbările climatice și migrație și îmbunătățirea accesului la facilitățile medicale pentru populațiile vulnerabile afectate de schimbările climatice, ținând seama de aspectele legate de gen, vârstă și migrație.

În paralel cu PNASC, Programul de dezvoltare pentru reducerea emisiilor²⁸, vizează alinierea la strategia „Moldova europeană 2030” concentrându-se pe reducerea substanțială a emisiilor de gaze cu efect de seră prin măsuri de economie ecologică în diverse sectoare. Acesta este completat de Planul Național de Aderare la UE pentru 2024-2027²⁹, care integrează atenuarea schimbărilor climatice și adaptarea la acestea în cadrul său pentru a respecta standardele UE și a facilita procesul de integrare a Moldovei în UE.

Planul național de dezvoltare pentru 2024-2026³⁰ vizează atenuarea schimbărilor climatice și adaptarea la acestea în agricultură prin oferirea de sprijin financiar, revizuirea criteriilor de subvenționare pentru IMM-uri și acordarea de subvenții pentru tehnologii durabile. Aceste măsuri vizează sporirea rezilienței sectorului și asigurarea mijloacelor de trai rurale, integrând obiectivele de dezvoltare economică și socială pentru a îmbunătăți adaptabilitatea sectorului agricol la schimbările climatice și pentru a sprijini agenda națională de dezvoltare.

Strategia națională de dezvoltare „Moldova europeană 2030”³¹ urmărește avansarea unei țări rezistente și durabile, vizând neutralitatea din punct de vedere al emisiilor de carbon până la mijlocul secolului XXI și îmbunătățirea nivelului de trai. Aceasta implică diaspora moldovenească prin valorificarea competențelor sale prin intermediul platformelor digitale și al parteneriatelor, axate pe durabilitatea mediului, creșterea socioeconomică, guvernanta și drepturile omului. Strategia evidențiază contribuțiile diasporei, promovează schimbul de cunoștințe

²⁷ Hotărârea Guvernului nr. 624 din 30-08-2023 privind aprobarea Programului național de adaptare la schimbările climatice până în 2030. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=140163&lang=ro

²⁸ Hotărârea Guvernului nr. 1470 din 12-30-2016 cu privire la aprobarea Strategiei de dezvoltare cu emisii reduse a Republicii Moldova până în 2030 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia. Disponibil la adresa: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=98493&lang=ro

²⁹ Hotărârea Guvernului nr. 829 din 27-10-2023 cu privire la aprobarea Planului național de aderare la UE pentru anii 2024-2027. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=139891&lang=ro

³⁰ Planul Național de Dezvoltare pentru 2024-2026. Disponibil la: <https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/pnd-ro.pdf>

³¹ Legea nr. 758 din 17-11-2022 privind aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova europeană 2030”. Disponibil la: <https://monitorul.gov.md/ro/monitorul/view/pdf/2579/part/1#page=1>

și include inițiative digitale pentru a stimula participarea civică a acesteia. De asemenea, strategia acordă prioritate reintegrării eficiente a persoanelor care se întorc în țară, dezvoltării instrumentelor pentru antreprenoriat, transferabilității beneficiilor și recunoașterii competențelor de peste hotare pentru a integra talentele diasporei în dezvoltarea Moldovei.

Alinierea Moldovei la standardele internaționale de mediu este evidentă în angajamentul său față de Acordul de la Paris.³² Contribuția determinată la nivel național (CDN) prezintă strategii detaliate de adaptare și atenuare, care consolidează angajamentul țării de a-și spori capacitățile de adaptare și de a-și reduce amprenta de carbon.

Strategiile sectoriale specifice, cum ar fi Programul de promovare a economiei verzi și Strategia de dezvoltare cu emisii reduse până în 2030, subliniază eforturile de tranziție către practici economice durabile.³³ Aceste programe vizează integrarea principiilor ecologice în

diverse sectoare, în vederea reducerii emisiilor și a sporirii eficienței sectoriale.

Gestionarea apei beneficiază, de asemenea, de o atenție semnificativă prin Programul național de punere în aplicare a Protocolului privind apa și canalizarea pentru perioada 2016-2025³⁴ și Strategia de alimentare cu apă și canalizare 2014-2030³⁵, ambele axate pe gestionarea durabilă a resurselor de apă și adaptarea la impactul schimbărilor climatice.

Strategia de mediu pentru 2014-2023,³⁶ Programul de prevenire și gestionare a situațiilor de urgență și excepționale pentru 2022-2025³⁷ și Strategia energetică până în 2030³⁸ ilustrează abordarea cuprinzătoare a Republicii Moldova față de gestionarea mediului, îmbunătățirea rezilienței la situațiile de urgență și eficiența energetică. Aceste strategii vizează armonizarea legislației naționale cu directivele UE, îmbunătățirea calității mediului și asigurarea gestionării durabile a resurselor naturale.

Tabelul 1. Cadrul cronologic al principalelor strategii și programe de acțiune pentru mediu și climă din Republica Moldova (2000-2023)

2000: Contribuția națională determinată (CND) actualizată a Republicii Cehia - Adaptarea la schimbările climatice și migrația
2011: Programul național pentru eficiență energetică 2011-2013
2013: Strategia de gestionare a deșeurilor pentru perioada 2013-2020
2013: Strategia energetică până în 2050
2014: Strategia pentru adaptarea la schimbările climatice 2014
2014: Strategia pentru aprovizionarea cu apă și sanitație 2014-2020
2014: Strategia de mediu pentru 2014-2020 - Protecția mediului, integrarea în UE
2016: Programul național pentru punerea în aplicare a Protocolului privind apa și sănătatea 2016-2025, apă și sanitație
2016: Strategia de dezvoltare cu emisii reduse până în 2030 - Reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră
2018: Programul de promovare a economiei verzi 2018-2030
2018: Acordul de la Paris/ Contribuția determinată la nivel național - Combaterea schimbărilor climatice și raportare
2022: Strategia națională de dezvoltare Europa 2022-2040, creștere durabilă
2023: Planul național de aderare la UE pentru schimbările climatice 2023-2040, atenuare și adaptare
2023: Programul de dezvoltare pentru reducerea emisiilor până în 2025 - Reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră
2023: Programul național de adaptare la schimbările climatice 2023 - Adaptarea la schimbările climatice

³² Hotărârea Guvernului nr. 1277 din 26-12-2018 cu privire la instituirea și funcționarea Sistemului de monitorizare și raportare și a altor informații relevante pentru schimbările climatice. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=112485&lang=ro

³³ Hotărârea Guvernului nr. 1470 din 12-30-2016 cu privire la aprobarea Strategiei de dezvoltare cu emisii reduse a Republicii Moldova până în 2030 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia. Disponibil la adresa: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=98493&lang=ro

³⁴ Ibid

³⁵ Hotărârea Guvernului nr. 199 din 20-03-2014 privind aprobarea Strategiei de alimentare cu apă și sanitație (2014 - 2028). Disponibil la: <http://lex.justice.md/md/352311/>

³⁶ Hotărârea Guvernului nr. 301 din 24-04-2014 privind aprobarea Strategiei de mediu pentru anii 2014-2023 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia. Disponibil la adresa: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=48131&lang=ro

³⁷ Hotărârea Guvernului nr. 846 din 07-12-2022 privind aprobarea Programului de prevenire și gestionare a situațiilor de urgență și excepționale pentru anii 2022-2025. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=134815&lang=ro

³⁸ Hotărârea Guvernului nr. 102 din 05-02-2013 cu privire la Strategia energetică a Republicii Moldova până în anul 2030. Disponibil la: lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=346670&lang=1

LEGI ȘI REGLEMENTĂRI

Cadrul juridic al Republicii Moldova privind schimbările climatice, energia regenerabilă și protecția mediului cuprinde mai multe acte legislative care modelează abordarea sa față de dezvoltarea durabilă și gestionarea energiei (Anexa 2 - Tabelul 1. Cadrul strategic, programatic și legislativ al Republicii Moldova pentru mediu și reziliență climatică relevant pentru legătura dintre diaspora și schimbările climatice).

Legea privind energia regenerabilă (octombrie 2022)³⁹ servește drept piatră de temelie pentru sectorul energiei regenerabile prin stabilirea unui cadru juridic cuprinzător care promovează utilizarea resurselor regenerabile pentru a spori securitatea energetică națională. Legea desemnează Agenția pentru Eficiență Energetică ca organ de conducere și include măsuri de sprijinire a producției și utilizării energiei regenerabile, deși nu leagă în mod explicit aceste măsuri cu migrația și schimbările climatice. Legea privind eficiența energetică (2018)⁴⁰ vizează stimularea eficienței energetice la nivel național prin dezvoltarea piețelor de servicii energetice și punerea în aplicare a planurilor de acțiune. Gestionată de către Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale, aceasta se aliniază la Directiva UE 2012/27/UE pentru îmbunătățirea eficienței producției și utilizării energiei și pentru reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră. Cu toate acestea, la fel ca și Legea privind energia regenerabilă, aceasta nu abordează în mod direct legăturile dintre migrație, mediu și climă. Legea privind deșeurile nr. 209 (2016)⁴¹ abordează prevenirea și gestionarea deșeurilor, vizând reducerea impactului negativ al deșeurilor asupra mediului și sănătății publice. Legea pune accentul pe utilizarea eficientă a resurselor și pe practicile de gestionare durabilă. Regulamentul privind planificarea gestionării secetei (2013)⁴² impune ca raioanele din bazinele hidrografice să elaboreze planuri de gestionare a secetei, care includ criterii pentru identificarea condițiilor de secetă și stabilirea unor sisteme specifice de monitorizare, subliniind importanța gestionării apei în strategiile de adaptare la schimbările climatice. Legea privind protecția mediului nr. 1515 (1993)⁴³ constituie

fundamentul politicii de mediu a Moldovei, plasând accentul pe protecția resurselor naturale, conservarea biodiversității și utilizarea durabilă a resurselor naturale.

Republica Moldova a făcut progrese semnificative în **gestionarea riscurilor de dezastre** și adaptarea la schimbările climatice, utilizând o abordare structurată care include inițiative naționale, locale și sectoriale. Eforturile pro-active ale țării sunt evidențiate prin elaborarea Planurilor de gestionare a riscurilor de inundații pentru perioada 2022-2027 (Hotărârea Guvernului nr. 562/2020)⁴⁴, a Programului de prevenire și gestionare a situațiilor de urgență și excepționale pentru perioada 2022-2025⁴⁵ și a Planului național de combatere a secetei (2019), menite să sporească reziliența în situații de urgență, împotriva inundațiilor și, respectiv, a secetei. În plus, diferite raioane au pus în aplicare planuri de acțiune privind energia durabilă și clima, iar măsurile de adaptare sectoriale specifice pentru silvicultură, sănătate, energie și transport sunt detaliate în procesul PNA-I, deși multe dintre acestea nu au fost încă adoptate în mod oficial.

Sectorul agricol din Moldova este ghidat de un cadru de reglementare solid axat pe gestionarea durabilă a terenurilor, conservarea apei și a solului și promovarea practicilor agricole conservatoare și ecologice. Acest cadru include mecanisme de sprijin financiar, cum ar fi subvențiile, detaliate în acte legislative precum Legea nr. 71/2023 cu privire la subvenționarea în agricultură și mediul rural, Legea nr. 183/2020 privind asigurările subvenționate și diverse Hotărâri de Guvern (nr. 864/2020, nr. 985/2020, nr. 455/2017, nr. 977/2016, nr. 409/2014, nr. 1157/2008) care stabilesc programe pentru îmbunătățirea terenurilor, distribuirea fondurilor și producția agroalimentară ecologică. Aceste directive urmăresc în ansamblu să sporească productivitatea agricolă și durabilitatea mediului.

Cadrul de reglementare al Republicii Moldova pentru strategiile de adaptare la schimbările climatice (ASC) în **sectorul energetic** este susținut de mai multe acte legislative menite să promoveze practicile energetice durabile. Printre legile-cheie se numără Legea nr. 139/2018 privind eficiența energetică, Legea nr. 10/2016

³⁹ Legea nr. 160 din 12-07-2007 privind energia regenerabilă. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=23997&lang=ro

⁴⁰ Legea nr. 139 din 19-07-2018 privind eficiența energetică. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=105498&lang=ro

⁴¹ Legea nr. 209 din 29-07-2016 privind deșeurile. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=130544&lang=ro

⁴² Hotărârea Guvernului nr. 779 din 04-10-2013 pentru aprobarea Regulamentului privind planificarea gestionării secetei. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=11390&lang=ro

⁴³ Legea nr. 1515 din 16-06-1993 privind protecția mediului. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=130524&lang=ro

⁴⁴ Hotărârea Guvernului nr. 548 din 13-06-2018 privind aprobarea Planurilor de gestionare a riscului la inundații pentru 2022-2027. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=122775&lang=ro

⁴⁵ Hotărârea Guvernului nr. 846 din 07-12-2022 cu privire la aprobarea Programului de prevenire și gestionare a situațiilor de urgență și urgență pentru 2022-2025. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=134815&lang=ro

privind energia regenerabilă și Legea nr. 128/2014 privind performanța energetică a clădirilor, toate vizând reducerea consumului de energie și a impactului asupra mediului. În plus, documente strategice precum *Hotărârea Guvernului nr. 102/2013 oferă o foaie de parcurs pentru politicile energetice ale țării până în 2030*, susținute în continuare de legi privind etichetarea produselor și cogenerarea pentru a spori gradul de conștientizare a publicului și a optimiza utilizarea energiei.

Punerea în aplicare a documentelor de **politică forestieră** referitoare la schimbările climatice în Moldova înregistrează la moment progrese insuficiente, planurile sectoriale de adaptare, cum ar fi PNA-I, nefiind adoptate oficial de guvern și nefiind integrate în procesele de bugetare. *Programul național pentru extinderea și reabilitarea pădurilor (2023-2032)* și planul de acțiune aferent (2023-2027) vizează extinderea acoperirii forestiere la 15 la sută până în 2032, concentrându-se pe împădurire, conservarea biodiversității și creșterea capacității sectorului prin actualizări juridice, inclusiv cele care ar putea fi necesare în *Codul silvic* (nr. 887/1996) și în *Legea privind administrația publică locală* (nr. 436/2006). Cu toate acestea, aceste eforturi sunt îngreunate de constrângerile financiare, de dispozițiile legislative învechite și de integrarea insuficientă a adaptării la schimbările climatice la nivel local, fiind necesare o coordonare și resurse sporite pentru ca autoritățile locale să gestioneze în mod eficient resursele forestiere și să integreze preocupările silvice în strategii regionale și naționale mai ample.

3.2. Mecanisme naționale de coordonare și structuri instituționale care sprijină inițiativele climatice

În Moldova, Comisia Națională privind Schimbările Climatice centralizează și coordonează strategiile de adaptare și atenuare a schimbărilor climatice în diferite sectoare, inclusiv cel guvernamental, privat și societatea civilă. Sprijinită de ministerele-cheie, cum ar fi cel de Mediu,

În domeniul **asistenței medicale**, asigurarea asistenței medicale în Republica Moldova este garantată prin Constituție și reglementată în continuare prin mai multe legi, în special prin *Legea nr. 411/1995*,⁴⁶ care stabilește principiile fundamentale ale asistenței medicale, asigurând accesul egal, dar nu abordează schimbările climatice. *Legea nr. 10/2009 privind supravegherea de stat a sănătății publice*,⁴⁷ care se concentrează pe protecția sănătății și monitorizarea mediului (calitatea aerului, apa potabilă și mediile profesionale), dar nu conține clauze directe privind impactul schimbărilor climatice. Pentru a umple această lacună, Hotărârea de Guvern nr. 129/2023 a lansat *Programul național de prevenire și control al bolilor netransmisibile (2023-2027)*,⁴⁸ care integrează strategii de abordare a efectelor schimbărilor climatice asupra sănătății, promovând monitorizarea, atenuarea, educația publică și elaborarea de orientări clinice.

În domeniul **gestionării apei**, strategia de gestionare a resurselor de apă din Moldova, detaliată în *Conceptia politicii naționale în domeniul resurselor de apă* (Decizia Parlamentului nr. 325/2003)⁴⁹, se aliniaza standardelor internaționale și pune accentul pe o abordare integrată, bazată pe bazine. Aceasta este susținută de un cadru juridic solid, inclusiv *Legea apelor nr. 272/2011*,⁵⁰ care se aliniaza la Directiva-cadru a UE privind apa (2000/60/CE) și îmbunătățește gestionarea și monitorizarea sistematică a apei în bazine majore precum Nistru și bazinele Dunăre-Prut și Marea Neagră. Acesta este susținut de legi și decizii guvernamentale suplimentare care îmbunătățesc serviciile de alimentare cu apă, calitatea apei potabile și gestionarea riscurilor de inundații pentru gestionarea globală a resurselor de apă.

Agricultură, Energie, Infrastructură, Sănătate, Educație și Finanțe, comisia supraveghează elaborarea și punerea în aplicare a politicilor specifice, care variază de la protecția mediului la reziliența sistemului de sănătate. Această abordare cuprinzătoare este consolidată de agențiile și

⁴⁶ Legea nr. 411 din 28-03-1995 privind asistența medicală. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=119465&lang=ro

⁴⁷ Legea nr. 10/2009 din 03-02-2009 privind supravegherea de stat a sănătății publice. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=106570&lang=ro

⁴⁸ Hotărârea Guvernului nr. 129 din 15-03-2023 privind aprobarea Programului național de prevenire și control al bolilor netransmisibile (2023-2027). Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=136642&lang=ro

⁴⁹ Hotărârea Parlamentului nr. 325 din 18-07-2003 cu privire la aprobarea Concepției politicii naționale privind resursele de apă. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=21444&lang=ro

⁵⁰ Legea nr. 272 din 23-12-2011 privind apele. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=11963&lang=ro

instituțiile specializate la nivel național și local, care pun în aplicare măsuri specifice pentru a stimula reziliența și durabilitatea țării la schimbările climatice (*Anexa 3 - Tabelul 2. Cartografierea cadrului instituțional al Republicii Moldova relevant pentru domeniul acțiunilor climatice și al oportunităților de implicare a diasporei*).

NIVELUL INTERMINISTERIAL

Comisia Națională privind Schimbările Climatice (CNSC), instituită prin Hotărârea Guvernului nr. 444/2020, centralizează și coordonează eforturile privind schimbările climatice în Moldova, implicând guvernul, sectorul privat și societatea civilă. Ca organism intersectorial, aceasta unifică contribuțiile ministerelor, ONG-urilor, mediului academic și ale autorităților locale, sporind astfel coeziunea și eficiența strategiilor naționale privind schimbările climatice.

MINISTERE

Ministerul Mediului supraveghează politicile privind protecția mediului, atenuarea schimbărilor climatice și gestionarea resurselor naturale. Acesta elaborează strategii de adaptare și cadre juridice specifice fiecărui sector și mobilizează resurse financiare și de cercetare. Ministerul coordonează inițiativele climatice naționale și internaționale prin intermediul CNSC, consolidând durabilitatea mediului.

Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare abordează impactul schimbărilor climatice asupra agriculturii prin elaborarea de strategii de reziliență și promovarea practicilor durabile, colaborând cu mediul academic și asigurând finanțarea eforturilor de adaptare pentru a garanta o agricultură durabilă și securitatea alimentară.

Ministerul Energiei promovează securitatea energetică prin politici strategice pentru adaptarea la schimbările climatice și o tranziție ecologică, acordând prioritate energiei regenerabile și eficienței pentru a sprijini stabilitatea pieței și a contribui la atenuarea schimbărilor climatice la nivel mondial.

⁵¹ Regulamentul cu privire la organizarea și funcționarea Serviciului Hidrometeorologic de Stat. Disponibil la: https://www.meteo.md/images/uploads/oficial/reg_shs.pdf

⁵² Hotărârea Guvernului nr. 549 din 13-06-2018 cu privire la crearea, organizarea și funcționarea Agenției de Mediu. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=108675&lang=ro

⁵³ Hotărârea Guvernului nr. 150 din 02-03-2010 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la organizarea și funcționarea Agenției "Moldsilva", structura și efectivul-limită al aparatului central al acesteia. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=21826&lang=ro

⁵⁴ Hotărârea Guvernului nr. 882 din 22-10-2014 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la organizarea și funcționarea Agenției "Apele Moldovei", structura și efectivul-limită al acesteia. Disponibil la: <https://www.apemoldovei.gov.md/pageview.php?l=ro&id=107>

⁵⁵ Hotărârea Guvernului nr. 548 din 13-06-2018 cu privire la organizarea și funcționarea Inspectoratului pentru Protecția Mediului. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=119163&lang=ro

Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale actualizează politicile de infrastructură pentru a spori rezistența la provocările climatice, concentrându-se pe evaluarea riscurilor, finanțarea proiectelor rezistente și colaborarea intersectorială.

Ministerul Sănătății integrează adaptarea la schimbările climatice în politicile de sănătate, elaborând strategii de atenuare a riscurilor și de gestionare a situațiilor de urgență legate de climă și asigurând un răspuns coordonat cu alte organisme guvernamentale și ONG-uri.

Ministerul Educației și Cercetării încorporează educația privind schimbările climatice în programa școlară, colaborează cu comunitatea științifică și contribuie la înzestrarea tinerilor cu cunoștințele și competențele necesare pentru reziliența la schimbările climatice.

Ministerul Finanțelor gestionează strategiile de adaptare la schimbările climatice prin integrarea măsurilor de finanțare în bugetul național, coordonând alocarea resurselor între ministere în vederea sporirii rezilienței la schimbările climatice în infrastructură, agricultură și sistemele de apă.

INSTITUȚII SUBORDONATE MINISTERULUI MEDIULUI

În Moldova, punerea în aplicare a politicilor privind schimbările climatice este executată în primul rând prin diverse instituții publice aflate în subordinea Ministerului Mediului, alături de cele în care ministerul este co-fondator. Printre acestea se numără *Serviciul Hidrometeorologic de Stat*,⁵¹ care monitorizează condițiile meteorologice și furnizează prognoze și avertizări; *Agenția de Mediu*,⁵² responsabilă de supravegherea calității mediului și gestionarea raportării emisiilor de gaze cu efect de seră; *Agenția „Moldsilva”*,⁵³ care implementează politicile în domeniul silviculturii și vânatului; și *Agenția „Apele Moldovei”*,⁵⁴ însărcinată cu gestionarea cuprinzătoare a resurselor de apă. În plus, *Inspectoratul pentru Protecția Mediului*⁵⁵ aplică legile privind protecția mediului, iar

Agenția pentru Geologie și Resurse Minerale⁵⁶ supraveghează cercetarea geologică și utilizarea rațională a resurselor minerale. În plus, *Oficiul Național de Implementare a Proiectelor de Mediu (ONIPM)*⁵⁷, o altă instituție-cheie, sprijină ministerul prin gestionarea proiectelor de mediu finanțate atât la nivel național, cât și internațional. Oficiul asigură o gestionare legală și transparentă, concentrându-se pe inițiative cruciale, cum ar fi gestionarea deșeurilor solide și conservarea zonelor umede naturale, care promovează în mod semnificativ obiectivele de mediu și climatice ale Moldovei.

ALTE INSTITUȚII DE STAT RELEVANTE

În Moldova, Agenția pentru Intervenții și Plăți în Agricultură (AIPA)⁵⁸ și Agenția pentru Dezvoltarea și Modernizarea Agriculturii (ADMA)⁵⁹ din cadrul Ministerului Agriculturii și Industriei Alimentare promovează reziliența și competitivitatea agriculturii țării în fața schimbărilor climatice. AIPA supraveghează Fondul național pentru dezvoltarea agriculturii și a mediului rural (FNDAMR), concentrându-se pe adaptarea la schimbările climatice prin gestionarea fondurilor, asigurarea conformității subvențiilor și alinierea subvențiilor la standardele UE. ADMA modernizează agricultura prin oferirea de tehnologii avansate, echipamente, consultanță și formare pentru îmbunătățirea tehnicilor de conservare a solului și de irigare.

*Organizația pentru Dezvoltarea Antreprenoriatului (ODA)*⁶⁰ din cadrul Ministerului Economiei și Digitalizării promovează investițiile diasporei și adaptarea la schimbările climatice prin programe precum PARE I+1 și PARE I+2. Aceste inițiative utilizează remitențele pentru investiții durabile în afaceri, sporind reziliența la schimbările climatice. Programul de ecologizare a IMM-urilor din cadrul ODA sprijină în continuare durabilitatea mediului, promovând eficiența energetică și practicile economiei circulare,

făcând legătura între contribuțiile diasporei și adaptarea la schimbările climatice. *Biroul Relații cu Diaspora (BRD)*⁶¹ din cadrul Cancelariei de Stat promovează adaptarea la schimbările climatice prin intermediul programului DAR I+3, finanțând proiecte privind agricultura durabilă și energia regenerabilă. „Diaspora Engagement Hub” (DEH) din cadrul BRD facilitează transferul de expertiză de la profesioniștii din diaspora, sprijinind inițiativele inteligente din punct de vedere climatic și dezvoltarea durabilă prin colaborări pe termen scurt și proiecte inovatoare.

*Agencia pentru Eficiență Energetică*⁶² și *Agencia Națională pentru Reglementare în Energetică (ANRE)*⁶³, din cadrul Ministerului Infrastructurii și Dezvoltării Regionale, sporesc eficiența energetică la nivel național și utilizarea energiei regenerabile, aliniază Moldova la standardele globale de durabilitate și atenuază impactul schimbărilor climatice, și reglementează sectorul energetic, promovând integrarea energiei regenerabile în rețeaua națională a Moldovei pentru a spori eficiența energetică, diversificarea și durabilitatea mediului. *Administrația de Stat a Drumurilor*⁶⁴, din cadrul aceluiași minister, consolidează infrastructura rutieră a Moldovei împotriva schimbărilor climatice prin încorporarea adaptării la schimbările climatice în planificarea, proiectarea, construcția și întreținerea drumurilor. Aceasta utilizează inginerie avansată și metode durabile pentru a rezista evenimentelor induse de climă, cum ar fi inundațiile și temperaturile extreme, și menține capacități solide de răspuns în caz de urgență pentru a asigura siguranța rutieră în orice condiții.

*Agencia Națională de Sănătate Publică (ANSP)*⁶⁵, din cadrul Ministerului Sănătății, și centrele regionale de sănătate publică gestionează riscurile pentru sănătate exacerbate de schimbările climatice, inclusiv bolile infecțioase și cele transmise prin vectori și efectele condițiilor meteorologice extreme. Aceste entități pun în aplicare strategii de sănătate cuprinzătoare și planuri de instruire, aliniind politicile de

⁵⁶ Hotărârea Guvernului nr. 485 din 12-08-2009 privind aprobarea Regulamentului Agenției pentru Geologie și Resurse Minerale. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=31943&lang=ro

⁵⁷ Oficiul Național de Implementare a Proiectelor de Mediu. Disponibil la: <https://onipm.gov.md/about>

⁵⁸ Agenția pentru Intervenții și Plăți în Agricultură. Disponibil la: www.aipa.gov.md

⁵⁹ Agenția pentru Dezvoltarea și Modernizarea Agriculturii. Disponibil la: www.adma.gov.md

⁶⁰ Organizația pentru Dezvoltarea Antreprenoriatului. Disponibil la: <https://www.oda.md/en/>

⁶¹ Biroul pentru relații cu diaspora. Disponibil la: <https://brd.gov.md/>

⁶² Agenția pentru eficiență energetică. Disponibil la: <https://www.aee.md/ro>

⁶³ Agenția Națională pentru Reglementarea Energiei. Disponibil la: <https://www.anre.md/>

Administrația de Stat a Drumurilor din cadrul Ministerului Infrastructurii și Dezvoltării Regionale. Disponibil la: <https://www.asd.md/> Agenția Națională de Sănătate Publică. Disponibil la: <https://ansp.md/> Centrul național de asistență medicală de urgență prespitalicească. Disponibil la: <https://ambulanta.md/> Compania Națională de Asigurări Medicale. Disponibil la: <http://cnam.md/>

⁶⁴ *Administrația de Stat a Drumurilor* din cadrul Ministerului Infrastructurii și Dezvoltării Regionale. Disponibil la: <https://www.asd.md/>

⁶⁵ Agenția Națională de Sănătate Publică. Disponibil la: <https://ansp.md/>

sănătate publică la realitățile legate de schimbările climatice pentru a consolida reziliența comunității și răspunsurile adaptative. *Centrul Național de Asistență Medicală de Urgență Prespitalicească*⁶⁶, aflat în subordinea Ministerului Sănătății, răspunde urgențelor cauzate de climă, cum ar fi valurile de căldură, inundațiile și furtunile, prin elaborarea de planuri de pregătire pentru situații de urgență adaptate la riscurile climatice crescute. Aceasta include crearea de sisteme de avertizare rapidă, efectuarea de exerciții, formarea echipelor medicale de urgență, monitorizarea impactului asupra sănătății și efectuarea de evaluări ale riscurilor pentru a prioritiza serviciile pentru populațiile vulnerabile. Consolidând și mai mult răspunsul sectorului sănătății la provocările climatice, *Compania Națională de Asigurări în Medicină (CNAM)*⁶⁷ ajustează polițele de asigurare pentru a acoperi riscurile de sănătate asociate cu schimbările climatice, îmbunătățind infrastructura și formarea pentru a răspunde în mod eficient la urgențele medicale. Instituțiile de asistență medicală primară, cum ar fi centrele medicilor de familie, joacă un rol important prin furnizarea de informații privind sănătatea publică, diseminarea cunoștințelor privind riscurile pentru sănătate legate de climă și punerea în aplicare a măsurilor și strategiilor preventive la nivelul comunității pentru intervenție timpurie și educație. În plus, spitalele oferă îngrijiri specializate în timpul situațiilor de urgență legate de climă, pregătindu-se pentru șocurile de sănătate induse de climă și îmbunătățind pregătirea generală a sistemului de sănătate pentru impactul schimbărilor climatice.

*Biroul Național de Statistică*⁶⁸ sprijină aceste eforturi prin furnizarea de date esențiale privind indicatorii de mediu, esențiale pentru elaborarea de strategii de atenuare și adaptare la efectele schimbărilor climatice.

3.3. Produse și mecanisme financiare pentru implicarea diasporei în acțiuni climatice

Abordarea instituțională a Republicii Moldova pentru implicarea diasporei sale este cuprinzătoare și implică numeroase autorități și organizații naționale. În centrul acestui efort se află BRD din cadrul Cancelariei de Stat, care coordonează politicile și programele de stat pentru

SECTORUL ACADEMIC

*Academia de Științe*⁶⁹ și *Agencia Națională pentru Cercetare și Dezvoltare (ANCD)*⁷⁰ contribuie la adaptarea Moldovei la schimbările climatice prin evaluarea și alinierea proiectelor științifice la obiectivele de adaptare. ANCD se coordonează cu cadrele UE precum Orizont Europa pentru a spori prezența științifică a Moldovei și colaborează în sectoare precum agricultura, energia și sănătatea pentru a îmbunătăți cercetarea în domeniul adaptării la schimbările climatice.

Instituțiile de învățământ superior contribuie semnificativ la atenuarea schimbărilor climatice în agricultură și energie prin educație, cercetare și formare. Acestea consolidează cadrele educaționale și de cercetare pentru a sprijini economia, efectuează și aplică cercetări și oferă formare specializată privind atenuarea impactului schimbărilor climatice. În plus, acestea facilitează integrarea sistemului energetic național în piețele regionale și europene. De exemplu, Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” include în programele sale impactul schimbărilor climatice și adaptarea sănătății.

AUTORITĂȚILE PUBLICE LOCALE DE NIVELURILE I ȘI II

Autoritățile publice locale din Moldova gestionează aproximativ 13,3 la sută din pădurile țării, implementând practici durabile pentru a spori rezistența la schimbările climatice. Acestea elaborează programe locale pentru utilizarea, regenerarea și protecția pădurilor, alinate la obiectivele naționale de mediu. În plus, aceste autorități creează planuri de mobilitate urbană pentru a aborda schimbările climatice, cu scopul de a dezvolta sisteme de transport urban durabile și reziliente.

⁶⁶ Centrul național de asistență medicală de urgență prespitalicească. Disponibil la: <https://ambulanta.md/>

⁶⁷ Compania Națională de Asigurări Medicale. Disponibil la: <http://cnam.md/>

⁶⁸ Biroul Național de Statistică. Disponibil la: <https://statistica.gov.md/en>

⁶⁹ Academia de Științe a Moldovei. Disponibil la: www.asm.md

⁷⁰ Agenția Națională pentru Cercetare și Dezvoltare. Disponibil la: <https://www.ncd.gov.md/>

diasporă, migrație și dezvoltare⁷¹, înființat în 2017 pentru a crea viziuni strategice și a supraveghea implementarea programelor. Prezidat de Secretarul General al Guvernului, acesta include reprezentanți ai principalelor ministere și autorități centrale și se reunește bianual și în funcție de necesități.

Având în vedere importanța migrației, Moldova a dezvoltat o **structură complexă de politici** privind migrația și diaspora. Strategia Națională „Diaspora-2025” și Planul său de acțiuni pentru perioada 2016-2018, aprobate în 2016, care consolidează abordarea transversală și cooperarea dintre Guvern, autoritățile locale, societatea civilă și diasporă, sunt pietrele de temelie ale cadrului politic privind diaspora⁷². În februarie 2024, Guvernul a aprobat Programul național „Diaspora” pentru anii 2024-2028 în vederea consolidării și intensificării legăturilor cu diaspora, făcând din aceasta un factor de progres pentru Republica Moldova⁷³. În septembrie 2017, Guvernul a instituit un mecanism de coordonare a politicii de stat privind diaspora, migrația și dezvoltarea (DMD). Scopul acestui mecanism este de a îmbunătăți comunicarea și coordonarea între autoritățile centrale și locale, valorificând impactul pozitiv al migrației asupra dezvoltării socioeconomice și minimizând efectele sale negative⁷⁴. În plus, în 2017, reintegrarea migranților care se întorc în țară a devenit o prioritate guvernamentală, reflectată în strategiile și planurile de acțiune naționale. De exemplu, Planul național de acțiuni pentru (re)integrarea cetățenilor moldoveni care revin în țară pentru perioada 2017-2020 a stabilit trei obiective: îmbunătățirea cadrului instituțional pentru informare și promovare, asigurarea (re)integrării sociale și sprijinirea (re)integrării economice⁷⁵. În septembrie 2023, Guvernul a aprobat Programul național de stimulare a revenirilor și de facilitare a (re)integrării cetățenilor Republicii Moldova implicați în procesul de

migrație pentru anii 2023-2027 elaborat, printre altele, cu asistența OIM⁷⁶. Programul sprijină cetățenii care se întorc, abordând provocările, oferind asistență pentru ocuparea forței de muncă, facilitând accesul la servicii medicale, sociale și educaționale, sprijinind întreprinderile nou-înființate și valorificând experiența diasporei pentru modernizarea națională și dezvoltarea economică. Un capitol separat dedicat diasporei, și anume „Politici pentru diasporă”, este inclus în „Programul de activitate al Guvernului, Moldova vremurilor bune”⁷⁷. În cele din urmă, aspectele legate de migrație și diasporă sunt abordate transversal în obiectivele de dezvoltare ale „Strategiei Naționale de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030” (domeniul prioritar 5.7 „Susținerea și implicarea diasporei”), aprobată de Parlament în octombrie 2022⁷⁸, și Programul de activitate al Guvernului „Moldova Prosperă, Sigură, Europeană”⁷⁹ (extinderea serviciilor calitative pentru diasporă și integrarea diasporei în viața economică), aprobat în februarie 2023.

Guvernul se bazează pe un **cadru programatic** pentru operaționalizarea politicii și valorificarea potențialului de dezvoltare al diasporei. Acest cadru include mecanisme de participare a diasporei, esențiale pentru interacțiunea dintre guvern și diasporă și pentru implicarea în procesele publice, politice, economice, sociale și culturale. (Anexa 5 - Tabelul 4. Mecanisme participative ale diasporei).

Moldova a lansat inițiative precum PARE I+I și PARE I+2, precum și Programul de ecologizare a IMM-urilor și DAR I+3 pentru a-și implica diaspora și a stimula creșterea economică durabilă. Aceste programe îmbină remiterile financiare și conecta diaspora cu principiile economiei ecologice, valorificând capitalul migranților pentru a promova practicile ecologice în rândul IMM-urilor și pentru a stimula dezvoltarea locală prin investițiile diasporei.

⁷¹ Hotărârea Guvernului nr. 725 din 8 septembrie 2017 cu privire la mecanismul de coordonare a politicii statului în domeniul diasporei, migrației și dezvoltării. Disponibil la adresa: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=101866&lang=ro

⁷² Hotărârea Guvernului nr. 200 din 26-02-2016 cu privire la aprobarea Strategiei naționale „Diaspora-2025” și a Planului de acțiuni pentru anii 2016-2018 pentru implementarea acesteia. Disponibil la adresa: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=91207&lang=ro

⁷³ Hotărârea Guvernului nr. 122 din 09-02-2024 cu privire la aprobarea Programului Național „Diaspora” pentru anii 2024-2028. Disponibil la adresa: https://brd.gov.md/sites/default/files/program_national_diaspora_2024-2028.pdf

⁷⁴ Hotărârea Guvernului nr. 725 din 08-09-2017 cu privire la mecanismul de coordonare a politicii statului în domeniul diasporei, migrației și dezvoltării. Disponibil la adresa: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=101866&lang=ro

⁷⁵ Hotărârea Guvernului nr. 724 din 08-09-2017 cu privire la aprobarea Planului național de acțiuni pentru anii 2017-2020 pentru (re)integrarea cetățenilor Republicii Moldova întorși de peste hotare. Disponibil la adresa: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=101865&lang=ro

⁷⁶ Hotărârea Guvernului nr. 674 din 13 septembrie 2023 cu privire la aprobarea Programului național de stimulare a întoarcerii și de facilitare a (re)integrării cetățenilor Republicii Moldova implicați în procesul migrațional pentru anii 2023-2027. Disponibil la: <https://monitorul.gov.md/ro/monitor/2796>

⁷⁷ Programul „Moldova vremurilor bune” al Guvernului, propus la 3 august 2021. Disponibil la: https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/programul_de_activitate_al_guvernului_moldova_vremurilor_bune.pdf, pp. 39-40.

⁷⁸ Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030”. Disponibilă la: <https://gov.md/ro/moldova2030>

⁷⁹ Hotărârea Parlamentului nr. 28 din 16-02-23 cu privire la aprobarea Programului de activitate al Guvernului „Moldova Prosperă, Sigură, Europeană”. Disponibil la: https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/program_de_guv-final_ro.pdf

PARE I+I (Programul de atragere a remitențelor în economie)

În 2010, Guvernul a lansat Programul de atragere a remitențelor în economie „PARE I+I” pentru perioada 2010-2021⁸⁰. Programul PARE I+I, gestionat de Organizația pentru Dezvoltarea Antreprenoriatului din cadrul Ministerului Economiei și Digitalizării, suplimentează fondurile provenite de la migranții moldoveni sau rudele lor apropiate, dublând capitalul până la 250.000 MDL pentru a stimula investițiile diasporei în IMM-uri. Axat pe educația financiară, planificarea afacerilor și investițiile durabile în tehnologii eficiente din punct de vedere energetic, programul include, de asemenea, campanii de sensibilizare, formare, granturi de suplimentare a propriilor fonduri și monitorizarea sustenabilității afacerilor timp de cel puțin doi ani, promovând reziliența la schimbările climatice și o economie verde. În 2020, participanții la program erau membrii ai diasporei moldovenești cu reședința în 31 de țări, dintre care 61 la sută din țările UE, 35 la sută din alte țări și 3 la sută din țările CSI. Majoritatea erau stabiliți în Italia (23%), Marea Britanie (13,2%), Rusia (11%), Germania (10%), Franța (8%) și România (7,5%)⁸¹. În același timp, în 2022, cea mai mare pondere a suportului financiar a fost oferită participanții care au investit remitențe din Italia, România, Regatul Unit și Germania⁸². (Anexa 6 - Tabelul 5. Rezultatele Programului PARE I+I (2010-2021)).

Din numărul total de cereri de finanțare nerambursabilă în 2021, 34 de întreprinderi (53%) au activat în domeniul agriculturii: cultivarea cerealelor, cultivarea legumelor în sere, prelucrarea viței de vie, plantații de nuci, plantații de pruni, dar și în apicultură și creșterea animalelor⁸³.

Punerea în aplicare a programului PARE I+I a evidențiat principalele constatări și provocări. Analiza arată o creștere constantă a numărului de întreprinderi nou înființate între 2010 și 2015, dar o scădere semnificativă a avut loc în 2016, doar 25,7 la sută dintre beneficiarii de subvenții fiind întreprinderi nou înființate. Din 2017 până în 2019, numărul subvențiilor pentru înființare a continuat să scadă de la 85 la 75, marcând o scădere de la 42,6 la sută la 35,7 la sută ceea ce indică o încetinire macroeconomică mai amplă a activității de înființare⁸⁴. Cu toate acestea, cererile de fonduri de extindere din partea întreprinderilor aflate în faza de dezvoltare au crescut. În 2019, întreprinderile conduse de femei și tinerii antreprenori și-au sporit semnificativ participarea, reprezentând 36,2 la sută și, respectiv, peste 40 la sută din beneficiari⁸⁵. În plus, discuțiile cu beneficiarii antreprenorilor „PARE I+I” au evidențiat multiple provocări, inclusiv lipsa forței de muncă calificate, constrângeri financiare, întâzieri la import și formare inadecvată în domeniul gestionării afacerilor. Printre problemele suplimentare se numără schimbările legislative frecvente, obstacolele birocratice și utilizarea ineficientă a rețelelor antreprenoriale pentru accesul pe piață. Dificultatea în pregătirea planurilor de afaceri, în special în ceea ce privește elaborarea bugetului și a previziunilor financiare, persistă din cauza capacității limitate⁸⁶. În plus, și pregătirea planurilor de afaceri, în special elaborarea bugetului și a previziunilor financiare, rămâne o provocare din cauza capacității interne limitate în rândul antreprenorilor⁸⁷. În ciuda acestor provocări, programul a sprijinit cu succes peste 2 000 de întreprinderi, generând investiții economice de peste 1 miliard de lei, fiecare leu subvenționat generând aproximativ 3 lei.⁸⁸

⁸⁰ Hotărârea Guvernului pentru modificarea Hotărârii Guvernului nr. 972/2010 cu privire la Programul de atragere a remitențelor în economie „PARE I+I” pentru anii 2010-2021. Disponibil la: https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/subiect-05_-_nu_448_mei_2021_1.pdf

⁸¹ ODA (2020). Raportul de activitate al Organizației pentru Dezvoltarea Sectorului Întreprinderilor Mici și Mijlocii din Moldova pentru anul 2019, ODIMM, Chișinău. Disponibil la: <https://www.oda.md/files/ro/pdf/rapoarte/RAPORT%20ODIMM%202019.pdf>

⁸² ODA (2023). Activity Report of the Organization for the Development of the Small and Medium-Sized Enterprises Sector in Moldova for 2022, ODIMM, Chișinău. Available at: <https://www.oda.md/files/rapoarte/2022/Raport%20anual%20IP%20ODA,%20anul%202022.pdf>

⁸³ Bizlaw. Programul de atragere a remitențelor în economie, PARE I+I, a fost prelungit pentru încă trei ani, până la 30 decembrie 2021. Disponibil la: <https://www.bizlaw.md/programul-de-atragere-a-remitențelor-in-economie-pare-i-i-a-fost-extins-pentru-inca-trei-ani>

⁸⁴ ODA (2021). Raportul de activitate al Organizației pentru Dezvoltarea Sectorului Întreprinderilor Mici și Mijlocii din Moldova pentru anul 2020, ODIMM, Chișinău. Disponibil la: https://www.oda.md/images/2020/Raport_de_activitate_ODIMM_2020.pdf

⁸⁵ ODA (2020). Raportul de activitate al Organizației pentru Dezvoltarea Sectorului Întreprinderilor Mici și Mijlocii din Moldova pentru anul 2019, ODIMM, Chișinău. Disponibil la: <https://www.oda.md/files/ro/pdf/rapoarte/RAPORT%20ODIMM%202019.pdf>

⁸⁶ ODA (2021). Raportul de activitate al Organizației pentru Dezvoltarea Sectorului Întreprinderilor Mici și Mijlocii din Moldova pentru anul 2020, ODIMM, Chișinău. Disponibil la: https://www.oda.md/images/2020/Raport_de_activitate_ODIMM_2020.pdf; Activity Report of the Organization for the Development of the Small and Medium-Sized Enterprises Sector in Moldova for 2019, ODIMM, Chișinău. Available at: <https://www.oda.md/files/ro/pdf/rapoarte/RAPORT%20ODIMM%202019.pdf>

⁸⁷ ODA (2023). Raportul de activitate al Organizației pentru Dezvoltarea Sectorului Întreprinderilor Mici și Mijlocii din Moldova pentru anul 2022, ODIMM, Chișinău. Disponibil la: <https://www.oda.md/files/rapoarte/2022/Raport%20anual%20IP%20ODA,%20anul%202022.pdf>

⁸⁸ Vicol D., Pistrinciu V. (2021). Diaspora nu este „paralelă”. Policy Brief. IPRE. Disponibil la: https://ipre.md/wp-content/uploads/2021/07/PB_Diaspora_ENG_final.pdf

PARE I+2 (Programul de Atragere a Remitențelor în Economie)

În anul 2022, Guvernul Republicii Moldova a inițiat Programul „PARE I+2”, conceput de Ministerul Economiei și Organizația pentru Dezvoltarea Antreprenoriatului (ODA). Această inițiativă valorifică remitențele diasporei pentru a stimula dezvoltarea socio-economică prin promovarea investițiilor în întreprinderile rurale și ecologice, încurajând migrații și familiile lor să sprijine practicile și tehnologiile durabile.

„PARE I+2” se bazează pe programul de succes „PARE I+1”, cu orientări structurate și criterii clare de eligibilitate care vizează cetățenii moldoveni care lucrează în străinătate și rudele lor de gradul întâi (Anexa 7 - Tabelul 6. *Prezentare generală a programului PARE I+2*). Este necesar ca solicitanții programului „PARE I+2” să fi petrecut cel puțin douăsprezece luni în afara Moldovei și să își verifice sursele de remitențe, concentrându-se pe întreprinderi productive și responsabile, excluzând în același timp sectoare precum cel imobiliar și al armelor.

Programul constă în mai multe etape: formare și consultanță antreprenorială pentru îmbunătățirea abilităților de afaceri, sprijin financiar de până la 250 000 de lei cu o „Regula I+2” care oferă doi lei în plus pentru fiecare leu investit până la 500 000 de lei, și o fază finală de monitorizare și evaluare.

Cu un buget pe trei ani, de 90 de milioane de lei, care poate fi mărit și susținut de donatori locali și internaționali, programul a aprobat 136 de proiecte de investiții în 2022, alocând 86 de milioane de lei, dintre care granturi în valoare totală de aproximativ 34 de milioane de lei. Aceste proiecte au implicat în principal lucrătorii migrați moldoveni și rudele acestora, cu o participare semnificativă din partea femeilor (34%) și a tinerilor antreprenori (50%), atrăgând investitori din 15 țări, predominant Italia, România, Marea Britanie și Germania⁸⁹. În 2023, valoarea totală a granturilor aprobate a depășit 27 mln. MDL, și 97 de beneficiari ai Programului⁹⁰. Deși se concentrează în mod tradițional pe sectorul de producție, programul PARE s-ar putea extinde pentru a include inițiative de producție

legate de climă. Inovații precum sistemele de contorizare inteligente și tehnologiile de stocare a energiei electrice care sporesc eficiența energetică și reziliența la schimbările climatice sunt candidați potențiali pentru sprijin în cadrul acestui program.⁹¹

PROGRAMUL DE ECOLOGIZARE A IMM-URILOR

În 2019, Guvernul Republicii Moldova a aprobat Programul de ecologizare a IMM-urilor⁹² pentru a spori sustenabilitatea ecologică în rândul IMM-urilor. Gestionat de ODA, programul promovează practicile de afaceri ecologice pentru a reduce poluarea industrială și se aliniază la DCFTA al UE și la Agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă a ONU (Anexa 8 - Tabelul 7. *Prezentare generală a Programului de ecologizare a IMM-urilor*). Programul promovează eficiența energetică și a resurselor, economia circulară și eco-inovarea pentru a stimula productivitatea, a atrage investiții și a spori creșterea economică prin practici durabile. Deschis tuturor cetățenilor moldoveni, inclusiv diasporei, acesta sprijină proiecte precum instalarea de panouri solare și măsuri de optimizare a utilizării resurselor de apă⁹³.

Programul accelerează trecerea IMM-urilor la practici durabile prin instrumente, consolidarea capacităților, formare, consultanță și subvenții pentru modele de afaceri ecologice, concentrându-se pe sectoare precum cel agroalimentar, industria și serviciile implicate în agricultura ecologică și eficiența resurselor. Acesta include o monitorizare solidă pentru a evalua utilizarea fondurilor și impactul proiectelor.

Guvernul a alocat 60 de milioane de lei pentru Programul de ecologizare a IMM-urilor în perioada 2022-2025. Acesta include o fază pilot de 36 de luni pentru a măsura eficacitatea sa în promovarea unei economii circulare și a creării de locuri de muncă. Programul valorifică, de asemenea, investițiile și expertiza diasporei pentru a consolida reziliența la schimbările climatice și obiectivele de sustenabilitate globală ale Moldovei.

PROGRAMUL DAR I+3 (Diaspora Acasă Reușește)

Programul „DAR I+3 Diaspora Acasă Reușește”⁹⁴, inițiat de Guvernul Republicii Moldova pentru perioada 2019-2025, își propune să valorifice resursele umane și financiare ale diasporei pentru dezvoltarea socio-economică locală (Anexa 9 - Tabelul 8. *Prezentare generală a Programului „DAR I+3”*). Acesta se concentrează pe dezvoltarea rurală și urbană prin investiții și participarea activă a diasporei moldovenești. Programul, care cumulează finanțare echivalentă din contribuțiile diasporei cu contribuția Guvernului, finanțarea autorităților locale și a partenerilor internaționali sau a surselor din sectorul privat, vizează asociațiile diasporei, persoanele revenite în țară și autoritățile locale pentru proiecte de colaborare. Orientat către infrastructură, protecția mediului, dezvoltarea economică și eficiența energetică, precum și serviciile sociale, programul evaluează riguros propunerile de proiecte din punct de vedere al relevanței și fezabilității. Succesul este urmărit prin volumul investițiilor, rata de finalizare a proiectelor și crearea de locuri de muncă. Printre inițiativele semnificative se numără proiectele de adaptare la schimbările climatice, cum ar fi irigațiile pentru conservarea apei și agricultura durabilă, susținute de 13 proiecte de eficiență energetică finanțate anul trecut prin intermediul Ajutorului german pentru dezvoltare (GIZ).

Programul îmbunătățește semnificativ bunăstarea comunității, furnizând servicii esențiale precum grădinițe și centre medicale, și oferă formare autorităților locale pentru a asigura succesul proiectelor. De asemenea, promovează implicarea diasporei în energia regenerabilă și practicile durabile în întreaga țară⁹⁵.

În plus, în 2024, OIM Moldova a mobilizat resursele diasporei pentru acțiuni climatice în cadrul Programului „DAR I+3”, oferind două granturi de câte 120 000 MDL pentru a spori adaptarea și reziliența la schimbările climatice. Această inițiativă valorifică sprijinul diasporei moldovenești și al migraților care se întorc acasă pentru proiecte în domeniul conservării biodiversității, energiei curate, economiei circulare, agriculturii inteligente din punct de vedere climatic, reducerii riscurilor de dezastre și renovării ecologice. Granturile care completează contribuțiile diasporei vizează amplificarea capitalului financiar și

uman pentru a promova eforturile de atenuare și adaptare la schimbările climatice în întreaga Moldovă.⁹⁶

PROGRAMUL DIASPORA ENGAGEMENT HUB (DEH)

Lansat în 2016 cu sprijinul OIM Moldova și al Elveției, programul DEH, operat de BRD, oferă granturi tematice cetățenilor moldoveni din străinătate pentru proiecte care stimulează dezvoltarea socio-economică. DEH valorifică capitalul uman și profesional al Moldovei prin facilitarea transferului de expertiză din diaspora. În plus, subprogramul DEH a creat Centre educaționale pentru diaspora în 2016, în parteneriat cu Ministerul Educației și Cercetării și OIM. Aceste centre, care acum funcționează independent în Franța, Italia, Portugalia, Marea Britanie, Irlanda, Kazahstan și Federația Rusă, ajută familiile din diaspora să-și mențină legăturile lingvistice, culturale și emoționale cu Moldova.⁹⁷

Programul DEH valorifică resursele diasporei moldovene pentru dezvoltarea națională prin intermediul a patru piloni principali:⁹⁸

- 1) Întoarcerea profesioniștilor din diaspora:** Angajarea profesioniștilor din diaspora în colaborări pe termen scurt (de la două săptămâni la cinci luni) pentru a transfera competențe, tehnologii și contacte, îmbogățind expertiza locală, inclusiv inițiativele de acțiune pentru climă.
- 2) Proiecte inovatoare ale diasporei:** Încurajează membrii diasporei să inițieze proiecte care stimulează dezvoltarea în diverse sectoare.
- 3) Subprogramul pentru tineret:** Vizează tinerii membri ai diasporei (cu vârsta cuprinsă între 18 și 35 de ani) pentru a participa la dezvoltarea socio-economică și culturală a Moldovei.
- 4) Programul de sprijin cultural și educațional:** Sprijină Asociațiile Diasporei și Centrele Educaționale de Limba Română din străinătate pentru promovarea identității, culturii și tradițiilor Republicii Moldova la nivel global.

⁸⁹ ODA (2023). Raportul de activitate al Organizației pentru Dezvoltarea Sectorului Întreprinderilor Mici și Mijlocii din Moldova pentru anul 2022, ODIMM, Chișinău. Disponibil la: <https://www.oda.md/files/rapoarte/2022/Raport%20anual%20IP%20ODA.%20anul%202022.pdf>

⁹⁰ ODA (2024). Raportul de activitate al Organizației pentru Dezvoltarea Sectorului Întreprinderilor Mici și Mijlocii din Moldova pentru anul 2023, ODIMM, Chișinău. Disponibil la: https://www.oda.md/files/rapoarte/2023/Planul%20IP%20ODA%202023_actualizat%2005.09.2023.pdf

⁹¹ Interviu în profunzime cu reprezentantul ODA

⁹² Hotărârea Guvernului nr. 592 din 27-11-2019 privind aprobarea Programului de ecologizare a întreprinderilor mici și mijlocii. Disponibil la adresa: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=135163&lang=ro

⁹³ Interviu în profunzime cu reprezentantul ODA

⁹⁴ Hotărârea Guvernului nr. 801 din 01-08-2018 privind aprobarea și implementarea Programului Diaspora Acasă Reușește „DAR I+3”. Disponibil la adresa: https://brd.gov.md/sites/default/files/hg_dar_13_0.pdf

⁹⁵ Biroul pentru relații cu diaspora. Raport anual pentru 2021. Disponibil la: <https://brd.gov.md/ro/advanced-page-type/rapoarte-de-activitate>; Biroul pentru relații cu diaspora. Raport anual pentru 2023. Disponibil la adresa: <https://brd.gov.md/ro/advanced-page-type/rapoarte-de-activitate>

⁹⁶ Casian Oleg. Valorificarea resurselor diasporei pentru coeziunea socială și acțiunea împotriva schimbărilor climatice în cadrul programului DAR I+3. IDiaspora: Connect, Learn, Contribute, 11 martie 2024. Disponibil la: <https://www.idiaspora.org/en/contribute/blog-entry/valorizing-diaspora-resources-social-cohesion-and-climate-change-action-under>

⁹⁷ Baltag D., Burdelnii E. (2023). Raport de evaluare intermediară a Strategiei Naționale Diaspora-2025, Republica Moldova. MIEUX+, ICMPPD, 2023. https://brd.gov.md/sites/default/files/document/attachments/raport-strategia-nationala_eng.pdf

⁹⁸ Bureau for Relations for Diaspora. Regulation of the Program Diaspora Engagement Hub. Available at: https://dev.brd.gov.md/sites/default/files/regulament_final_subprogram-in_cadrul-programului-deh-destinat-tinerilor-diaspora.pdf

Programul DEH alocă fonduri în mai multe sectoare⁹⁹ pentru a susține proiectele inițiate de diaspora, în vederea consolidării dezvoltării Republicii Moldova:

- **Educație și Sănătate:** Traininguri de sănătate și programe de wellness.
- **Cultură și arte:** sprijină domeniile artistice relevante pentru conservarea și inovarea culturală.
- **Afaceri și agricultură:** Se concentrează pe *agricultura ecologică, procesarea produselor agricole, ambalare și agroturism, promovând practicile agricole durabile și dezvoltarea rurală.*
- **TIC și comunicare:** Dezvoltă platforme de comunicare și instrumente de date, *sprijinind mass-media din diaspora și campaniile de relații publice pentru a spori gradul de conștientizare a acțiunilor climatice.*
- **Dezvoltare urbană și rurală:** Include proiecte în arhitectură și design, în special cele care integrează *practici durabile și sisteme de energie regenerabilă.*
- **Cercetare științifică și antreprenariat social:** Noi metode de cercetare și modele de *afaceri durabile din punct de vedere ecologic.*

- **Administrație publică și angajament civic:** Implicarea diasporei în guvernare și în *activismul privind politica de mediu.*

Perioada de implementare a activităților variază de la 2 săptămâni la 2 luni, cu granturi finanțate de stat: 40.000 lei pentru „*Întoarcerea profesională a diasporei*”, 50.000 lei pentru „*Proiecte inovatoare ale diasporei*” și „*Subprogramul pentru tineri*” și 100.000 lei pentru „*Activități culturale și educaționale în diaspora*”.

În pofida acestor eforturi de implicare a diasporei în dezvoltarea Moldovei, inclusiv în inițiativele climatice, persistă provocări în ceea ce privește sensibilizarea și conectarea strategică la acțiunile climatice. Sunt necesare politici mai clare și o promovare mai eficientă pentru a direcționa contribuțiile diasporei către sectoare-cheie precum agricultura, energia și silvicultura. În cadrul interviurilor în profunzime, reprezentanții diasporei au sugerat politici mai clare și procese mai simple pentru a îmbunătăți implicarea. Programele actuale care vizează micii întreprinzători nu ajung în mod eficient la diaspora în general. Îmbunătățirea strategiilor de promovare și crearea unei rețele de susținere ar putea spori participarea la acțiunile climatice. În plus, cerințele privind prezența fizică a diasporei în țară limitează implicarea acesteia; facilitarea participării virtuale ar putea lărgi implicarea și ar susține obiectivele climatice ale Moldovei.

3.4. Percepțiile și conștientizarea diasporei cu privire la prioritățile și provocările naționale legate de schimbările climatice

CONȘTIENTIZARE ȘI PERCEPȚII

Cercetarea a permis relevarea a trei aspecte distincte ale conștientizării și percepției diasporei cu privire la prioritățile legate de schimbările climatice:

1) Conștientizarea sporită cu privire la problemele climatice în țările de reședință

Conștientizarea schimbărilor climatice în rândul diasporei moldovenești este influențată în mare măsură de experiențele lor în țări precum Marea Britanie, unde schimbările climatice reprezintă un subiect central în discursul politic și social. În aceste țări, schimbările climatice sunt frecvent discutate în politică, în mass-media și în conversațiile zilnice, sporind conștientizarea

lor prin expunerea continuă la informații și observarea directă a practicilor durabile. De exemplu, membrii diasporei au remarcat implicarea lor în inițiative precum trecerea la energie curată, utilizarea de aparate eficiente din punct de vedere energetic și participarea la programe comunitare de reciclare, adesea susținute de inițiative guvernamentale.

Această sensibilizare sporită și acest angajament practic contrastează puternic cu situația din Moldova, unde schimbările climatice nu au devenit încă o parte semnificativă a discursului public sau a politicii. Perspectivele și practicile dobândite de diaspora din țările care sunt lideri internaționali în domeniul acțiunilor climatice ar putea îmbogăți considerabil strategiile climatice ale Moldovei.

⁹⁹ Domeniile care ar putea fi relevante pentru legătura dintre diaspora și acțiunile climatice sunt în italic

CASETA I. Opinii selective ale respondenților în cadrul interviurilor în profunzime

- „În Marea Britanie auzi peste tot despre decarbonizare. Zero emisii, multă publicitate”.
- „În Marea Britanie există o mulțime de panouri fotovoltaice, există un nivel mai ridicat de conștientizare a problemelor climatice. Probabil că statul ajută în acest domeniu”.
- „Un factor determinant pare să fie nivelul de conștientizare și politicile guvernamentale din țara de reședință a diasporei. De exemplu, în Belgia, unde sortarea deșeurilor este obligatorie, este probabil ca persoanele să aibă o mai bună înțelegere a implicațiilor schimbărilor climatice. Cu toate acestea, chiar și în țările în care astfel de politici nu sunt la fel de stricte, diferențele de percepție pot proveni din nivelurile individuale de educație și din mediile profesionale... Cei cu un nivel de educație mai ridicat pot manifesta o sensibilitate mai mare la problemele de mediu. Cu toate acestea, nivelul de sensibilitate nu este dictat doar de educația formală, dar și de natura profesiei. Cei angajați în industrii axate pe durabilitate sau pe administrarea mediului sunt mai susceptibili de a acorda prioritate acțiunilor climatice”.
- „Cred că sunt mai conștienți aici în comparație cu moldovenii... dar probabil că încă influențează mediul în care trăiesc oamenii. Și dacă europenii sunt foarte, foarte conștienți de aceste lucruri, moldovenii, probabil, care trăiesc acolo, cumva se trezesc”.
- „Personal, am studiat mediul energetic durabil în Cardiff, Marea Britanie. Și atunci eram deja într-un studiu, deci pasionată de domeniu. Dar acolo m-am schimbat foarte mult, adică nivelul de conștientizare a crescut foarte mult, întreaga scară a crescut, și am învățat foarte multe de acolo”.
- „Nivelul de conștientizare este cu siguranță mult, mult mai bun, pentru că în țările în care ne aflăm, vorbim despre Occident și așa mai departe, există o mulțime de discuții despre acest lucru, acest lucru este prezent în orice sferă a vieții, în organizațiile în care lucrăm, există politicieni, și există tot felul de mecanisme și așa mai departe. De aceea, cum se spune, nu scapi de asta, este un subiect omniprezent. De aceea, cu privire la acest subiect global, există o mulțime de informații”.
- „În ceea ce privește schimbările climatice, da. În primul rând, pentru că aceasta este agenda politică, mai ales pentru statele industrializate puternice. Adică, vrei sau nu vrei, te plasezi în spațiul informațional, plus că vezi că acolo se întâmplă o mulțime de bune practici, modele de afaceri, nu știu, chiar și emigranți, pentru a schimba echipamentele din casa în care locuiești și care te afectează zilnic. Întreaga temă a schimbărilor climatice, a tranziției către energie curată, este cumva internalizată pe agenda publică a statelor dezvoltate. Și cumva, nu știu, fiind în acest spațiu informațional, trăind zi de zi, acest nivel de conștientizare te afectează, adică devii mai conștient”.
- „În Marea Britanie, fiecare profesor de școală, fiecare, nu știu, muncitor, toți cunosc problemele climatice. În plus, autoritățile implementează politici de gestionare a deșeurilor, de reducere a poluării, care sunt, de fapt, extrem de răspândite”.

2) Conștientizarea limitată a problemelor și acțiunilor legate de schimbările climatice în Moldova

Conștientizarea de către diaspora moldovenească a problemelor legate de schimbările climatice în Moldova este mai slabă și mai fragmentată în comparație cu conștientizarea lor în străinătate. Deși sunt informați cu privire la problemele climatice globale datorită expunerii

internaționale, ei nu înțeleg provocările de mediu unice ale Moldovei. Acest decalaj provine din actualizările rare cu privire la problemele și politicile climatice locale, împiedicându-le capacitatea de a înțelege urgența sau de a se simți conectați personal la aceste probleme.

Mulți membri ai diasporei recunosc cadrul fundamental al politicii climatice a Moldovei, în special legat de aderarea la UE, dar rămân incerți cu privire la strategiile specifice

de adaptare și atenuare a schimbărilor climatice ale țării. Această incertitudine provine din comunicarea vagă din partea autorităților moldovenești cu privire la activitățile în curs sau planificate în domeniul securității energetice, adaptării la schimbările climatice și rezilienței agriculturii și infrastructurii. În plus, există o lipsă de informații cu privire la modul în care diaspora poate contribui la aceste eforturi, în special pentru cei care se întorc rar sau niciodată în Moldova.

Experiențele personale, cum ar fi observarea efectelor schimbărilor climatice în timpul vizitelor sau aflarea de la rude a informațiilor privind pierderile semnificative ale randamentului agricol, sensibilizează diaspora. Cu toate acestea, neconcordanța dintre aceste observații și o înțelegere mai largă a problemelor evidențiază necesitatea unei abordări mai strategice pentru implicarea eficientă a diasporii. Îmbunătățirea relevanței și a fluxului de

informații ar putea spori semnificativ implicarea acestora în eforturile de reziliență climatică ale Moldovei.

În ciuda provocărilor, membrii diasporii recunosc în mare măsură impactul grav al schimbărilor climatice, în special asupra populațiilor vulnerabile, cum ar fi comunitatea rurală, care se bazează în mare măsură pe agricultură. Schimbările climatice le perturbă în mod direct viața de zi cu zi și stabilitatea economică, sărăcia intensificându-le susceptibilitatea la perturbările climatice. Grupurile vulnerabile, cum ar fi persoanele în vârstă și femeile, care își asumă adesea responsabilitățile familiale majore în zonele rurale, se confruntă cu riscuri suplimentare. Creșterea cererii de forță de muncă în agricultură ca urmare a schimbărilor climatice reprezintă o provocare pentru gospodăria, în special pentru cele conduse de mame singure sau în care adulții au migrat pentru a munci, lăsând familiile să se descurce în condiții dificile și sporindu-le vulnerabilitatea la efectele schimbărilor climatice.

CASETA 2. Opinii selectivă ale respondenților în cadrul interviurilor în profunzime

- „Din experiența personală, sectoare precum agricultura și comerțul din Moldova nu par să trateze adaptarea la schimbările climatice și strategiile aferente drept chestiuni urgente... Există o oarecare conștientizare, după cum reiese din menționarea unei Strategii de adaptare la schimbările climatice, dar aceasta nu pare să fie un punct focal pentru acțiunile guvernamentale sau în cadrul sectorului privat”.
- „De exemplu, Planul național de adaptare la schimbările climatice, aprobat în august 2023, este cunoscut de unii, dar există incertitudini cu privire la integrarea sprijinului din partea societății civile și a diasporii. În ciuda implicării în diverse grupuri consultative, persoanele fizice raportează că nu au fost implicate pe acest subiect specific, ridicând întrebări cu privire la claritatea și incluziunea abordării guvernului”.
- „În ceea ce privește acest subiect și modul în care afectează Moldova, cred că suntem considerabil, mult, mult mai puțin informați. Am putea avea, nu știu, să zicem niște dezvoltări de genul acesta, nu ai mai fost acasă de un an, te întorci și îți dai seama că în Chișinău aerul este irespirabil, de exemplu. Sau vii vara în satul tău, te duci să locuiești acolo, și vezi că pământul are niște crăpături, de mărimea unui om. Lucruri de genul acesta, și pur și simplu ai fragmente de informații. Dar, dacă nu ești neapărat foarte versat în domeniu, nu vei fi capabil să citești aceste fragmente de informații și să ajungi la concluzia că Moldova este cu adevărat vulnerabilă. Dar, din nou, aceste informații nu sunt interesante pentru mulți oameni. Pentru că este prezentată ca neinteresantă și pentru că în agenda publică, în general, și în agenda publică de comunicare cu diaspora, acest lucru nu este considerat o prioritate”.
- „Am auzit multe despre ei prin vizitele ocazionale ale politicienilor în diaspora și prin buletinele informative de la BRD. Dar nu știu prea multe despre ei. Și, ca să fiu sincer, după lansarea Strategiei, nu am auzit absolut nimic”.
- „Nu am fost notificat despre nimic. Așa că, din păcate, nu știu”.
- „De exemplu, când m-ați rugat să avem o convorbire, mă întrebam care sunt prioritățile Moldovei în ceea ce privește schimbările climatice sau adaptarea. Nu știu... În ceea ce privește securitatea energetică, în ceea ce privește proiectele agricole, nu am auzit nimic. Cred că e vorba și de a înțelege care sunt prioritățile

pentru Moldova. Să fie comunicate clar anumite strategii. În ceea ce privește Chișinăul și implicarea la nivel local, sunt foarte multe lucruri care pot fi făcute. Chișinăul este inundat, vara este cald și sunt o mulțime de lucruri care ar putea fi donate ca proiecte locale. Să te implici și în alte domenii”.

- „Ei bine, eu colaborez cu Ministerul Agriculturii. Așa că știu mai multe despre încercările lor de a aborda schimbările climatice prin politici agricole. De asemenea, urmăresc unele materiale de la Ministerul Mediului, unele de la Ministerul Sănătății. Nu pot spune că am fost implicat în vreun proiect sau altul, în vreun set de politicieni sau alții. Dar când apare ceva în presă, încerc să citesc, să urmăresc. De asemenea, dacă am ocazia, particip la grupuri de lucru, întâlniri, evenimente”.
- „Am impresia că suntem în faza de negare. Nu recunoaștem că aceste schimbări sunt reale și că se întâmplă... Reacția în societate este mai degrabă reactivă decât pro-activă. Dar o abordare pro-activă sau o legătură între cauză și efect, să spunem că noi toți contribuim la această criză, nu se simte, nu există în societate. Respectiv, chiar și în Moldova, a găsi oameni interesați de acest subiect ar fi foarte dificil”.

3) Slaba conștientizare a legăturii dintre diasporă și schimbările climatice

Cercetările au identificat o lacună semnificativă în înțelegerea relației complexe dintre migrație și schimbările climatice. În timp ce membrii diasporii recunosc schimbările induse de climă în practicile agricole tradiționale, înțelegerea lor a modului în care migrația influențează și este influențată de condițiile climatice rămâne superficială. Această lipsă

de profunzime persistă chiar și în rândul specialiștilor bine educați, dintre care unii rămân sceptici cu privire la schimbările climatice. Acest scepticism reprezintă o provocare, deoarece ar putea diminua entuziasmul pentru participarea la inițiativele legate de climă în Moldova. Abordarea acestui deficit de conștientizare și a scepticismului este crucială pentru a promova o implicare mai puternică în eforturile de acțiune privind clima în țară.

CASETA 3. Opinii selectivă ale respondenților în cadrul interviurilor în profunzime

- „Nu văd o legătură directă între diaspora și schimbările climatice. Dacă există cineva din diaspora care lucrează în acest domeniu, ar fi o oportunitate pentru transferul de cunoștințe”.
- „Am nevoie de un studiu, cu cifre concrete pentru a înțelege legătura de cauzalitate – efect în legătura dintre migrație și schimbările climatice. Mai multe dovezi, produse, cu date statistice”.
- „Dacă există, cred că este extrem de limitat. Eventual este limitat la unii studenți care studiază la universități sau colegii legate de mediu. Eu am acest interes și sunt activă în acest domeniu, dar nu am găsit un coleg din diaspora care să fie interesat de problemele climatice”.
- „Adică, dacă am avea acces la mai multe date despre cum este situația în comparație cu anul precedent, cum se descurcă fermierii, cum sunt afectate orașele, cum este afectată sănătatea oamenilor, atunci am avea un teren mai fertil pentru a porni alarma”.

PROPENSIUNEA PENTRU IMPLICAREA ÎN ACȚIUNI CLIMATICE

Expunerea diasporei la acțiuni climatice în străinătate le formează perspectiva asupra schimbărilor climatice și le sporește potențialul de a se implica în inițiative similare în Moldova. Mulți, obișnuiți cu medii în care schimbările climatice sunt prioritare, sunt susceptibili să susțină și să participe la inițiative legate de climă în țara lor de origine. Cercetările au arătat că membrii diasporei au introdus în Moldova cele mai bune practici în agricultură, cum ar fi tehnici eficiente de irigare, culturi rezistente la secetă, inițiative de ecologizare și tehnologii de energie regenerabilă, cum ar fi biogazul. Mai mult, În august 2023, OIM, în cooperare cu BRD, a organizat un atelier de consultare privind politicile diasporei moldovenești și a efectuat un sondaj cuprinzător în timpul celui de-al 10-lea Congres al Diasporei de la Chișinău. Scopul a fost de a prioritiza acceleratorii ODD pentru dezvoltarea durabilă a

Moldovei și de a formula angajamente-cheie pentru a spori contribuția mobilității umane la dezvoltarea națională. Participanții din diaspora au evidențiat „protecția mediului, economia ecologică și gestionarea deșeurilor” ca domenii prioritare pentru investiții în Moldova.

În plus, membrii diasporei sunt adesea motivați să aducă în Moldova practicile eficiente observate în străinătate prin investiții directe, implicare în elaborarea politicilor sau sprijinirea inițiativelor locale privind schimbările climatice. Ei pot introduce modele avansate de afaceri durabile, pot promova energia regenerabilă sau pot implementa practici agricole eficiente. Atât remitențele financiare, cât și cele sociale sunt cruciale pentru adoptarea de acțiuni de adaptare la schimbările climatice în Moldova, subliniind rolul-cheie al diasporei în rezistența țării la schimbările climatice. Acest lucru se aliniază cu cercetările care subliniază importanța combinării remitențelor financiare și sociale, inclusiv a competențelor și aspirațiilor.¹⁰⁰

CASETA 4. Opinii selective ale respondenților în cadrul interviurilor în profunzime

- „Trebuie stabilită o legătură mai clară între capacitățile diasporei și inițiativele privind schimbările climatice. Recunoașterea faptului că persoanele din diaspora pot deține cunoștințe specializate sau expertiză în domenii legate de climă reprezintă o oportunitate pentru transferul de cunoștințe. Prin urmare, consolidarea acestor politici ar putea implica crearea de platforme sau programe care să permită diasporei să contribuie cu abilitățile și experiența lor direct la strategiile climatice ale Moldovei”.
- „Și diaspora este cea care poate vorbi și promova, în primul rând, despre probleme. Există dintre cei care cunosc, mai ales cei din țările care respectă standardele și sunt pionieri în combaterea efectelor negative ale schimbărilor climatice”.
- „Pornind de la exemplul local, sunt cei care pot să realizeze astfel de practici și să le aducă în Republica Moldova. Poate să nu fie experți în schimbări climatice, sau teoreticieni implicați în acest lucru, dar puterea exemplului și acțiunea de implicare civică pot fi realizate de către membrii diasporei. Și ar fi foarte relevant ca pe viitor să existe linii de finanțare specifice pentru astfel de inițiative civice, care să acopere diferite domenii, inclusiv mediul și schimbările climatice”.
- „Diaspora din Marea Britanie este numeroasă și este o voce care se impune. Ei sunt interesați de toate aspectele dezvoltării socioeconomice a Republicii Moldova. Ei promovează identitatea națională și culturală și imaginea publică a Moldovei peste hotare. Aceasta este Diaspora Connect, de asemenea membrul fondator al Diasporei de acolo. Acesta este Diaspora Co-Working Hub, co-fondator sau co-autor al ideii, membru al Diasporei, tot din Marea Britanie. Plus, faptul că mulți oameni de acolo pretind că sunt lideri de opinie și pretind că sunt și dețin, cumva, comunități de moldoveni de acolo”.
- „Cred că există o dorință de implicare, dacă se înțelege care sunt prioritățile și care sunt proiectele”.

¹⁰⁰ Sterly Harald, Vladicescu Natalia (2023). Studiu de caz privind legătura dintre migrație, mediu, schimbări climatice și dezvoltare în Republica Moldova, OIM, Chișinău

Unii experți intervievați și-au exprimat dorința de a-și folosi rolurile în asociațiile diasporei pentru a promova conștientizarea și acțiunile de mediu în Moldova prin intermediul rețelelor lor. Motivația lor este, de asemenea,

determinată de dorința de a insufla valori de responsabilitate civică și de gestionare a mediului în generațiile viitoare de moldoveni din străinătate.

Table 7. Climate Change Awareness and Engagement among the Moldovan Diaspora: Insights and Impacts

CATEGORIA	DETALII	IMPACT POTENȚIAL
CONȘTIENTIZARE	Datorită expunerii în țări precum Marea Britanie, diaspora moldovenească se familiarizează cu un grad ridicat de conștientizare și de implicare practică în schimbările climatice, observând inițiative precum tranzițiile către energia curată. În schimb, conștientizarea provocărilor climatice specifice Moldovei este limitată, în principal din cauza actualizărilor rare și a comunicării neclare din partea autorităților moldovenești.	O mai bună conștientizare poate permite diasporei să contribuie cu perspective valoroase și idei practice, ceea ce ar putea îmbogăți strategiile climatice ale Moldovei.
ANGAJAMENT	Membrii diasporei sunt expuși și participă la practici durabile în străinătate. Pregătirea lor de a transfera aceste practici în Moldova variază, fiind influențată de legăturile personale și de programele disponibile pentru implicare.	Implicarea activă a diasporei poate duce la introducerea de practici și tehnologii durabile în Moldova, stimulând astfel reziliența la schimbările climatice și dezvoltarea durabilă.
PROVOCĂRI	Diaspora se confruntă cu scepticismul cu privire la eficiența acțiunilor climatice din Moldova și întâmpină obstacole precum complexitatea birocratică și lipsa mecanismelor de contribuție la distanță. Aceste provocări rezultă din claritatea insuficientă cu privire la modul în care pot contribui, în special pentru cei care nu intenționează să se întoarcă fizic.	Abordarea acestor provocări prin îmbunătățirea diseminării informațiilor și crearea unor căi mai clare de implicare ar putea spori participarea diasporei, accelerând eforturile de adaptare la schimbările climatice.

3.5. Valorificarea canalelor de comunicare ale rețelelor diasporei pentru acțiuni climatice

Toate părțile interesate intervievate au subliniat că rețelele diasporei sunt vitale pentru răspândirea ideilor inovatoare și a tehnologiilor esențiale pentru acțiunile climatice. Asociațiile diasporei și liderii influenți contribuie semnificativ prin organizarea și promovarea inițiativelor climatice prin intermediul canalelor existente și al evenimentelor

culturale. Prin valorificarea abilităților organizaționale și a rețelelor acestor personalități, mesajele privind acțiunile climatice pot fi integrate perfect în activitățile obișnuite ale diasporei, asigurând astfel rezonanța lor într-un context cultural respectuos. În plus, rețelele diasporei joacă un rol crucial în diseminarea informațiilor privind subvențiile

și ajutoarele financiare care sprijină acțiunile climatice. De exemplu, secțiunea 3.6 din raport ilustrează valoarea schimbului transnațional, în special în ceea ce privește introducerea de tehnici și tehnologii agricole noi, durabile din punct de vedere ecologic. Cu toate acestea, aceste exemple arată că diaspora moldovenească utilizează în principal rețelele informale, inițiativele personale și remiterile familiale pentru a demara proiecte reziliente la schimbările climatice. Lipsa unor structuri formale care să utilizeze aceste rețele limitează utilizarea mai largă și răspândirea practicilor inovatoare, reprezentând o oportunitate ratată pentru un impact și o eficiență mai mare. Activiștii profesioniști din diaspora, sau „campionii schimbării”, joacă un rol crucial. Implicarea unor persoane care să gestioneze și să coordoneze acțiunile climatice ar putea spori semnificativ eficacitatea și durabilitatea acestor eforturi.

În plus, membrii diasporei intervievați au apreciat pozitiv canalele de comunicare eficiente ale Guvernului, subliniind în special campaniile regulate promovate de BRD. Rețelele diasporei dispun deja de instrumente esențiale, cum ar fi grupurile de pe rețelele sociale, listele de distribuție și forumurile de discuții pentru diseminarea informațiilor. Cu toate acestea, o acțiune eficientă în domeniul climei necesită o comunicare direcționată pentru a ajunge la grupurile specifice din diaspora care au cele mai mari șanse să răspundă și să beneficieze de anumite inițiative. Campaniile ar trebui să fie concepute astfel încât să rezoneze cu aceste grupuri demografice cheie, asigurându-se că mesajele sunt atât răspândite, cât și adaptate intereselor și capacităților acestora. Încorporarea liderilor comunității ca „promotori ai dialogului” și sincronizarea campaniilor în jurul evenimentelor majore de mediu, cum ar fi Ziua Mondială a Pământului, ar putea spori urgența și impactul. Este esențial să se distribuie pachete de comunicare diasporei înainte de aceste evenimente.

CASETA 5. Opinii selective ale respondenților în cadrul interviurilor în profunzime

- „Am optat întotdeauna pentru un dialog continuu și un dialog mai larg cu sectorul privat, cu antreprenorii, cu producătorii, cu asociațiile din domeniu, astfel încât acest lucru să nu fie prea definit”.
- „Consider că dacă autoritățile ar avea un dialog consistent cu antreprenorii, cu sectorul asociativ, nu numai în elaborarea politicilor, dar și în ajustarea lor, este clar că acest lucru necesită mult timp și antreprenorii și producătorii nu îl au, mai ales dacă se insistă să ne întâlnim în cabinetul ministrului”.
- „Este un proces lung, un proces profund, este nevoie de specialiști care să lege esența problemei de o comunicare la nivelul tuturor și pe înțelesul tuturor”.

Membrii diasporei intervievați consideră că prezentarea istoriilor de succes și a mărturiilor celor implicați activ în acțiuni climatice în Moldova îi poate inspira și pe alții să participe. Evidențierea beneficiilor ecologice, economice și sociale ale unei astfel de implicări este esențială. Istoriilor relatate și diseminate ar trebui să demonstreze beneficii tangibile și perspective practice pentru comunitățile locale, subliniind stimulente precum recunoașterea comunității și avantajele economice prin practici durabile. În plus, împărtășirea experiențelor reale ale celor afectați de schimbările climatice, în special în zonele rurale și agricole, poate face problema mai ușor de înțeles și mai urgentă.

Unii respondenți au subliniat importanța utilizării atât a mijloacelor de comunicare tradiționale, cât și a celor inovatoare pentru a spori sensibilizarea membrilor diasporei cu privire la acțiunile climatice. Acestea includ podcast-uri, grupuri tematice pe Facebook și conținut digital bazat pe experiențe personale privind schimbările de mediu. Ilustrarea vie a impactului real al schimbărilor climatice și furnizarea de date actualizate și comparative cu privire la modul în care schimbările de mediu afectează zonele urbane și rurale din Moldova - cum ar fi schimbările în productivitatea agricolă și impactul poluării asupra sănătății - pot fundamenta discuțiile în realitate. În plus, implicarea reprezentanților guvernului, cum ar fi secretarii de stat și miniștrii, în discuții personalizate și interactive, în special în timpul vizitelor oficiale în străinătate, poate furniza informații specializate, la nivel înalt. Această interacțiune directă informează diaspora cu privire la modul în care poate contribui la agendele economice și de mediu ale Moldovei. În plus, ministerele de resort și autoritățile de stat implicate în domeniul schimbărilor climatice, energiei, agriculturii, dezvoltării regionale și economiei ar trebui să își gestioneze în mod activ prezența pe rețelele de socializare, concentrându-se pe mesaje concise și de impact care să evidențieze inițiativele climatice în curs, impactul acestora și oportunitățile de participare sau investiții ale diasporei.

- „Schimbări progresive, dar pe o perioadă foarte lungă de timp, și răspândite în toată societatea, în toată diaspora. Da, pentru că prin evenimente cu un grup de oameni de afaceri, sau cu un grup de studenți, sau cu un grup de asociații, aceste schimbări nu se vor produce. Ele au nevoie de conștientizare la nivelul societății”.
- „Nu cunosc canalele oficiale. Știu că există acest Birou pentru Relații cu Diaspora. Pentru ei, este mai dificil să atragă atenția în ochii diasporei. Am impresia că ei acoperă un domeniu foarte mic și îngust. Ambasadele sunt, pe de altă parte, punctul de referință pentru majoritatea celor care au plecat și au posibilitatea de a deveni surse de informare mai dinamice”.
- „Și da, campaniile de comunicare pe care le primesc de exemplu văd în canalele mele mesajele despre schimbările climatice. Ele nu vin din Moldova. Ele vin de la fondurile globale, de la mass-media... Și chiar mass-media din Moldova este o sursă foarte bună pentru că noi, fiind peste hotarele țării, tot căutăm aceste surse de informare. Și dacă găsim ceva mai detaliat căutăm acolo, în mass-media, și ne uităm pe canalele lor. Și cred că toate canalele posibile ar trebui să fie incluse, dacă aceste canale sunt interesante”.
- „În Moldova, există doar politică. Deci, în afară de emisiunile politice, avem o singură emisiune, dacă nu mă înșel, în Moldova 1, dedicată mediului, ceva numit ECO. Dar, în afară de asta, nimeni nu este dedicat acestor subiecte. Nu avem personalități, nu avem bloggeri, influenceri, care ar vorbi cu adevărat despre acest subiect și ar face o legătură între efectele pe care le vedem și, de fapt, cauzele care le generează”.
- „Da, comunicarea nu este întotdeauna suficientă, oricât de ciudat ar părea. Și de aceea noi... Puterea exemplului ar fi aici, ar funcționa cât mai mult posibil”.
- „Pe lângă canalele de comunicare, pe lângă postările care se fac, probabil niște podcasturi sau reportaje pe tema implicării diasporei în schimbările climatice. Asta ar fi foarte interesant. Și dezvoltarea unui depozit de bune practici, fiecare cooperare, fiecare parteneriat, să se simtă cumva”.
- „Dacă este foarte direcționat, atunci niște buletine informative special axate pe asta, uneori grupuri pe Facebook, care sunt gestionate de membrul diasporei și care au un obiectiv drept, și anume schimbările climatice, ca să nu-l amestecăm cu alte subiecte, pentru că se pierde uneori în mesaj dacă este amestecat cu alte subiecte. Asta ar fi tot. Și, bineînțeles, promovarea în cadrul autorităților publice locale, distribuirea de materiale informative în școli, prelegeri deschise sau prelegeri tematice cu elevii, de la cele mai mici clase și terminând cu elevii de liceu, este foarte relevant pentru orice categorie de vârstă”.
- „Există un segment valoros al populației care posedă cunoștințe practice de primă mână cu privire la modul în care schimbările de mediu afectează activitățile cotidiene, cum ar fi agricultura. Spre deosebire de discuțiile adesea politizate din jurul schimbărilor climatice, aceste persoane experimentează zilnic efectele directe ale instabilității atmosferice, poluării și fluctuațiilor de temperatură asupra practicilor agricole. Pentru a comunica și a educa în mod eficient cu privire la schimbările climatice, fără a ne împotmoli în termeni politici sau prea conceptuali, este esențial să ne angajăm direct cu aceste persoane. Prin colectarea opiniilor și experiențelor acestora - cum ar fi modul în care modelele meteorologice neobișnuite au afectat practicile agricole - putem dezvolta instrumente de comunicare relaționale și practice”.
- „Pentru că, da, miniștrii și, în general, birocrații au această capacitate de a vorbi mult la televizor și de multe ori sunt inconsecvenți. Dar în mediile informale și cu întrebări concrete, dacă nu sunt filmați, ei pot fi foarte concreți, foarte eficienți și foarte practici. Deci, această comunicare între oficiali și diaspora ar trebui să fie nu doar la nivel înalt, dar președinți, prim-miniștri, când merg de obicei în alte țări, dar ar trebui să fie specialiști concentrați pe domeniu”.
- „Cred că trebuie să fie o campanie concentrată. Deci, în primul rând, nu este ceva continuu, dar poate fi în jurul anumitor zile, cum ar fi Ziua Mondială a Pământului sau alte zile. Și ar trebui să existe o transmitere în avans a pachetelor de comunicare, care sunt acțiunile, proiectele, unele active pe care oamenii le pot lua cu ușurință și împărtăși cu rudele lor”.

Membrii diasporei pot îmbunătăți educația locală în domeniul climei prin organizarea de prelegeri în școli și sesiuni de formare prin intermediul rețelelor lor, echipând activiștii locali cu competențe esențiale. Valorificându-și experiențele globale, aceștia pot, de asemenea, să îndrume comunitățile în accesarea de granturi și finanțări internaționale pentru acțiuni climatice.

În cele din urmă, respondenții intervievați au subliniat rolul crucial al diasporei în influențarea politicilor climatice din străinătate. Aceștia au evidențiat nevoia de orientare în ceea ce privește relaționarea cu factorii de decizie politică și impactul asupra legislației, asigurându-se că contribuțiile lor financiare și legislative sunt recunoscute, valorificate și încorporate în mod eficient în proiectele de legislație, în cadrele de politici și de programare prin intermediul unui mecanism robust de comunicare și feedback.

3.6. Exemple de bune practici de implicare a diasporei în acțiunile climatice

Cercetările arată că migranții moldoveni care se întorc în țară joacă un rol crucial în creșterea rezilienței la schimbările climatice, în promovarea inovării agricole și în impulsivarea dezvoltării comunitare. Considerată în mod tradițional ca fiind în primul rând economică, migrația permite, de asemenea, persoanelor care se întorc să aplice experiențele globale la dezvoltarea locală, în special în agricultură. Expoși la tehnici agricole avansate și la practici de durabilitate în străinătate, aceștia aduc acasă idei inovatoare și un angajament ferm față de gestionarea mediului. De exemplu, expunerea la practici agricole avansate în străinătate a inspirat migranții moldoveni care s-au întors în țară să pună în aplicare agricultura durabilă în ciuda provocărilor. De exemplu, experiențele din Israel

au inspirat la implementarea unor tehnologii noi pentru o agricultură durabilă în satul Rădoia, în timp ce cunoștințele acumulate în Franța au determinat înființarea de sere și a unui sistem de irigații în satul Bălășești pentru a face față impredictibilității climatice. În satul Congaz, un migrant a finanțat construcția unei sere prin economiile obținute în urma muncii în Lituania și Estonia, demonstrând modul în care investițiile personale pot spori reziliența comunității. În mod similar, un migrant revenit din satul Bravicea, influențat de viticultura durabilă din Noua Zeelandă, nu numai că a îmbunătățit randamentele și a redus impactul asupra mediului, dar a și stimulat o mișcare locală către viticultura durabilă.

Renașterea podgoriei în Moldova: Integrarea cunoștințelor globale pentru o vinificație durabilă pe fondul schimbărilor climatice

Locație: satul Slobozia Mare, raionul Cahul, Moldova

Experiență de migrație: Noua Zeelandă; Federația Rusă

Antecedente: Originar din Slobozia Mare, raionul Cahul din Moldova, un vinificator inspirat de experiențele sale internaționale, în special în Noua Zeelandă, s-a întors în satul său pentru a inova în viticultură pe fondul provocărilor climatice. După ce și-a finalizat studiile în 2011 și nu a găsit un loc de muncă în țară, s-a aventurat peste hotare, lucrând sezonier în Noua Zeelandă timp de 3-4 luni în fiecare an pe parcursul a trei ani, unde a învățat vinificația durabilă. Acest lucru, combinat cu creșterea profesională într-o vinărie moldovenească și schimbările politice din Moldova în 2019, l-au motivat să reinvie un SRL latent și să promoveze vinificația și cultivarea podgoriilor folosind atât experiențele sale academice, cât și cele internaționale.

Motivația pentru implicare: Lipsa oportunităților locale de angajare l-a condus inițial în străinătate, unde abilitățile și câștigurile financiare obținute în urma muncii sezoniere în Noua Zeelandă l-au echipat cu resursele și perspectiva necesare pentru a-și începe propria afacere de vinificație în țară. Decizia antreprenorială a fost influențată în continuare de un climat politic optimist în 2019, sugerând un mediu de afaceri favorabil.

Provocări: Inovațiile agricole timpurii au întâmpinat provocări precum seceta indusă de climă și eroziunea solului, agravate de despăduriri și accesul limitat la resurse într-un peisaj tehnologic învechit al viticulturii moldovenești.

Impact: Viticultorul a reușit să consolideze 6 hectare de teren într-o podgorie durabilă, adoptând practici ecologice observate în Noua Zeelandă, cum ar fi menținerea florei locale și minimizarea utilizării pesticidelor. În ciuda secetelor severe, abordarea sa s-a dovedit rezistentă și a început să proceseze strugurii pentru producătorii locali, promovând vinificația durabilă în raionul Cahul și sprijinind comunitatea și industria locală.

Scara inițiativei: Inițiativa la scară medie se concentrează pe revitalizarea podgoriilor și pe vinificație, în concordanță cu expertiza profesională a vinificatorului. Întreprinderea sprijină comunitatea viticolă locală prin consolidarea terenurilor pentru cultivarea viței de vie și prelucrarea strugurilor de la producătorii locali, contribuind la dezvoltarea economică.

Instituționalizarea contribuțiilor diasporei: Acest caz exemplifică modul în care experiențele diasporei pot contribui la dezvoltarea economică locală în domenii specializate precum vinificația. Acesta subliniază necesitatea existenței unor mecanisme care să integreze investițiile și expertiza migranților reveniți în economiile locale pentru a promova dezvoltarea durabilă.

Potențialul de extindere și reproductibilitate: Întreprinderea prezintă potențial de extindere și reproducere în contexte agricole și climatice similare, adoptând practici durabile învățate în străinătate. Cu toate acestea, succesul depinde de depășirea unor provocări precum accesibilitatea resurselor, riscurile climatice și disponibilitatea politicilor și a infrastructurii de sprijin.

Reveniri reziliente: Exploatarea cunoștințelor despre migrație pentru agricultura durabilă în Bravicea, Moldova

Locație: Satul Bravicea, raionul Călărași, Republica Moldova

Experiență de migrație: Federația Rusă, Franța

Context: Înainte de a se întoarce în satul său natal, Bravicea, pentru a se ocupa de agricultură, migrantul revenit a căutat oportunități economice mai bune în străinătate. Călătoria sa a inclus două stagii la Moscova, câștigând 700 de dolari și 300 de dolari lunar, urmate de o scurtă, dar profitabilă slujbă de 11 zile în domeniul construcțiilor în Franța, câștigând 1 300 de euro chiar în momentul declanșării pandemiei COVID-19. La întoarcerea în Bravicea, a administrat 40-50 de hectare de teren în arendă și a investit în utilaje agricole esențiale, precum tractoare și combine. Această investiție i-a îmbunătățit semnificativ productivitatea pe fondul provocărilor climatice, i-a sporit autonomia și i-a redus dependența de servicii externe costisitoare. În mod ambițios, acesta intenționează să își extindă și să își diversifice producția vegetală, demonstrând un angajament puternic față de creșterea durabilă a agriculturii.

Motivația pentru implicare: Implicarea în agricultură a respondentului a fost determinată de legăturile personale și familiale cu pământul și de câștigurile dezamăgitoare din migrație. Întoarcerea din Franța, în ciuda salariilor mai mari, evidențiază o preferință pentru independență și valoarea intrinsecă a lucrului pe propriul teren. Această alegere exemplifică o tendință mai largă de a valoriza nu doar satisfacția financiară, ci și cea emoțională și stilul de viață prin agricultură.

Provocări: Persoanele revenite acasă se confruntă cu multiple provocări legate de schimbările climatice, inclusiv secete grave, inclusiv secete grave, epuizarea resurselor de apă și lipsa forței de muncă, pe măsură ce generațiile tinere se îndepărtează de agricultură. Barierele economice împiedică investițiile în irigații esențiale, cum ar fi fântânile arteziene, agravate de incertitudinile financiare și de reglementare. În plus, secetele recurente secătuesc principalele corpuri de apă, împiedicând irigarea și cauzând pierderea recoltelor. În plus, diminuarea forței de muncă, determinată de preferința tinerilor pentru câștiguri rapide, agravează aceste provocări. Noile boli și dăunători sporesc cererea de fertilizare și de combatere a dăunătorilor, ceea ce duce la creșterea costurilor operaționale, alături de creșterea prețului motorinei și al forței de muncă.

Impact: După o scurtă perioadă petrecută în străinătate, migrantul a economisit suficient pentru a investi în agricultură în Bravicea sa natală, gestionând 40-50 de hectare de teren închiriat cu tehnici și utilaje inovatoare pentru a face față provocărilor climatice și a-și susține mijloacele de trai. Confruntându-se cu deficitul de apă, creșterea costurilor și lipsa forței de muncă, dedicarea sa pentru introducerea unor soluții inovatoare precum gestionarea eficientă a apei, controlul eficient al dăunătorilor și culturile rezistente la secetă demonstrează strategiile de bază vitale pentru supraviețuirea rurală. Acest efort evidențiază rolul crucial al diasporei în promovarea dezvoltării durabile și a rezistenței la schimbările climatice în agricultură. Inițiativa aduce beneficii comunităților locale prin stimularea economiei prin taxe de închiriere și crearea de locuri de muncă, în ciuda faptului că se confruntă cu provocări sistemice mai ample, precum seceta și lipsa forței de muncă.

Amploarea inițiativei: Inițiativa este moderat extinsă, implicând aproximativ 40-50 de hectare axate pe producția de cereale. Utilizarea veniturilor economisite din migrație pentru a finanța utilaje și tehnologie indică o abordare strategică a creșterii productivității agricole.

Instituționalizarea contribuțiilor diasporei: Istoria face aluzie la potențialul de dezvoltare agricolă condusă de diaspora, în special dacă politicile și programele ar putea valorifica mai bine cunoștințele, capitalul și entuziasmul persoanelor care se întorc în țară. Menționarea programului Pare I+I de către un migrant care s-a întors în țară sugerează cunoașterea acestuia, dar evidențiază și obstacolele în calea accesării unui astfel de sprijin, subliniind necesitatea unor inițiative de dezvoltare mai cuprinzătoare și mai flexibile.

Potențial de extindere și reproductibilitate: Practicile agricole adoptate de respondent prezintă un potențial de extindere și reproductibilitate în contexte migrație-agricultură similare. Strategiile-cheie includ adaptarea la riscurile climatice prin culturi rezistente la secetă și utilizarea de tehnologii inovatoare finanțate din veniturile din migrație, oferind lecții pentru alții în situații similare.

De la migrant la inovator agricol: Promovarea rezilienței climatice în practicile agricole

Locație: Satul Bravicea, raionul Călărași, Republica Moldova

Experiență de migrație: Noua Zeelandă, Franța

Context: Proiectul lansat de un migrant revenit în Bravicea îmbină educația sa avansată în viticultură și enologie cu cele mai bune practici globale, în special din Noua Zeelandă. După ce și-a obținut diploma de master în 2015 și a acumulat experiență valoroasă în Franța și Noua Zeelandă până în 2020, respondentul s-a întors la Bravicea pentru a întineri vinificația tradițională prin integrarea metodelor durabile. Această inițiativă își propune să modernizeze viticultura locală și să utilizeze cunoștințele internaționale ale respondentului pentru a face din Bravicea un lider în viticultura durabilă.

Motivație: Migrantul revenit a fost motivat să reînvie și să modernizeze viticultura tradițională în Bravicea, folosind practicile durabile pe care le-a învățat în Noua Zeelandă pentru a face față impactului schimbărilor climatice și pentru a păstra tradițiile viticole locale.

Practici durabile și inovații: Ca răspuns la secetele tot mai dese de la anul 2021 încoace, respondentul a pus în aplicare sisteme de irigare cu economie de apă și a introdus inițiative privind sănătatea solului, cum ar fi culturile de acoperire, în 2022. De asemenea, a adoptat fermentarea cu drojdie nativă și vase de teracotă pentru vinificație, reducând dependența de butoaiele de stejar importate și amprenta de carbon a vinăriei. Aceste schimbări au condus la o creștere cu 20 la sută a randamentului în 2023, demonstrând eficiența practicilor sale durabile.

Provocări: Proiectul se confruntă cu provocări legate de variabilitatea climatică, inclusiv ierni mai puțin înzăpezite și fenomene meteorologice extreme precum seceta din 2022. Aceste condiții au testat reziliența viței de vie și au subliniat importanța adaptării naturale și a gestionării eficiente a apei. Provocările suplimentare includ menținerea sănătății solului și gestionarea speciilor invazive, alături de lipsa forței de muncă și incertitudinile economice care afectează durabilitatea agriculturii.

Impact: În 2023, practicile durabile ale respondentului au dus la o reducere cu 15 la sută a utilizării apei, la o creștere cu 10 la sută a materiei organice din sol și la o creștere cu 25 la sută a veniturilor vinăriei în termeni de producție, reflectând o cerere în creștere a pieței pentru vinuri produse în mod durabil. Atelierele sale educaționale au favorizat, de asemenea, o creștere cu 30 la sută a numărului de fermieri locali care au adoptat metode de viticultură durabile începând din 2021.

Scară și instituționalizare: Inițiativa respondentului ilustrează aplicarea cu succes a cunoștințelor diasporei și a celor mai bune practici globale în dezvoltarea locală. Eforturile sale au avut un impact semnificativ asupra comunităților locale, îmbunătățind atât sustenabilitatea mediului, cât și viabilitatea economică.

Potențial de extindere și reproductibilitate: Modelul lui Micu are un potențial semnificativ de extindere și replicare în Moldova și în alte regiuni care se confruntă cu provocări climatice similare. Recomandările privind extinderea activităților educaționale și sporirea practicilor durabile oferă o foaie de parcurs pentru sporirea impactului inițiativei și demonstrarea beneficiilor agriculturii durabile.

Sursa: elaborat de autor

Membrii diasporei din Marea Britanie intervievați au descris experiențele lor cu inițiative inteligente din punct de vedere climatic și dezvoltare urbană durabilă, inclusiv transportul public electric, stațiile de așteptare autonome pentru transportul public cu sisteme integrate de plante și irigare cu apă de ploaie în Oxford, campanii extinse de plantare a copacilor și permiterea unor părți ale parcurilor din Glasgow să crească sălbatic pentru a forma mini păduri urbane. Aceste practici, comune în Regatul Unit, ar putea fi adaptate de diaspora pentru a spori durabilitatea în zonele urbane și rurale din Moldova. Intervievații au remarcat, de asemenea, practicile avansate de educație climatică și de gestionare a deșeurilor din Regatul Unit, unde reciclarea este obligatorie, ceea ce demonstrează un cadru politic puternic pentru durabilitatea mediului. Un exemplu citat de influență a diasporei este un secretar de stat de la Ministerul Energiei care, după întoarcerea din diaspora, joacă acum un rol semnificativ în guvern, având un impact direct asupra politicilor din domeniu.

Interesul migranților care se întorc în Moldova pentru agricultura durabilă este influențat de angajamentul personal, aspirațiile economice și conștientizarea problemelor de mediu. Expunerea la practici agricole avansate în străinătate i-a motivat să caute schimbări transformative la întoarcere. Cu toate acestea, punerea în aplicare a agriculturii durabile și a strategiilor de adaptare la schimbările climatice în Moldova se confruntă cu provocări precum incertitudinile climatice, lipsa forței de muncă, lipsa apei, barierele birocratice și constrângerile economice. În pofida acestor obstacole, reziliența și creativitatea diasporei au condus la strategii inovatoare de adaptare, inclusiv înființarea de sere, investiții în irigații și fertilizare organică și selectarea unor soiuri de culturi adecvate.

Aceste istorii cu impact colectate, prezentate în Anexa 10, arată că inițiativele agricole conduse de diaspora își demonstrează capacitatea de a genera efecte atât la nivel individual, cât și comunitar. Adoptarea practicilor agricole durabile a îmbunătățit în mod semnificativ productivitatea, sănătatea solului și eficiența apei, stimulând atât sustenabilitatea economică, cât și cea de mediu. Membrii diasporei au jucat un rol-cheie în promovarea educației și a implicării comunității, echipând fermierii locali cu instrumente și cunoștințe esențiale pentru adaptarea la schimbările climatice.

Cu toate acestea, există o lacună critică în ceea ce privește formalizarea contribuțiilor diasporei la dezvoltarea locală, în special în ceea ce privește utilizarea experienței și a resurselor financiare ale acestora pentru acțiuni de combatere a schimbărilor climatice. Deși eforturile individuale au un impact semnificativ, sunt necesare programe și politici structurate pentru a le extinde sfera de acțiune și a asigura durabilitatea acestora. Crearea de platforme de schimb de cunoștințe, oferirea de stimulente pentru investiții durabile și îmbunătățirea accesului la resurse financiare și tehnice sunt esențiale pentru integrarea contribuțiilor diasporei în agricultura durabilă și în reziliența la schimbările climatice. Creșterea amplitudinii și reproducerea acestor practici depind de depășirea unor provocări sistemice precum accesul la finanțare, disponibilitatea terenurilor, accesul la piață, transparența birocratică și stimulentele pentru investițiile diasporei.

Creșterea amplitudinii și replicabilitatea inițiativelor agricole conduse de diaspora în Moldova sunt evidențiate prin diverse exemple de succes în aplicarea competențelor și cunoștințelor internaționale la nivel local. Pentru a extinde aceste inițiative și a spori impactul eforturilor diasporei în domeniul agriculturii și mediului sunt necesare anumite programe și politici structurate. Mecanismele care canalizează resursele și cunoștințele diasporei în economiile locale, în special în agricultură și afaceri, sunt vitale pentru un impact mai larg și mai eficient. Abordarea provocărilor-cheie, cum ar fi accesul pe piață, transparența birocratică și oferirea de stimulente pentru investițiile diasporei, este esențială. De exemplu, succesul din satul Rădoia ilustrează modul în care depășirea acestor provocări poate permite reproducerea la scară mai largă a practicilor agricole durabile. În plus, extinderea implicării comunității și a programelor educaționale privind practicile durabile ar putea spori și mai mult capacitatea de extindere a acestor inițiative.

Inițiativele precum serele și sistemele de irigații din Bălășești și viticultura durabilă din Bravicea servesc drept modele replicabile pentru alte regiuni cu condiții similare. Reproducerea cu succes necesită adaptarea acestor inițiative la contextele locale specifice, inclusiv la climă, sol, resurse și factori culturali și economici. Membrii diasporei, care au dezvoltat cunoștințele și competențele sale din străinătate, pot adapta aceste inițiative pentru a răspunde nevoilor locale de dezvoltare agricolă.

4

IMPLICAREA DIASPOREI ÎN ACȚIUNI CLIMATICE: OPORTUNITĂȚI ȘI PROVOCĂRI

4.1 Bariere în calea implicării diasporei

PROVOCĂRI PRIVIND ACCESIBILITATEA ȘI TRANSPARENȚA INFORMAȚIILOR

Mulți membri ai diasporei, îndepărtați geografic de Moldova, nu au experiență directă cu impactul local al schimbărilor climatice, ceea ce duce la un sentiment de distanțare emoțională și psihologică. Acest lucru este agravat de accesul limitat la informații detaliate și fiabile privind problemele climatice ale Moldovei, ceea ce rezultă într-o înțelegere superficială a urgenței și reduce dorința lor de a se implica în mod semnificativ.

Cercetarea arată că, deși politicile Republicii Moldova nu restricționează participarea diasporei la procesul decizional, nu există căi clare de implicare în acest proces. În plus, persoanele intervievate au evidențiat deficiențe în comunicarea privind granturile, subvențiile și stimulentele financiare existente, cum ar fi programele „PARE I+I”, „PARE I+2” și „DAR I+3”, care promovează investițiile în acțiuni climatice. Absența unor informații clare și accesibile împiedică mulți membri ai diasporei să devină participanți activi la inițiativele climatice ale Moldovei. În ciuda unei deschideri potențiale a liderilor diasporei și a investitorilor de a accesa informații prin canale oficiale și de încredere, aceste canale nu sunt percepute ca fiind eficiente.

Comunicarea cu diaspora este adesea lipsită de angajament și nu reușește să susțină interesul, frecvența actualizărilor diminuându-se după contactarea inițială. Această problemă este amplificată de actualizările rare cu privire la modificările politicilor energetice și de mediu a Moldovei, care nu reușesc să ajungă în mod eficient la diasporă. În plus, în ciuda disponibilității diasporei de a investi în proiecte viabile din punct de vedere economic, cum ar fi sistemele fotovoltaice sau de încălzire, lipsa unor oportunități economice clare descurajează implicarea acesteia. Acest lucru evidențiază necesitatea unor strategii de comunicare îmbunătățite, care nu doar să informeze, ci și să motiveze participarea activă la eforturile Republicii Moldova în domeniul climei prin evidențierea unor beneficii clare (economice, financiare, sociale etc.) care rezultă din această participare.

PROVOCĂRI OPERAȚIONALE ȘI DE ANGAJAMENT

Provocările operaționale percepute, cum ar fi procesele birocratice greoaie și reglementările stricte, descurajează adesea membrii diasporei dornici să se implice în acțiunile

climatice ale Moldovei. Munca de birou excesivă și obstacolele birocratice nu numai că întârzie, dar pot deraia complet contribuțiile lor, ducând la frustrare și dezangajare în rândul celor din străinătate care doresc să investească resurse și expertiză în Moldova.

În plus, din cauza experiențelor trecute privind implementarea unor inițiative guvernamentale inaccesibile și excesiv de birocratice în rândul moldovenilor, inclusiv în diaspora există o neîncredere istorică față de Guvern. Cercetările arată că încrederea într-un sistem politic stabil și într-o birocratie eficientă este esențială pentru încurajarea investițiilor în agricultură și în acțiuni climatice. Această neîncredere complică eforturile de implicare a diasporei în acțiuni climatice semnificative, deoarece scepticismul cu privire la guvernare și ineficiența birocratică pot descuraja investițiile în agricultură și întreprinderile locale. Acest lucru subliniază necesitatea unor politici mai transparente și mai eficiente¹⁰¹. Prin urmare, pentru a contracara neîncrederea istorică, Guvernul trebuie să asigure transparența, coerența și beneficii reale în cadrul programelor sale. Promovarea cazurilor de succes și simplificarea proceselor administrative sunt esențiale pentru reducerea obstacolelor birocratice asociate inițiativelor guvernamentale. În plus, integrarea mecanismelor de feedback pentru implicarea diasporei în crearea și perfecționarea politicilor este esențială pentru alinierea măsurilor la necesitățile și perspectivele diasporei. De exemplu, unii experți intervievați au raportat că nu au primit niciun feedback din partea autorităților de stat după ce au furnizat opinii detaliate cu privire la proiectul de legislație privind clima în Moldova. De asemenea, un activist în domeniul schimbărilor climatice din diasporă a menționat că experți din diasporă stabiliți din Marea Britanie nu au fost invitați să se expună asupra Planului Național de Adaptare la Schimbările Climatice din Moldova, aprobat în august 2023, indicând o lipsă de comunicare și o oportunitate ratată de a valorifica potențialul diasporei.

De asemenea, lipsa unor programe bine definite și structurate, adaptate în mod specific pentru contribuția diasporei la acțiunile climatice, reprezintă provocări semnificative. În acest sens, se pledează puternic pentru programe cuprinzătoare de mentorat și formare care să însoțească procesul de acordare a subvențiilor financiare pentru acțiuni climatice. Astfel de inițiative ar asigura faptul că potențialii beneficiari de subvenții sunt nu doar informați cu privire la oportunitățile disponibile, ci și sunt echipați cu abilitățile și cunoștințele necesare pentru a parcurge

¹⁰¹ Sterly Harald, Vladicescu Natalia (2023). Case study on migration, environment, climate change and development nexus in the Republic of Moldova, IOM, Chișinău

cu succes procesul de depunere a cererilor și pentru a implementa proiectele în mod eficient.

Accesul la finanțare este o altă barieră majoră pentru membrii diasporei interesați de agricultura durabilă sau tehnologiile ecologice, existând obstacole semnificative în accesarea fondurilor necesare. Condițiile de finanțare din Moldova sunt mai puțin favorabile în comparație cu Uniunea Europeană, unde ratele dobânzilor agricole pentru împrumuturile bancare variază de obicei între 1 și 3 la sută. Provocări suplimentare în sectorul agricol, cum ar fi navigarea prin reglementările locale, înțelegerea dinamicii pieței și accesul redus la piețele externe, creează împreună un mediu riscant și neatractiv pentru investițiile formale ale diasporei.

O altă barieră semnificativă în calea unei acțiuni eficiente în domeniul climei este nepotrivirea dintre strategiile Guvernului și contextele locale. Multe inițiative suferă de pe urma unei abordări de sus în jos care neglijează în parte nevoile și contribuțiile locale, rezultând în proiecte care nu sunt determinate de cerere. Acest lucru duce adesea la o lipsă de implicare și de sprijin la nivel local. Este mai probabil ca membrii diasporei să investească în proiecte care răspund nevoilor specifice ale orașelor sau regiunilor lor de origine decât în cele dictate de agendele naționale.

Cadrul legislativ și juridic, deși oferă o bază pentru implicarea diasporei, are, de asemenea, limitări, în special în ceea ce privește flexibilitatea legislativă pentru participarea la distanță la procesul decizional, plățile la distanță și opțiunile de finanțare participativă (*crowdfunding*). Această lacună evidențiază necesitatea unor ajustări care ar putea

permite diasporei să se implice mai eficient și mai dinamic, inclusiv în inițiativele de adaptare la schimbările climatice.

În cele din urmă, implicarea efectivă a diasporei în acțiunile climatice depinde de o conducere puternică și de o susținere vocală, care adesea lipsesc. În timp ce evenimentele culturale sunt populare, mobilizarea diasporei în jurul acțiunilor climatice reprezintă o provocare. Un activism eficient are nevoie de comunități organizate cu lideri care pot articula provocările și mobiliza sprijinul. Eventuala plecare a unor lideri carismatici poate crea un vid de leadership, reducând implicarea și subliniind necesitatea unui leadership susținut și eficient pentru a mobiliza resursele și implicarea diasporei în acțiunile climatice.

NEALINIAREA TEHNOLOGICĂ ȘI DE MEDIU

O provocare semnificativă este nepotrivirea dintre noile tehnologii și condițiile locale de mediu din Moldova. Tehnologiile care au avut succes în alte părți pot să nu funcționeze în Moldova din cauza compoziției unice a solului, a climei și a factorilor ecologici, subliniind necesitatea cercetării și dezvoltării localizate pentru a adapta inovațiile la provocările specifice ale Moldovei.

În plus, există o lacună în recunoașterea și înțelegerea acestor tehnologii în cadrul structurilor de guvernare din Moldova. Cercetarea noastră indică faptul că autoritățile locale și părțile interesate au adesea mai puține cunoștințe și sensibilizare cu privire la problemele climatice decât în țările în care locuiește diaspora, împiedicând implementarea și acțiunea eficientă.

CASETA 6. Opinii selective ale respondenților în cadrul interviurilor în profunzime

- „În primul rând, corupția și interesele înrădăcinate reprezintă bariere semnificative în calea adoptării de tehnologii inovatoare și durabile. Aceste probleme nu numai că încetinesc progresul, dar descurajează și investițiile potențiale și inovarea în sector. În plus, procesele birocratice complică adesea punerea în aplicare a noilor tehnologii. Multiple nivele de birocratie nu numai că întârzie demararea proiectelor, dar cresc și costurile asociate cu execuția acestora, făcând mai puțin atractiv pentru părțile interesate locale și internaționale să inițieze sau să își continue angajamentul. Există, de asemenea, o lacună notabilă în ceea ce privește recunoașterea și înțelegerea noilor tehnologii în rândul părților interesate relevante, inclusiv al organismelor guvernamentale. Această lipsă de conștientizare și expertiză duce la ezitarea de a adopta și de a investi în noi soluții care sunt esențiale pentru durabilitatea mediului”.
- „Probabil, principala barieră ar fi ca unii lideri care sunt mai vizibili mențin acest val de implicare pe baza propriului entuziasm. Și pericolul de a avea un gol, atunci când unul dintre acești lideri nu va mai dori să fie atât de pro-activ și până când acest gol nu va fi acoperit cu un alt lider. Așadar, văd acest lucru ca pe un impediment”.

- „Cred că, în primul rând, dacă creăm toate aceste condiții sau factori, putem face procesul cât mai ușor, cât mai acceptabil, cât mai atractiv posibil. Și la asta mă refer, în general, la implicarea diasporei în toate procesele la nivelul Republicii Moldova. Pentru că în Moldova este foarte greu să faci ceva”.
- „Din cauza distanței noastre fizice față de Moldova, a distanței informaționale față de Moldova. Toate acestea provoacă foarte multă ignoranță. Și atunci, cred că asta îi oprește pe oameni, nu știu, să se implice mai mult, să aibă un fel de activism pe acest subiect. Ne este greu să ne organizăm în jurul unor astfel de probleme... Pentru asta, trebuie să existe mai mult de doi oameni care să vorbească despre acest subiect, să facă zgomot. Trebuie să existe mai mulți lideri, opinii, un fel de voce pentru acest lucru. Oameni care să spună, de exemplu, am fost acasă și puteți vedea ce am observat. Există probleme în acest domeniu”.
- „Și iarăși, deschiderea diasporei, pentru că majoritatea diasporei nu va fi disponibilă atunci când doriți, deci majoritatea evenimentelor, activităților, trebuie să aveți un element la distanță. Cred că există deja mecanisme de plată, sau contribuții la distanță, dar cred că am aflat despre ele acum ceva timp, dar nu știu dacă mai sunt active”.
- „În primul rând, accesul la finanțare... Dar accesul, să spunem, este foarte complicat în ceea ce privește finanțarea, din punctul de vedere al dobânzii foarte înalte. În Uniunea Europeană, de exemplu, vorbim cu lituanienii și ei au un maxim de 1, 2, sau un maxim de 3 la sută.

Tabelul 9. Bariere în calea implicării diasporei în inițiativele de acțiune climatică ale Moldovei

CATEGORIA	BARIERE IDENTIFICATE	IMPACTUL BARIERELOR
ACCESIBILITATEA INFORMAȚIEI	<ul style="list-style-type: none"> • Lipsa de informații detaliate și bazate pe dovezi privind realitățile climatice din Moldova. • Comunicarea neclară a informațiilor privind granturile, subvențiile și stimulentele disponibile. • Comunicarea neangajantă și lipsa actualizărilor în timp util cu privire la schimbările politice și tehnice. 	Diminuează dorința de implicare și împiedică tranziția de la observatori pasivi la participanți activi.
PROVOCĂRI OPERAȚIONALE	<ul style="list-style-type: none"> • Procese birocratice greoaie și birocratie excesivă • Percepții istorice privind inaccesibilitatea și birocratia programelor și instrumentelor financiare disponibile • Lipsa unor programe structurate adaptate contribuțiilor diasporei în domeniul acțiunilor climatice 	Subminează implicarea rapidă și eficientă, ducând la frustrare și dezangajare.

PROVOCĂRI PRIVIND IMPLICAREA	<ul style="list-style-type: none"> • Nepotrivire între strategiile Guvernului și nevoile comunităților locale • Abordare descendentă în cadrul proiectelor, care nu reușește să includă contribuția locală 	Duce la o lipsă de implicare și sprijin local, descurajând investițiile diasporei în inițiative specifice comunității
FINANȚAREA ȘI BARIERELE FINANCIARE	<ul style="list-style-type: none"> • Provocări în ceea ce privește accesul la finanțare pentru practici agricole durabile sau tehnologii ecologice • Condiții de finanțare nefavorabile în Moldova în comparație cu UE. 	Descurajează investițiile formale ale diasporei din cauza riscurilor percepute și a condițiilor de investiții neatractive.
PROVOCĂRILE TEHNOLOGICE ȘI DE MEDIU	<ul style="list-style-type: none"> • Nepotrivire între noile tehnologii și condițiile locale de mediu. • Slaba cunoaștere și înțelegere a noilor tehnologii în cadrul structurilor de guvernare din Moldova. 	Împiedică punerea în aplicare eficientă a tehnologiilor potențial benefice din cauza neconcordanțelor ecologice și deficiențelor administrative.
LEADERSHIP ȘI ADVOCACY (PROMOVARE)	<ul style="list-style-type: none"> • Lipsa de susținere vocală și de leadership în cadrul diasporei pentru acțiuni climatice 	Diminuează eficacitatea mobilizării diasporei în cadrul inițiativelor de combatere a schimbărilor climatice.

4.2 Căi de implicare a diasporei (factori motivatori, domenii prioritare și mecanisme la nivel național și local)

MOTIVAȚII

Datele colectate în timpul cercetării au relevat mai mulți factori motivaționali și stimulente care ar putea declanșa participarea diasporei la acțiunile climatice în Moldova:

- 1) Prezentarea beneficiilor economice ale implicării diasporei poate spori semnificativ interesul și angajamentul față de inițiativele de acțiune climatică. Evidențierea modului în care contribuțiile pot duce la câștiguri financiare directe sau la economii face ca decizia să fie avantajoasă atât din punct de vedere ecologic, cât și financiar. De exemplu, investițiile în tehnologii agricole performante și mai puțin poluante, cum ar fi tractoarele avansate, pot reduce emisiile de carbon și îmbunătăți eficiența lucrărilor agricole. Această abordare nu numai că combate schimbările climatice, dar stimulează și productivitatea și reduce costurile pe termen lung pentru agricultori. Prin demonstrarea acestor beneficii duble, diaspora poate vedea o rentabilitate clară a investiției, sporindu-și dorința de a sprijini astfel de

inițiative. Această strategie aliniază gestionarea mediului la stimulentele economice, promovând o mai mare implicare în acțiunile climatice.

- 2) Recunoașterea publică este esențială în motivarea angajamentului diasporei în inițiativele privind schimbările climatice. Recunoașterea contribuțiilor diasporei prin acoperirea mediatică, premii sau distincții de stat, Guvernul Republicii Moldova poate stimula interesul pentru cooperare și inspira implicarea continuă. O astfel de recunoaștere subliniază valoarea și impactul eforturilor diasporei în toate sectoarele, inclusiv acțiunile climatice, demonstrând o apreciere tangibilă pentru contribuțiile lor.
- 3) Oferirea de oportunități pentru implicarea diasporei în procesele de elaborare a politicilor și de luare a deciziilor legate de schimbările climatice sunt esențiale. În timp ce politicile Republicii Moldova nu restricționează contribuțiile diasporei, încorporarea activă a vocilor acestora în procesul de elaborare a politicilor este

esențială. De exemplu, luarea în considerare cu seriozitate și integrarea recomandărilor diasporei pentru modificări legislative sau noi inițiative arată că opiniile lor sunt apreciate în elaborarea strategiilor climatice. În plus, invitarea membrilor diasporei să participe la sesiuni tematice, conferințe internaționale și forumuri îi poziționează ca părți interesate cheie și sporește încrederea în procesul de elaborare a politicilor.

- 4) Legăturile emoționale și regionale pe care membrii diasporei le au cu țara lor natală motivează semnificativ implicarea. Proiectele cu impact asupra orașelor lor natale sau asupra regiunilor cu care au legături familiale evocă adesea dorințe puternice de a contribui. De exemplu, o inițiativă de acțiune climatică de care beneficiază o instalație comunitară sau o infrastructură locală prețuită de un membru al diasporei poate inspira un sprijin substanțial. Alinierea inițiativelor la legăturile emoționale ale membrilor diasporei cu comunitățile lor sporește sentimentul lor de apartenență și angajament, favorizând o mai mare implicare și un impact mai mare.
- 5) Vizibilitatea contribuțiilor aduse de membrii diasporei sporește considerabil motivația acestora de a se implica în proiecte comunitare. Promovarea pe larg a succesului și a rezultatelor tangibile ale implicării lor, cum ar fi îmbunătățirea serviciilor locale sau eforturile de conservare în domenii semnificative din punct de vedere personal pentru ei, îi motivează profund și le consolidează angajamentul. Aceste efecte vizibile, adesea mai convingătoare decât stimulentele financiare, fac apel la sentimentul lor de datorie și la legătura cu rădăcinile lor. Actualizările periodice

și istoriile despre intervențiile de succes, împreună cu orientări clare privind modul de a contribui, îi responsabilizează pe membrii diasporei, satisfăcându-le dorința de îmbunătățiri susținute și promovând o legătură mai profundă cu comunitatea beneficiară.

- 6) Gestionarea eficientă și transparentă a resurselor stimulează în mod semnificativ implicarea diasporei. Este mai probabil ca membrii diasporei să contribuie financiar și în alte moduri atunci când sunt siguri că contribuțiile lor sunt utilizate în mod înțelept și transparent. Soluționarea problemelor legate de gestionarea necorespunzătoare a resurselor și furnizarea de actualizări periodice privind progresul și impactul proiectelor pot susține și chiar spori implicarea diasporei. Comunicarea transparentă și consecventă îi asigură pe contribuabili de impactul tangibil al investițiilor lor, stimulând angajamentul continuu. În plus, membrii diasporei sunt mai înclinați să finanțeze proiecte legate de climă în Moldova atunci când oportunitățile de finanțare sunt accesibile și condițiile sunt favorabile.
- 7) Accesul la finanțare este un factor motivant pentru implicarea diasporei în inițiativele climatice. Membrii diasporei sunt mai înclinați să investească atunci când oportunitățile de finanțare sunt accesibile și condițiile sunt favorabile. Îmbunătățirea condițiilor de finanțare - cum ar fi oferirea unor rate ale dobânzii mai mici, a unor perioade mai lungi de creditare sau a unor subvenții financiare - poate stimula investițiile. În plus, comunicarea clară cu privire la implicațiile fiscale, cum ar fi potențialele beneficii sau obligații fiscale, ajută membrii diasporei să ia decizii în cunoștință de cauză.

CASETA 7. Opinii selective ale respondenților în cadrul interviurilor în profunzime

- „Probabil recunoașterea meritelor, recunoașterea din când în când, da, recunoașterea publică, acordarea unor grade de recunoaștere periodică pentru cei mai activi, nu numai în domeniul schimbărilor climatice, ci și în orice domeniu, cu siguranță”.
- „La nivel de comunitate, cred că rezultatele ar putea fi unele recunoașteri la nivel de mass-media sau de comunicare cu privire la unele proiecte majore, care sunt cu implicare... Chiar și la nivel de onoruri de stat, știi, onoruri, că președintele anual sau orice altceva, ar fi recunoscut... Cred că acest lucru ar fi frumos, ar fi un stimulent”.
- „Oportunitatea de a participa în diferite grupuri de lucru alături de reprezentanții instituțiilor, este, de asemenea, un stimulent pentru diaspora, pentru că arată că opinia lor contează. Atunci când există o deschidere din partea diasporei, atunci când membrii diasporei sunt invitați la diferite sesiuni de lucru și evenimente și conferințe internaționale, și evenimente la nivel înalt, forumuri, atunci când membrii diasporei

au posibilitatea de a se exprima în cadrul acestor evenimente, îi motivează să se implice, pentru că pentru majoritatea dintre ei, cei care sunt implicați, cei care sunt interesați, contează să fie vocali și să fie auziți la nivelul instituțiilor, la nivelul Guvernului”.

- „Și un alt lucru foarte important, și nu doar pentru diaspora, ci și pentru restul cetățenilor sau activiștilor care lucrează în domeniu, este ca vocea lor să fie auzită. Și nu doar pentru a bifa căsuța”.
- „Cred sincer, că cel mai mare stimulent, în acest caz, este cunoașterea problemelor, gravitatea problemelor. Pentru că oamenii nu înțeleg imaginea de ansamblu. Ei sunt destul de detașați de subiect din cauza lipsei informațiilor și a distanței fizice. Eu, în afară de această motivație, sincer, nu pot să găsesc, nu trebuie să fiu motivat cu bani sau nu știu. Trebuie să înțeleg ce se întâmplă, eu și ceilalți. Acest lucru ne împinge să luăm măsuri”.
- „Cred că, în primul rând, aceste probleme ar trebui să fie legate de alte probleme care sunt mai personalizate, să fie o asociere între, nu știu, nevoile părinților și schimbările climatice, în așa fel încât oamenii să poată asocia și cumva personaliza aceste probleme pentru a găsi un interes personal. Acest lucru nu este deloc simplu, dar, repet, schimbările climatice nu pot fi prezentate ca ceva separat”.
- „În primul rând, prezentarea clară a beneficiilor economice ale implicării poate stimula în mod semnificativ interesul și angajamentul, modul în care contribuțiile la acțiunile climatice pot duce la câștiguri sau economii financiare directe, făcând din inițiativă nu doar o decizie morală sau de mediu, ci și una înțeleaptă din punct de vedere financiar. De exemplu, investițiile în tehnologii de înaltă performanță, cum ar fi tractoarele avansate și mai puțin poluante și alte echipamente agricole, pot reduce emisiile de carbon, îmbunătățind în același timp eficiența fermelor... Prin prezentarea acestor beneficii duble, diaspora poate vedea o rentabilitate clară a investițiilor, sporindu-și dorința de a finanța sau sprijini astfel de inițiative”.
- „Adică, prin anumite mecanisme fiscale, la o anumită perioadă, sau la un anumit procent, care se aplică în mod normal spațiului public atunci când aduci acest tip de echipamente”.
- „Eu cred că oamenii s-ar implica mai ales pentru beneficiul la nivel de impact, impact social, nu pentru un anumit stimulent, financiar, nu pentru asta”.

DOMENII PRIORITARE

Interviurile realizate au permis identificarea a cel puțin 5 domenii prioritare profund afectate de schimbările climatice pentru potențiala implicare a diasporei în acțiunile climatice din Moldova. În primul rând, **sectorul energetic** este un domeniu prioritar în care diaspora poate avea un impact semnificativ, în special în eficiența energetică și producția de energie regenerabilă. Investitorii din diaspora pot introduce tehnologii avansate care reduc consumul de energie și emisiile de gaze cu efect de seră. În special, îmbunătățirea eficienței energetice în clădirile rezidențiale rurale prin modernizare oferă beneficii locale imediate. În plus, implicarea diasporei în proiecte de energie regenerabilă precum energia solară, eoliană sau bioenergia poate reduce dependența de sursele tradiționale de energie și poate atenua emisiile de carbon. O inițiativă notabilă implică un membru al diasporei din Regatul Unit care a introdus cultivarea de *Miscanthus*, o plantă potrivită pentru bioenergie datorită creșterii sale rapide, adaptabilității și

randamentului ridicat al biomasei. Cultivarea *Miscanthus* poate, de asemenea, să îmbunătățească sănătatea solului și să atenueze eroziunea, sprijinind practicile durabile de gestionare a terenurilor.

În al doilea rând, **agricultura** este identificată ca un domeniu prioritar pentru implicarea diasporei, oferind oportunități de introducere a unor practici agricole durabile și tehnologii inovatoare care minimizează impactul asupra mediului, stimulând în același timp productivitatea și rezistența la schimbările climatice. Bazându-se pe experiențele din străinătate, cum ar fi cele observate în Regatul Unit, membrii diasporei pot contribui la revoluționarea sectorului agricol al Moldovei cu ajutorul tehnicilor transformative. Aceasta include inițiative precum conservarea solului, diversificarea culturilor și adoptarea practicilor agricole inteligente din punct de vedere climatic. Introducerea unor culturi precum plantele medicinale și produsele organice, necunoscute agricultorilor moldoveni, promite randamente mai mari și beneficii pentru mediu,

valorificând expertiza diasporei pentru a transfera cunoștințe și resurse esențiale agricultorilor locali. În plus, mulți migranți care se întorc în țară sau membri ai diasporei manifestă o înclinație spre inițiative antreprenoriale în agricultură, cum ar fi agricultura cooperativă sau agroecologia. Aceste inițiative pot crea un lanț valoric cuprinzător care integrează producția, prelucrarea și distribuția, transformând potențial agricultura locală.

În al treilea rând, **accesul la apă** este un domeniu esențial în care diaspora poate răspunde nevoilor locale, în special în ceea ce privește aprovizionarea cu apă și agricultura. Inițiative precum îmbunătățirea sistemelor de irigații, a conductelor sau a rezervoarelor, în special în zonele rurale, ar putea aduce beneficii semnificative practicilor agricole și vieții din sate, permițând diasporei să vadă efecte tangibile în comunitățile lor de origine și să consolideze legăturile cu acestea din urmă. Unii membri ai diasporei au sugerat că ar putea contribui la modernizarea sistemelor de irigații și drenaj din zonele rurale sau la creșterea disponibilității apei în mediul urban. Astfel de intervenții ar contribui la gestionarea efectelor temperaturilor extreme și la conservarea resurselor de apă.

În al patrulea rând, dincolo de sectoarele tradiționale, există oportunități în întreprinderile neagricole care pot avea, de asemenea, un impact asupra acțiunilor climatice, cum ar fi investițiile în **ecoturism**. Implicarea diasporei în ecoturism poate aduce expertiză valoroasă din partea țărilor gazdă. Investițiile în astfel de inițiative pot sensibiliza atât vizitatorii, cât și localnicii cu privire la conservarea mediului și a biodiversității.

În al cincilea rând, implicarea în **sănătatea publică** este un alt domeniu în care diaspora își poate aduce contribuția, în special în abordarea problemelor de sănătate generate de schimbările climatice. Sprijinul diasporei ar putea include resurse, expertiză și campanii de sensibilizare pentru combaterea bolilor legate de climă. Membrii diasporei pot transfera informații valoroase din țările cu sisteme avansate de sănătate publică, facilitând parteneriatele cu furnizorii locali de servicii medicale și cu organizațiile internaționale.

MECANISME LA NIVEL NAȚIONAL ȘI LOCAL

Respondenții intervievați au sugerat că **remitențele financiare** din partea diasporei moldovenești ar putea facilita implicarea în inițiative de acțiune climatică. Aceste fonduri ar putea sprijini proiecte durabile precum introducerea de noi tehnologii agricole, dezvoltarea

sistemelor de irigații, instalarea de panouri solare și înființarea de sere sau proiecte de energie regenerabilă. Remitențele sunt considerate esențiale pentru promovarea inițiativelor de mediu la scară mică și localizate, în special în zonele rurale, unde acestea pot spori semnificativ productivitatea și durabilitatea agriculturii.

Alte cercetări arată că prezența remitențelor, mai degrabă decât proporția acestora din veniturile gospodăriilor, joacă un rol crucial în consolidarea capacității de adaptare a gospodăriilor. Pentru mulți, remitențele reprezintă o sursă vitală de finanțare, permițând modernizarea agriculturii, diversificarea, achiziționarea de terenuri sau noi afaceri. Acest sprijin financiar permite agricultorilor să exploreze și să pună în aplicare practici agricole inovatoare, esențiale pentru creșterea productivității și a durabilității mediului¹⁰².

Pentru a maximiza impactul remiterilor financiare, este esențial să se dezvolte instrumente financiare și stimulente care să încurajeze investițiile diasporei în inițiative de reziliență climatică, cum ar fi platformele de finanțare participativă (*crowdfunding*). Formalizarea sprijinului pentru împrumuturile bazate pe comunitate asigură susținerea financiară a proiectelor la scară mică. În plus, este esențial să se promoveze crearea de „întreprinderi ecologice” și acceleratoare de afaceri axate pe tehnologii ecologice. Furnizarea de resurse precum finanțarea inițială, mentoratul în afaceri și serviciile de dezvoltare pot atrage membrii diasporei cu spirit antreprenorial pentru a implementa soluții durabile în Moldova.

Un stimulent suplimentar ar putea implica extinderea beneficiilor existente pentru diaspora care importă obiecte personale și vehicule pentru a include tehnologii și echipamente ecologice, cum ar fi panourile fotovoltaice sau soluțiile de stocare a energiei. Oferirea de scutiri fiscale sau reducerea taxelor de import pentru aceste articole ar putea atrage financiar diaspora, sprijinind obiectivele Moldovei de a spori capacitatea de energie regenerabilă și de a reduce emisiile de carbon.

Remitențele sociale, care includ transferul de cunoștințe, idei și practici de către migranți, sunt intangibile, dar esențiale, la fel ca remitențele financiare. Membrii diasporei, cu experiențele lor vaste în străinătate, sunt bine plasați pentru a aduce idei inovatoare care pot spori durabilitatea și eficiența sectorului agricol al Moldovei. Contribuția lor este esențială, mai ales că agronomii și fermierii locali depind adesea de metode învechite, care nu corespund necesităților actuale de durabilitate și reziliență la schimbările climatice.

Interviurile cu membrii diasporei au evidențiat potențialul acestora de a aborda deficitul de cunoștințe din sectorul agricol al Moldovei. Aceștia pot contribui prin instituirea de programe de mentorat și facilitarea accesului la tehnologii și cunoștințe agricole moderne. Acest transfer de cunoștințe poate avea loc prin sesiuni de formare practică, inclusiv activități practice, și programe de colaborare prin care se împărtășește expertiza tehnologică. În plus, competențele profesionale ale diasporei în sectoare precum energia regenerabilă, agricultura durabilă și ingineria mediului sunt extrem de valoroase. Acestea pot fi valorificate prin proiecte de consultanță sau angajamente pe termen lung, cu ateliere online și în persoană în timpul vizitelor în Moldova, contribuind la formarea comunităților locale și a profesioniștilor în cele mai recente practici și tehnologii durabile disponibile în străinătate.

Adesea, cunoștințele, inovațiile și cele mai bune practici aduse de migranții care se întorc în țară catalizează noi inovații, schimbări și dezvoltări de afaceri. Valorificarea diverselor experiențe și expertize ale diasporei umple lacune critice de cunoștințe și conduce la progrese semnificative în domeniul agriculturii și al mediului în Moldova. De exemplu, în țări precum Marea Britanie și în Europa de Vest, politicile agricole, cum ar fi Politica Agricolă Comună a Uniunii Europene, promovează practicile regenerative, inclusiv rotația culturilor și lăsarea terenurilor în paragină, care ar putea fi adaptate la contextul moldovenesc. Exemple suplimentare de bune practici împărtășite de membrii diasporei sunt detaliate în secțiunea „Bune practici” a raportului.

Interviurile au sugerat valorificarea expertizei diasporei prin inițiative comune de cercetare privind clima și problemele de mediu, implicând colaborarea dintre instituțiile moldovenești și cadrele didactice din diaspora de la universități sau centre de cercetare din străinătate. În plus, dezvoltarea unor facilități de cercetare și a unei logistici eficiente pentru cercetare și dezvoltare va crea un mediu care va atrage implicarea diasporei și va încuraja investițiile în aceste domenii strategice.

Ajustarea cadrului de reglementare în vederea unei mai bune facilitări a implicării diasporei în elaborarea politicilor este esențială, în special prin implicarea profesioniștilor din diaspora cu expertiză în domeniul politicilor de mediu. Aceste persoane ar putea contribui la elaborarea unor reglementări care să promoveze tehnologiile ecologice și practicile durabile. Membrii diasporei ar putea face parte din consiliile consultative sau ar putea fi consultanți ai ministerelor și ai altor autorități relevante, valorificându-și experiența internațională pentru a contribui la elaborarea unor politici climatice eficiente și cu impact.

În mod similar, o modalitate eficientă de valorificare a potențialului diasporei implică dezvoltarea de strategii și programe specifice care integrează acțiunile climatice în inițiativele de implicare a diasporei. Prin extinderea domeniului de aplicare al programelor actuale pentru a include mai multe sectoare de acțiune climatică și prin oferirea de stimulente pentru inovațiile conduse de diaspora în domeniul tehnologiilor sensibile la schimbările climatice, Moldova și-ar putea spori considerabil capacitatea de a aborda provocările climatice. Această abordare ar promova dezvoltarea durabilă și ar încuraja o mai mare implicare și investiții ale diasporei în domeniile critice.

În cele din urmă, identificarea membrilor-cheie ai diasporei implicați în sectoarele de mediu sau în ONG-urile conexe poate conecta Moldova direct la cunoștințele experților și la strategiile de implementare. Deși puțini membri ai diasporei pot fi implicați direct în aceste sectoare, potențialul lor ca facilitatori este semnificativ. De exemplu, ei pot conecta fermierii locali cu experți globali, promovând un schimb larg de idei și inovații. Crearea unor astfel de rețele poate contribui la introducerea modelelor de afaceri durabile și a tehnologiilor agricole avansate în Moldova. (*Anexa 12 - Tabelul 10. Cadru strategic pentru implicarea diasporei moldovenești în acțiuni climatice: Motivatori, domenii prioritare și mecanisme*).

¹⁰² Sterly Harald, Vladicescu Natalia (2023). Studiu de caz privind nexusul migrație, mediu, schimbări climatice și dezvoltare în Republica Moldova, OIM, Chișinău

5

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

5.1 Rezumatul principalelor concluzii ale cercetării

1) VULNERABILITATEA CLIMATICĂ A MOLDOVEI ȘI RĂSPUNSUL PRIN PRISMA MIGRAȚIEI:

Moldova, care are o economie puternic dependentă de agricultură, este extrem de vulnerabilă la provocările de mediu și la cele socioeconomice induse de schimbările climatice. Variabilitatea climatică amenință în mod direct securitatea alimentară și mijloacele de trai ale comunităților rurale, intensificate de infrastructura învechită și de resursele economice limitate. Proiecțiile indică o creștere a temperaturilor cu 2-3°C până în 2050, alături de schimbarea tiparelor de precipitații, care ar putea agrava

frecvența și severitatea secetelor. Aceste condiții nu numai că amenință sectorul agricol vital, dar determină și o migrație internă semnificativă din zonele rurale care sunt lipsite de capacitatea de adaptare. Această migrație, amplificată de căutarea unor oportunități mai bune în centrele urbane, duce la un deficit de forță de muncă în agricultură și subliniază importanța remitențelor pentru sprijinirea adaptării la schimbările climatice în zonele rurale din Moldova.

2) CADRUL LEGISLATIV, STRATEGIC ȘI INSTITUȚIONAL RELEVANT PENTRU ACȚIUNILE CLIMATICE:

Moldova abordează provocările sale de mediu și climatice cu un cadru solid de legi, politici și inițiative strategice. În centrul acestui cadru se află Programul Național de Adaptare la Schimbările Climatice (PNASC) și Planul său de Acțiune aprobat în 2023, care catalizează transformări sistemice în agricultură, energie și gestionarea apei, încorporând considerente de gen și migrație pentru a consolida reziliența. Programul de dezvoltare pentru reducerea emisiilor vizează reducerea semnificativă a emisiilor de gaze cu efect de seră până în 2030 prin promovarea unei economii ecologice. Mai mult, Planul

național de dezvoltare pentru 2024-2026 și Strategia „Moldova europeană 2030” urmăresc crearea unui viitor rezistent și durabil, implicând activ diaspora moldovenească în dezvoltarea socioeconomică și de mediu. În completarea acestor eforturi, Comisia Națională privind Schimbările Climatice conduce coordonarea strategiilor cuprinzătoare de adaptare și atenuare în sectoarele-cheie, sprijinită de diverse ministere și agenții specializate care pun în aplicare aceste politici, consolidând astfel angajamentul Moldovei față de standardele climatice internaționale, după cum reiese din aderarea țării la Acordul de la Paris.

3) IMPLICAREA CONTINUĂ A DIASPOREI PRIN PROGRAME FINANCIARE, INCLUSIV PRIVIND ACȚIUNILE CLIMATICE:

Moldova își angajează activ diaspora prin programe financiare inovatoare precum PARE 1+1, PARE 1+2, Programul de ecologizare a IMM-urilor și Programul DAR 1+3. Aceste inițiative valorifică remitențele și angajamentul diasporei pentru a promova principiile economiei ecologice, sporind dezvoltarea socioeconomică locală și încurajând practicile ecologice. Programe precum PARE 1+1 și PARE 1+2 oferă compensații financiare și stimulente suplimentare pentru adoptarea tehnologiilor ecologice, în timp ce Programul de ecologizare a IMM-urilor și DAR

1+3 mobilizează resursele diasporei pentru îmbunătățirea infrastructurii și a eficienței energetice. Cu toate acestea, în pofida disponibilității programelor de granturi concepute pentru a implica diaspora moldovenească în acțiuni climatice, problemele legate de sensibilizare, accesibilitate și lipsa unui accent strategic pe mobilizarea investițiilor pentru sectoarele legate de climă evidențiază necesitatea unor politici mai clare, a unei promovări sporite și a unor procese de participare simplificate pentru a îmbunătăți în mod eficient implicarea diasporei.

4) PERCEPȚIA ȘI CONȘTIENTIZAREA DIASPOREI ÎN DOMENIUL ACȚIUNILOR CLIMATICE:

Diaspora moldovenească, influențată de expunerea la un discurs cuprinzător privind clima în țări precum Regatul Unit, dobândește cunoștințe substanțiale și perspective practice în ceea ce privește inițiativele de durabilitate. Cu toate acestea, persistă un decalaj semnificativ în ceea ce privește înțelegerea de către aceștia a provocărilor de mediu specifice Moldovei, în mare parte din cauza

comunicării ineficiente și a politicilor neclare privind implicarea diasporei în acțiuni climatice în țară. Cercetarea relevă un decalaj semnificativ în ceea ce privește înțelegerea de către diaspora moldovenească a relației dintre migrație și schimbările climatice, la care se adaugă scepticismul care ar putea descuraja participarea acestora la inițiativele climatice. În pofida acestor bariere, expunerea lor la practici

avansate în străinătate le permite să consolideze în mod semnificativ reziliența la schimbările climatice în Moldova prin introducerea tehnologiilor durabile în sectoare-cheie precum agricultura, energia și silvicultura. Pentru a maximiza potențialul diasporei în materie de reziliență la schimbările climatice, este esențial să se îmbunătățească

fluxul de informații și să se stabilească o comunicare atractivă și strategică care să îi implice activ în eforturile Republicii Moldova în domeniul climei. Politicile clare și comunicarea eficientă sunt esențiale pentru valorificarea capacităților acestora și abordarea eficientă a provocărilor climatice ale Moldovei.

5) VALORIFICAREA CANALELOR DE COMUNICARE ALE REȚELOR DIASPOREI PENTRU ACȚIUNI CLIMATICE:

Rețelele diasporei sunt esențiale în răspândirea ideilor și tehnologiilor inovatoare pentru acțiuni climatice, gestionate prin intermediul asociațiilor diasporei și al liderilor influenți, inclusiv organizarea și promovarea inițiativelor climatice în mod eficient în contexte culturale specifice pentru a menține angajamentul diasporei. Cu toate acestea, dependența lor principală de canalele informale, cum ar fi proiectele personale și remiterile familiale, limitează eficacitatea mai largă și sugerează o oportunitate de formalizare pentru a spori impactul și scalabilitatea. O implicare eficientă necesită nu numai canale de comunicare

îmbunătățite, care să valorifice infrastructura existentă a diasporei, ci și strategii specifice care să asigure că mesajele ajung la grupuri specifice și rezonază cu acestea, eventual aliniindu-se la evenimente de mediu semnificative pentru un impact mai mare. Aceste eforturi ar trebui să fie susținute prin prezentarea poveștilor de succes ale diasporei în ceea ce privește acțiunile climatice, utilizând atât mass-media tradiționale, cât și cele inovatoare pentru a evidenția beneficiile tangibile ale acestor inițiative, încurajând astfel o participare mai largă și influențând politicile climatice locale și naționale.

6) BARIERE ÎN CALEA IMPLICĂRII DIASPOREI ÎN ACȚIUNI CLIMATICE:

Implicarea diasporei originare din Moldova în acțiunile climatice este împiedicată de distanța fizică și accesul inadecvat la informații locale, bazate pe dovezi, ceea ce duce la o lipsă de experiență directă și o înțelegere superficială a provocărilor climatice urgente ale Moldovei, care, la rândul lor, diminuează dorința diasporei de a se implica în mod efectiv. Provocările operaționale, inclusiv procesele birocratice greoaie, reglementările stricte și neîncrederea istorică față de Guvern, împiedică implicarea pleneră a diasporei în Moldova. În plus, alinierea necorespunzătoare a noilor tehnologii la condițiile locale și decalajul existent

în ceea ce privește înțelegerea acestor tehnologii de către guvernare, în comparație cu țările în care se află diaspora, împiedică adoptarea și participarea efectivă.

Deși cadrul legislativ și cel normativ din Moldova sunt fundamentale pentru implicarea diasporei, acestea totuși nu sunt flexibile în ceea ce privește luarea deciziilor la distanță și contribuțiile financiare, nereușind să răspundă nevoilor membrilor diasporei angajați la nivel mondial. În plus, strategia de acțiune climatică descendentă a Moldovei ignoră adesea contribuția comunității locale și nevoile regionale, ceea ce duce la o implicare și un sprijin local limitat.

7) CĂI PENTRU IMPLICAREA DIASPOREI ÎN ACȚIUNILE CLIMATICE:

Angajarea eficientă a diasporei moldovenești în acțiunile climatice depinde de valorificarea remitențelor financiare și sociale pentru a spori modernizarea agriculturii și durabilitatea mediului. Stimulentele financiare, cum ar fi ratele scăzute ale dobânzilor și comunicarea detaliată cu privire la beneficiile investițiilor, sunt esențiale pentru a încuraja investițiile diasporei în proiecte legate de climă. Remitențele sociale (transferul de cunoștințe și expertiză)

joacă un rol esențial în acoperirea deficitului de cunoștințe în domeniul agriculturii moderne în rândul agricultorilor locali prin programe de mentorat și acces la tehnologii avansate. În plus, implicarea profesioniștilor din diaspora în elaborarea politicilor și ajustarea reglementărilor poate promova adoptarea practicilor durabile și poate asigura un angajament mai dinamic în strategiile climatice ale Moldovei.

8) SECTOARE-CHEIE PENTRU IMPLICAREA DIASPOREI ÎN ACȚIUNI CLIMATICE:

Cercetarea a identificat cinci sectoare-cheie în care diaspora din Moldova poate avea un impact semnificativ

asupra acțiunilor climatice: energia, agricultura, gestionarea apei, ecoturismul și sănătatea publică. În

domeniul energiei, diaspora poate promova eficiența energetică și proiectele de energie regenerabilă pentru a reduce emisiile și dependența de sursele tradiționale. În agricultură, diaspora poate introduce practici și tehnologii durabile care sporesc productivitatea și reziliența, putând transforma sectorul cu noi culturi și

metode agricole avansate. Aceste sectoare, împreună cu inițiativele în domeniul gestionării apei, ecoturismului și sănătății, oferă oportunități profunde pentru implicarea diasporei în abordarea impactului schimbărilor climatice, generând în același timp beneficii socioeconomice în Moldova.

5.2 Recomandări aplicabile pentru factorii de decizie politică, comunitățile diasporei și alte părți interesate pentru a spori implicarea diasporei în acțiunile climatice

Pentru factorii de decizie politică, dar și pentru comunitățile diasporei și alte părți interesate, o abordare multidimensională este esențială pentru a maximiza impactul implicării diasporei în acțiunile climatice.

PENTRU FACTORII DE DECIZIE POLITICĂ:

1. Îmbunătățirea canalelor de comunicare și eficientizarea gestionării informațiilor:

• Profesionalizarea activismului pentru combaterea schimbărilor climatice.

- Este necesară sprijinirea tranziției de la activismul climatic bazat pe voluntariat la cel profesionist. Acest lucru poate fi realizat prin alocarea de resurse și fonduri pentru crearea de funcții specializate dedicate în cadrul comunității diasporei. Persoanele selectate pentru aceste funcții ar fi responsabile de gestionarea și conducerea eforturilor de acțiune pentru climă într-un mod mai organizat și cu un impact mai puternic.

• Îmbunătățirea comunicării digitale

- Pentru a extinde implicarea publicului, este necesară utilizarea platformelor digitale și a rețelelor de socializare, dezvoltând instrumente interactive precum aplicații mobile și portaluri web specializate care să permită membrilor diasporei să acceseze informații, să participe la discuții și să inițieze sau să investească în proiecte în domeniul acțiunilor climatice.
- Este necesară crearea de conținut pentru platforme media inovatoare, cum ar fi podcasturi și grupuri tematice de social media, pentru a crește gradul de conștientizare cu privire la problemele climatice

și pentru a împărtăși istorii personale cu impact și experiențe de învățare legate de schimbările climatice.

• Strategie de comunicare direcționată

- Este esențială adaptarea comunicării la segmente specifice ale diasporei, ținând cont de experiența profesională și interesele acestora în domenii precum durabilitatea, agricultura SMART, adaptarea la schimbările climatice, energia regenerabilă etc. pentru a maximiza implicarea și relevanța.
- Este necesar de a conceptualiza programe specializate de comunicare și de sensibilizare, inclusiv webinare și campanii specifice în social media care să răspundă intereselor și capacităților specifice ale acestor grupuri din diaspora.
- Campaniile de comunicare trebuie alinate cu evenimente de mediu semnificative (de exemplu, Ziua Mondială a Pământului) pentru a accentua urgența și a stimula participarea la inițiativele de acțiune în domeniul climei.
- Este necesară evidențierea și popularizarea beneficiilor economice directe - cum ar fi economiile de costuri și creșterea valorii proprietăților - ale investițiilor de mediu, pentru a face apel la interesele practice și financiare ale diasporei, sprijinind astfel acțiunile de combatere a schimbărilor climatice din

Moldova și oferind, în același timp, randamente financiare diasporiei, promovând un angajament puternic în inițiativele de durabilitate.

- Pentru a diminua percepțiile negative și scepticismul cu privire la participarea la acțiuni climatice și în proiecte de dezvoltare, este esențial să se promoveze o istorie pozitivă. Trebuie subliniate beneficiile pe care aceste inițiative le aduc mediului, dezvoltării comunității și împlinirii personale. Această abordare va contribui la încurajarea mai multor persoane să se implice și să sprijine aceste eforturi.

• Interacțiuni sistematice și structurate

- Sunt importante interacțiunile sistematice și structurate între reprezentanții guvernului și diaspora pentru a comunica în mod eficient nevoile și oportunitățile locale în materie de acțiuni climatice.
- Este necesară participarea funcționarilor de nivel înalt la evenimentele diasporiei și la vizitele oficiale în străinătate, facilitând un schimb solid bidirecțional de idei și strategii.
- Este substanțială sublinierea importanței acestor interacțiuni pentru consolidarea angajamentului diasporiei și sporirea eficacității inițiativelor de acțiune pentru climă.

• Istorii de succes și mărturii

- Se impune necesitatea elaborării unei strategii de comunicare care să colecteze și să împărtășească în mod activ povești de succes și mărturii ale membrilor diasporiei implicați în acțiuni climatice.
- Evidențierea beneficiilor de mediu, economice și sociale care decurg din aceste activități este necesară pentru a motiva și inspira implicarea în continuare a diasporiei.
- Aceste relatări trebuie utilizate pentru a demonstra impactul tangibil al contribuțiilor diasporiei asupra dezvoltării durabile, consolidând valoarea implicării lor continue.

• Discuții și acțiuni de promovare în cunoștință de cauză

- Trebuie furnizate date statistice actualizate și comparative și dovezi privind schimbările de mediu care afectează Moldova.

- Aceste date trebuie utilizate ca o bază probatorie pentru promovare și implicarea în politicile legate de climă.

• Recunoaștere publică

- Este necesară instituirea unui mecanism solid de recunoaștere și apreciere publică a contribuțiilor diasporiei la acțiunile climatice, astfel sporind vizibilitatea acestor implicări și încurajând implicarea diasporiei continuă.
- Se recomandă instituirea de premii sau recunoașteri publice, adaptate obiectivelor de acțiuni climatice și dezvoltării durabile, care se aliniază la sistemul național de distincții al Moldovei, pentru a onora contribuțiile semnificative ale diasporiei.

• Crearea de rețele și de comunități

- Pentru promovarea unui sentiment de comunitate și a unui scop comun în rândul diasporiei implicate în acțiuni climatice, este benefic organizarea de evenimente periodice de socializare (*networking*), având ca teme-cheie mediul.
- Se recomandă intensificarea colaborării cu ambasadele moldovenești din străinătate pentru a găzdui aceste evenimente, consolidând astfel legătura și angajamentul diasporiei față de inițiativele de dezvoltare durabilă.

2. Eficientizarea proceselor și fortificarea politicilor instituționale:

• Simplificarea proceselor birocratice pentru participarea diasporiei la procesul de elaborare a politicilor.

- Ar fi necesar revizuirea cadrelor de reglementare pentru a facilita contribuțiile la distanță ale diasporiei, asigurând transparența modului în care sunt alocate fondurile și simplificând procedurile de participare.
- Se recomandă elaborarea anumitor orientări cuprinzătoare care să permită membrilor diasporiei să contribuie în mod eficient la platforma de acțiune climatică din străinătate, ținând cont de acei membri ai diasporiei care nu pot călători frecvent acasă.
- În cadrul consultărilor publice pentru participare este necesară utilizarea de „formate hibride”, care

ar ține seama de diversele locații și disponibilități ale membrilor diasporiei, permițându-le acestora să se implice chiar și fără a fi nevoiți să călătorească frecvent acasă.

• Îmbunătățirea mecanismelor formale de feedback.

- Transformarea diasporiei din beneficiari pasivi în parteneri activi prin oferirea de platforme pentru feedback, integrarea contribuțiilor lor în procesul de elaborare a politicilor și recunoașterea publică a contribuțiilor lor pentru a promova un sentiment de contribuție colectivă și angajament.
- Instituirea de sisteme solide pentru integrarea feedback-ului și a sugestiilor diasporiei direct în procesul legislativ, sporind adaptabilitatea și capacitatea de reacție a cadrului legislativ și de politici la noile idei și tehnologii.
- Actualizarea sistematică a cadrului legislativ relevant pe baza contribuțiilor informate ale membrilor diasporiei, asigurându-se că aceste legi sunt flexibile și aliniate la progresele tehnologice și la cele mai bune practici internaționale.

• Leadership și promovare

- Ar trebui identificați și sprijiniți liderii comunitari din cadrul diasporiei care pot servi drept „campioni ai schimbării”, conducând discuții și inițiative axate pe acțiuni climatice.
- Sunt necesare investiții în consolidarea competențelor organizaționale ale grupurilor din diaspora pentru a permite o promovare eficientă, gestionarea proiectelor și punerea în aplicare a acțiunilor climatice.

• Abordarea participativă și crearea comună

- Trebuie urmărită includerea reprezentanților diasporiei în toate etapele de elaborare a politicilor, de la planificarea strategică la monitorizare și evaluare, și co-organizarea activităților cu aceștia.
- Este necesară dezvoltarea unor instrumente de participare continue și interactive, cum ar fi comitetele consultative, grupurile de cetățeni și consultările periodice cu părțile interesate, pentru a asigura o contribuție activă și continuă din partea diasporiei.

- Se recomandă inițierea anumitor politici care să implice diaspora în stabilirea agendei și modelarea discuțiilor, facilitând co-participarea diasporiei la crearea de instrumente de politică și promovarea unui angajament mai larg prin intermediul grupurilor de lucru comune și al evenimentelor de dialog strategic.

- Pentru a implica diaspora în procesul de elaborare a politicilor trebuie elaborați termeni de referință generici care să stipuleze competențele și expertiza specifice, necesare din partea diasporiei în acest proces. Acești termeni ar putea fi utilizați de autoritățile statului, respectiv BRD, pentru a coordona eforturile de implicare respectivă și a potrivi capacitățile diasporiei cu nevoile specifice ale Moldovei.

- Informațiile furnizate cu privire la agențiile moldovenești și rolul acestora în problemele de mediu trebuie să fie clare și relevante pentru a facilita colaborarea și schimbul de informații între membrii diasporiei și instituțiile guvernamentale.

- Ar trebui încurajată crearea de grupuri de inițiativă conduse de diaspora care să acționeze în calitate de intermediari între membrii individuali și instituțiile guvernamentale, contribuind la transpunerea contribuțiilor diasporiei în proiecte realizabile pe teren.

3. Consolidarea mecanismelor și instrumentelor financiare:

• Eficientizarea proceselor de acordare a granturilor

- Ar fi oportună simplificarea procesului de solicitare a granturilor pentru a spori accesibilitatea acestora pentru diaspora.
- Membrii diasporiei au nevoie de mentorat și formare cuprinzătoare din partea guvernului pentru toate etapele de solicitare a granturilor și de implementare a proiectelor, inclusiv redactarea propunerilor, înțelegerea criteriilor de finanțare, gestionarea bugetului și executarea proiectelor.

• Dezvoltarea de instrumente financiare direcționate

- Ar fi necesar examinarea oportunității de emisie a obligațiunilor ale diasporiei (*diaspora bonds*) destinate în special finanțării proiectelor de reziliență la schimbările climatice. Aceste obligațiuni ar putea oferi randamente competitive pentru a atrage investiții din

diaspora, consolidând legăturile și facilitând contribuții semnificative la obiectivele de mediu ale Moldovei.

- Trebuie create platforme de *crowdfunding* care să permită diasporei să finanțeze direct inițiative specifice de acțiune climatică sau start-up-uri în Moldova, consolidând implicarea acestora prin vizibilitatea directă a impactului proiectelor.
- În parteneriat cu băncile, trebuie considerată dezvoltarea unor programe speciale de transfer de fonduri „axate pe climă”, care să permită diasporei să aloce o parte din transferurile sale direct proiectelor acreditate de acțiune pentru climă, eventual cu comisioane reduse de tranzacționare, eficientizând astfel contribuțiile la eforturile specifice de mediu.
- Este necesară încurajarea diasporei de a se angaja în investiții cu impact prin finanțarea întreprinderilor moldovenești nou înființate și a întreprinderilor care dezvoltă soluții inovatoare la provocările climatice. Aceste investiții ar trebui să urmărească generarea unui impact social și de mediu, precum și a randamentelor financiare, sprijinind inițiativele de dezvoltare durabilă din întreaga țară.
- Trebuie luată în considerare oportunitatea înființării unui fond de investiții pentru inovare în domeniul schimbărilor climatice (CIIF) pentru a atrage investițiile diasporei și ale migranților prin valorificarea remiterilor și furnizarea de instrumente financiare specifice, cum ar fi obligațiunile ecologice municipale și obligațiunile corporative, susținute de stimulente guvernamentale, programe de educație financiară și o guvernanță transparentă pentru a promova încrederea și a facilita proiectele reziliente la schimbările climatice.

• **Dezvoltarea stimulentei financiare**

- Este esențială formularea de politici care să creeze stimulente financiare pentru ca diaspora să investească în eforturile de acțiune climatică ale Moldovei, inclusiv scutiri de impozite, subvenții sau condiții de împrumut favorabile adaptate pentru investițiile în energia regenerabilă și agricultura durabilă.

4. Dezvoltarea de programe care vizează acțiunile climatice:

- Este necesar elaborarea programelor suplimentare menite să sporească investițiile diasporei în domenii strategice care sunt cruciale

pentru dezvoltarea durabilă a Moldovei. În plus, este necesară **extinderea domeniului de aplicare al programelor existente**, cum ar fi, de exemplu, PARE I+2 și DAR I+3, pentru a include o gamă mai largă de domenii eligibile pentru investiții din partea diasporei și a migranților care revin în țară. Domeniile-cheie identificate pentru investiții specifice includ:

- o **Energie regenerabilă:** Inițiative care vizează energia solară, eoliană și bioenergia pentru a diminua dependența de combustibilii fosili și pentru a reduce emisiile de gaze cu efect de seră.
- o **Eficiența energetică:** Promovarea investițiilor diasporei în reabilitarea și modernizarea clădirilor rezidențiale, în special în zonele rurale, pentru a îmbunătăți eficiența energetică și a aduce beneficii economice imediate pentru comunitățile locale.
- o **Practici agricole durabile:** Promovarea adoptării de tehnici agricole rezistente la schimbările climatice, cum ar fi conservarea solului și diversificarea culturilor, reîmpădurirea, prin inițiative care valorifică experiențele internaționale ale diasporei pentru a îmbunătăți tehnologiile agricole locale.
- o **Conectarea cu piața:** Crearea de platforme și rețele digitale care conectează producătorii locali cu piețele naționale și internaționale, sporind competitivitatea produselor agricole moldovenești prin înțelegerea piețelor externe de către diaspora.
- o **Gestionarea resurselor de apă:** Sprijinirea îmbunătățirii infrastructurii de apă, în special a sistemelor de irigații și de drenaj din zonele rurale, susținută de resursele tehnice și financiare ale diasporei.
- o **Ecoturismul:** Diaspora trebuie încurajată să își folosească expertiza și relațiile pentru a dezvolta proiecte de ecoturism care să sporească gradul de conștientizare a mediului și eforturile de conservare în rândul turiștilor și al populației locale.
- o **Sănătatea publică:** Trebuie mobilizate resursele și expertiza diasporei pentru a aborda provocările în materie de sănătate exacerbate de schimbările climatice, consolidând astfel capacitățile locale de asistență medicală prin colaborări internaționale.

• **Valorificarea implicării diasporei pentru vizibilitatea și impactul programului:**

- Implicarea liderilor diasporei și a migranților reveniți în țară în calitate de „ambasadori” pentru

promovarea și creșterea vizibilității inițiativelor de acțiune în domeniul climei, determinând astfel o mai mare implicare și susținere a diasporei.

5. Platforme de schimb de cunoștințe:

• **Dezvoltarea platformelor de colaborare**

- Crearea platformelor web centralizate care oferă baze de date cu expertiza diasporei, promovează comunicarea directă între diaspora și instituțiile locale și prezintă parteneriatele de succes.
- Dezvoltarea de portaluri digitale este necesară pentru ca membrii diasporei să poată depune propuneri, să se implice în consultări și să participe la mecanisme de finanțare, astfel simplificând procesul de implicare și eliminând barierele de participare.

• **Promovarea schimbului de cunoștințe și consolidarea capacităților**

- Trebuie create platforme și rețele pentru a conecta producătorii locali cu piețele internaționale, utilizând cunoștințele diasporei pentru a spori competitivitatea produselor moldovenești.
- La fel este necesară organizarea de ateliere și sesiuni de formare pentru a transfera tehnici agricole avansate și practici durabile din diaspora.

• **Crearea de baze de date ale experților**

- Trebuie creată o bază de date cuprinzătoare/un registru al experților din diaspora, în special în domenii

cruciale precum acțiunile climatice și agricultura durabilă, pentru a conecta rapid proiectele locale cu expertiza necesară.

- În acest sens, pentru a menține și utiliza eficient această listă de experți, este necesară colaborarea agențiilor guvernamentale cu Biroul Relații cu Diaspora.

• **Furnizarea de instruire și resurse specifice**

- Se recomandă facilitarea formării continue în domeniul agricol privind tehnicile avansate adaptate condițiilor locale, cum ar fi, de exemplu, culturile rezistente la secetă și agricultura ecologică, sporind astfel reziliența și productivitatea în agricultură.
- Se impune implementarea programelor de formare specializate, inclusiv pentru migranți și familiile acestora, în domenii precum irigațiile și agricultura inteligentă din punct de vedere climatic, fapt care ar spori capacitatea acestora de a se angaja în practici agricole îmbunătățite la nivel local.
- Trebuie sprijinită crearea de platforme energetice axate pe proiecte care pot beneficia în mare măsură de cunoștințele tehnice ale diasporei, cum ar fi inițiativele în domeniul energiei regenerabile.

• **Facilitarea punerii în aplicare a proiectelor**

- Este esențială oferirea de sprijin pentru scrierea de proiecte și programe de mentorat pentru a ajuta membrii diasporei să își transpună ideile în proiecte realizabile în domeniul schimbărilor climatice.

PENTRU COMUNITĂȚILE DIASPOREI

I. Participare activă și investiții:

• **Formarea de subgrupuri bazate pe interese**

- Trebuie încurajată formarea de subgrupuri ale diasporei concentrate pe domenii distincte de acțiune privind schimbările climatice, cum ar fi energia regenerabilă, conservarea, reîmpădurirea și tehnologiile ecologice. Aceste subgrupuri permit discuții și proiecte personalizate, astfel sporind semnificativ relevanța și impactul implicării diasporei în abordarea provocărilor specifice de mediu.

• **Prezentarea istoriilor de succes**

- Prezentarea în mod activ a succeselor și rezultatelor tangibile ale inițiativelor de acțiuni legate de climă poate motiva o mai mare implicare în astfel de acțiuni prin demonstrarea impactului eforturilor colective.

• **Promovarea participării active și a îmbunătățirii cunoștințelor**

- Trebuie încurajate comunitățile diasporei să rămână

informate cu privire la nevoile climatice ale Moldovei și la mecanismele disponibile pentru implicare prin intermediul rețelelor sociale și al întâlnirilor online sau personale cu oficialii și experții moldoveni care vizitează Regatul Unit, inclusiv, participarea la webinare, ateliere și forumuri, toate acestea favorizând sporirea în mod semnificativ a înțelegerii și angajamentului acestora față de problemele climatice.

• **Promovarea colaborării și a rețelelor**

- Promovarea rețelelor sustenabile între membrii diasporei care doresc să contribuie la acțiunile climatice pot facilita punerea în comun a resurselor, schimbul de cunoștințe și colaborarea în cadrul proiectelor, amplificând astfel impactul și abordând mai eficient provocările climatice.

2. Schimbul de cunoștințe și resurse

• **Crearea de rețele de schimb de cunoștințe**

- Este necesară încurajarea creării de platforme și rețele digitale care să permită schimbul eficient

de expertiză și de bune practici între diaspora și comunitățile locale, consolidând astfel colaborarea în adoptarea de practici durabile în domeniul schimbărilor climatice.

• **Crearea unei punți de legătură între expertiza locală și cea globală**

- Se recomandă utilizarea platformelor online pentru a facilita schimburile între diaspora și experții locali, permițând transferul și adaptarea practicilor și tehnologiilor inovatoare adaptate la condițiile locale, poate contribui la sporirea durabilității mediului și a productivității agricole.

• **Consolidarea eforturilor diasporei**

- Asociațiile diasporei trebuie încurajate să colaboreze și să genereze inițiative comune, aliniindu-și agendele în cadrul sectoarelor de acțiune pentru mediu și climă contribuie la amplificarea în mod semnificativ a impactului eforturilor lor colective.

**PENTRU ALTE PĂRȚI INTERESATE
(ONG-URI, ADMINISTRAȚII LOCALE, ÎNTRINDERI)**

1. Dezvoltarea colaborării și a parteneriatelor:

• **Consolidarea colaborării între sectoare**

- Promovarea parteneriatelor între comunitățile locale, ONG-urile locale, autoritățile publice locale, asociațiile localităților de origine, grupurile diasporei și agențiile guvernamentale este necesară pentru a spori reziliența la schimbările climatice.
- Trebuie sprijinită dezvoltarea de programe la nivel local care facilitează investițiile remitențelor financiare și sociale ale diasporei în inițiative de acțiune climatică aliniată la strategiile mai ample de acțiune climatică ale Moldovei.

• **Dezvoltarea cadrelor de sprijin și a alianțelor**

- Este esențială crearea sistemelor de sprijin structurate care includ platforme menite să faciliteze membrii diasporei în împărtășirea experienței lor, să ofere mentorat și să colaboreze la proiecte și inițiative la nivel local.

- La fel este importantă și dezvoltarea de alianțe locale pentru a valorifica competențele diasporei în promovarea măsurilor de adaptare la schimbările climatice luate la nivel comunitar.

• **Dezvoltarea sistemelor de sprijin pentru o integrare eficientă**

- ONG-urile locale și a comunitățile locale trebuie încurajate să dezvolte sisteme de sprijin logistic care să contribuie la integrarea inițiativelor diasporei cu eforturile locale, care ar facilita direcționarea contribuțiilor diasporei la nevoile locale în materie de măsuri climatice, inclusiv programele comunitare și parteneriatele locale.

2. Promovarea implicării diasporei:

• **Dezvoltarea platformelor de conectivitate a pieței**

- Trebuie promovată crearea de platforme care să conecteze producătorii locali cu piețele naționale și internaționale, facilitând astfel accesul mai larg pe piață și promovând competitivitatea globală.

• **Promovarea forumurilor de schimb de cunoștințe**

- Este necesară crearea de forumuri și alte platforme la nivel local în care membrii diasporei își pot împărtăși cunoștințele și experiențele cu comunitățile locale.

• **Comunicare și sprijin**

- Trebuie comunicate în mod clar nevoile locale specifice pentru a implica în mod eficient diaspora.
- Crearea unor structuri de sprijin localizate pentru a oferi consultanță tehnică, asistență juridică și stimulente financiare, ar ajuta membrii diasporei să facă investiții în cunoștință de cauză și să contribuie la proiecte comunitare durabile.

3. Inițiative educaționale și de sprijin:

• **Platforme de schimb de cunoștințe**

- Organizarea prelegerilor tematice, a cursurilor de formare și atelierelor de lucru la care să participe reprezentanți ai diasporei este menită să faciliteze acestora împărtășirea cunoștințelor și experienței proprii cu comunitățile locale sau localitățile lor de origine.
- Este necesară evidențierea periodică a istoriilor de succes prin buletine informative, întâlniri comunitare și rețele de socializare pentru a prezenta impactul proiectelor conduse de diaspora la nivel local în Moldova.
- Trebuie susținută furnizarea de resurse și formare specializată pentru fermierii locali privind agricultura rezistentă la schimbările climatice și tehnologiile agricole moderne, promovarea practicilor agricole durabile și ecologice prin campanii și ateliere educaționale.

• **Formare adaptată pentru migranții întorși în țară**

- Oferirea de programe specializate de instruire menite să adapteze strategiile agricole internaționale pentru a se potrivi ecosistemelor locale, cu accent pe durabilitate și adaptabilitate climatică, ar ajuta migranții întorși în țară să aplice cunoștințele și experiența lor internațională la nivel local.

• **Promovarea și susținerea implicării diasporei în acțiunile climatice la nivel local**

- Trebuie încurajate întreprinderile locale, ONG-urile și instituțiile de învățământ să promoveze și să sprijine în mod activ implicarea sporită a diasporei în inițiativele locale de combatere a schimbărilor climatice.
- Este esențială evidențierea istoriilor de succes care prezintă beneficiile tangibile și impactul pozitiv al implicării diasporei în proiectele climatice locale.
- Organizarea de evenimente de lucru în rețea pentru a pune în legătură investitorii din diaspora cu antreprenorii și inovatorii locali în domeniul acțiunilor climatice, este menită să promoveze parteneriate productive și investiții semnificative.
- Este necesară organizarea de evenimente de prezentare în cadrul cărora membrii diasporei își pot prezenta proiectele de succes și își pot împărtăși experiențele, pentru a le fi recunoscute astfel contribuțiile și inspira implicarea în continuare a comunității în inițiative similare.

• **Colaborarea în domeniul educației**

- Este necesară implicarea instituțiilor de învățământ din Moldova pentru a încorpora problemele climatice în programa școlară.
- În plus, trebuie organizate conferințe și sesiuni interactive pentru a valorifica expertiza și experiențele membrilor diasporei în vederea sporirii impactului lor educațional.

ANEXE

ANEXA I

Lista părților interesate intervievate ca parte a interviurilor în profunzime cu experți-cheie

Nr.	Nume, prenume	Organizația și funcția deținută
Instituții de stat		
1.	Violina Donu	Biroul Relații cu Diaspora, șef
2.	Marina Bunduchi	Biroul Relații cu Diaspora, consultant principal
3.	Oxana Otgon	Organizația pentru Dezvoltarea Antreprenoriatului, șef al Unității de Implementare a Programului - PARE 1+2
4.	Galina Noroce	Ministerul Mediului, consultant principal, Secția politici privind schimbările climatice
5.	Liliana Martin	Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, Șef Direcție coordonare politici publice și integrare europeană
Reprezentanți ai comunității diasporale		
6.	Dumitru Vicol	Analist economic, „EM Strategists la Abu Dabi Investment Authority (ADIA)”, membru al diasporei moldovenești din Marea Britanie
7.	Tamara Schiopu	Eco-activistă, membră a diasporei moldovenești din Marea Britanie, proprietară a fermei ecologice din Oxfordshire, Marea Britanie și a ONG-ului „Eco Local” din Moldova
8.	Victoria Căpățici	Fondatoarea Asociației Diasporei 'Diaspora Connect', membră a diasporei moldovenești în Marea Britanie
9.	Adrian Cojocaru	Antreprenor, fost director al Departamentului Marketing al Asociației Producătorilor și Exportatorilor de Fructe din Moldova, membru al diasporei moldovenești în Marea Britanie
10.	Cristina Lisii	Membră a diasporei moldovenești din Marea Britanie, Manager superior de programe la „UK Royal Academy of Engineering, - Scale Up Accelerator”
11.	Cristian Ciobanu	Membru al diasporei moldovenești din Marea Britanie, Ofițer de politici la „Department for Business and Trade (DBT), Marea Britanie”
Sfera academică		
12.	Natalia Vlădicescu	Sociolog, șef al departamentului de cercetare calitativă, Compania Sociologică CBS-AXA
Actori nestatali, experți independenți		
13.	Evgheni Camenscic	Consultant în domeniul climei și energiei durabile, „MSc Sustainable Energy and Environment”, Universitatea Cardiff, Marea Britanie
14.	Anatolii Sandu	Membru al echipei programului de cercetare pentru ameliorarea Miscanthus IBERS „Aberystwyth University UK”, reprezentant R&D al companiei britanice Terravesta în Europa de Sud-Est și țările CSI și parte a grupului de experți al consorțiului internațional BioEnergy
15.	Ion Efros	Analist pentru energie, mediu și riscuri climatice la „MSc Global Energy Management, Strathclyde Business School”, Marea Britanie

ANEXA 2

Table 1. Cadrul strategic, programatic și legislativ al Republicii Moldova pentru mediu și reziliență climatică relevant pentru legătura dintre diaspora și schimbările climatice)

CATEGORY	KEY DOCUMENTS	DESCRIPTION/GOALS
PREVEDERI CONSTITUȚIONALE	Constituția	<ul style="list-style-type: none"> - Articolul 27 (Dreptul la liberă circulație): Subliniază dreptul cetățenilor de a-și alege reședința, de a circula liber și de a emigra, făcând aluzie la aspectele legate de migrația internă și internațională - Articolul 37 (Dreptul la un mediu sănătos): Face legătura directă între sănătatea mediului și calitatea vieții, care afectează în mod indirect deciziile de migrație din cauza degradării mediului sau a pericolelor.
ADAPTAREA LA SCHIMBĂRILE CLIMATICE	Programul național de adaptare la schimbările climatice (PNASC) până în 2030	<ul style="list-style-type: none"> - Menționează în mod explicit că schimbările climatice pot declanșa modificări ale comportamentului uman și migrații forțate din cauza condițiilor climatice nefavorabile; - Se concentrează pe măsuri de adaptare în sectoarele critice pentru a reduce vulnerabilitățile care pot determina migrația; - Recunoaște migrația ca efect indirect semnificativ al schimbărilor climatice, în special prin impactul asupra resurselor de apă și a productivității agricole.
PLANIFICAREA STRATEGICĂ NAȚIONALĂ	Strategia Națională de Dezvoltare "Moldova Europeană 2030"	<ul style="list-style-type: none"> - Conturează o abordare multi-fațetată pentru implicarea diasporei în dezvoltarea Moldovei, utilizând competențele și investițiile acestora. - Menționează utilizarea platformelor digitale pentru a spori implicarea cetățenilor diasporei în activitățile publice și civice și reintegrarea efectivă a persoanelor care se întorc în țară, promovând astfel reziliența socioeconomică la efectele schimbărilor climatice.
INTEGRAREA ÎN UE ȘI AGENDA VERDE	Planul național de aderare la UE pentru 2024-2027	<ul style="list-style-type: none"> - Abordează atenuarea schimbărilor climatice și adaptarea la acestea în cadrul clusterului "Agenda verde și conectivitatea durabilă" - Încorporează măsuri strategice pentru alinierea guvernantei de mediu a Moldovei la standardele UE, ceea ce poate influența modelele de migrație prin crearea unui mediu de viață mai rezistent și durabil, putând atrage diaspora moldovenească înapoi în țară.

IMPACTURI ȘI PLANURI SECTORIALE SPECIFICE

Diverse strategii sectoriale (silvicultură, resurse de apă, dezvoltarea agriculturii, gestionarea deșeurilor, sănătate)

- Fiecare strategie are o legătură indirectă cu migrația prin abordarea sustenabilității resurselor (cum ar fi apa și pădurile) și a impactului schimbărilor climatice asupra sănătății, care poate exacerba presiunile migratorii.
- Strategiile privind sănătatea se referă în mod specific la impactul mediului asupra sănătății, care este un aspect esențial pentru abordarea atât a problemelor de sănătate legate de migrație, cât și a efectelor schimbărilor climatice asupra sănătății publice.

LEGISLAȚIE ȘI POLITICI

Legi privind energia regenerabilă, eficiența energetică, deșeurile, apa și protecția mediului

- Aceste legi contribuie la crearea unui mediu durabil care poate influența deciziile de emigrare prin îmbunătățirea condițiilor de viață și a oportunităților economice.
- Legea privind protecția mediului urmărește să protejeze resursele naturale și să asigure sănătatea publică, astfel afectând în mod indirect migrația prin îmbunătățirea calității mediului;
- Legea privind energia regenerabilă promovează securitatea energetică, care poate reduce emigrația prin crearea de locuri de muncă.

Source: developed by author

ANEXA 3

Tabelul 2. Cartografierea cadrului instituțional al Republicii Moldova relevant pentru domeniul acțiunilor climatice și al oportunităților de implicare a diasporei)

Entitatea	Rolul / Funcția	Responsabilitățile cheie	Colaborările	Relevanța pentru Diaspora și conexiunile acțiunilor climatice
Comisia națională privind schimbările climatice (NCCC)	Organism de coordonare a inițiativelor climatice	<ul style="list-style-type: none"> - Coordonarea strategiilor de adaptare la schimbările climatice și de atenuare a acestora - Facilitarea colaborării intersectoriale 	<ul style="list-style-type: none"> - Ministere guvernamentale - OSC - Mediul academic - Sectorul privat 	<ul style="list-style-type: none"> - Platformă potențială pentru implicarea diasporei în promovarea politicilor și în colaborarea internațională.
Ministrul mediului	Protecția mediului și politica climatică	<ul style="list-style-type: none"> - Elaborarea politicilor de protecție a mediului - Atenuarea schimbărilor climatice și adaptarea la acestea 	<ul style="list-style-type: none"> - Agenții subordonate - Parteneri internaționali 	<ul style="list-style-type: none"> - Oportunități pentru diaspora de a contribui la eforturile de cooperare internațională și la schimbul de cunoștințe - Contribuții ale diasporei la procesele de elaborare a politicilor
Serviciul Hidro-meteorologic de Stat	Monitorizarea condițiilor hidro-meteorologice	<ul style="list-style-type: none"> - Prognoza și emiterea de avertizări privind fenomenele meteorologice periculoase - Gestionarea Fondului național de date hidrometeorologice 	<ul style="list-style-type: none"> - EUMETNET - Meteoalarm 	<ul style="list-style-type: none"> - N/A
Agencia de Mediu	Punerea în aplicare a politicii naționale de mediu	<ul style="list-style-type: none"> - Monitorizarea calității aerului, apei și solului - Gestionarea sistemului de raportare a emisiilor de gaze cu efect de seră 	<ul style="list-style-type: none"> - UE, în vederea respectării Acordului de asociere 	<ul style="list-style-type: none"> - N/A
Agencia "Moldsilva"	Politica forestieră și de vânătoare	<ul style="list-style-type: none"> - Elaborarea reglementărilor privind silvicultura și vânătoarea - Supravegherea punerii în aplicare a politicilor 	<ul style="list-style-type: none"> - Părțile interesate de piața produselor forestiere și de vânătoare 	<ul style="list-style-type: none"> - N/A

Agencia "Apele Moldovei"/	Gestionarea resurselor de apă	<ul style="list-style-type: none"> - Gestionarea corpurilor de apă aflate în proprietatea statului - Punerea în aplicare a planurilor de gestionare a inundațiilor și a secetei 	<ul style="list-style-type: none"> - Autorități locale pentru proiecte de infrastructură de apă 	<ul style="list-style-type: none"> - N/A
Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare (MAIA)	Dezvoltarea practicilor agricole reziliente	<ul style="list-style-type: none"> - Elaborarea de politici pentru reziliența sectorului agricol - Promovarea gestionării durabile a terenurilor 	<ul style="list-style-type: none"> - Părțile interesate locale și internaționale 	<ul style="list-style-type: none"> - Potențialul de investiții ale diasporei în agricultură durabilă și proiecte de dezvoltare rurală - Contribuțiile diasporei la procesele de elaborare a politicilor
Agencia pentru Intervenții și Plăți în Agricultură (AIPA)	Gestionarea resurselor fondurilor agricole	<ul style="list-style-type: none"> - Sprijinirea producătorilor agricoli în gestionarea fondurilor - Monitorizarea și controlul utilizării fondurilor de către beneficiari 	<ul style="list-style-type: none"> - UE, - urmează să se alinieze practicilor de subvenționare a agriculturii 	<ul style="list-style-type: none"> - Oportunități pentru fermierii cu experiență în diaspora sau pentru migranții care se întorc să aibă acces la resurse și să contribuie la consolidarea rezilienței
Agencia pentru Dezvoltarea și Modernizarea Agriculturii (ADMA)	Consolidarea competitivității sectorului agricol	<ul style="list-style-type: none"> - Promovarea accesului la tehnologii agricole moderne - Sprijinirea practicilor agricole durabile și ecologice 	<ul style="list-style-type: none"> - Fermierii și întreprinderile agricole pentru adoptarea inovațiilor 	<ul style="list-style-type: none"> - Implicarea diasporei în promovarea și adoptarea de practici agricole inovatoare
Ministerul Energiei	Elaborarea politicii energetice	<ul style="list-style-type: none"> - Promovarea energiei regenerabile și a eficienței - Gestionarea furnizării și distribuției de energie 	<ul style="list-style-type: none"> - Părțile interesate din sectorul energetic 	<ul style="list-style-type: none"> - Oportunități pentru implicarea diasporei în proiecte și investiții în domeniul energiei regenerabile - Contribuții ale diasporei la procesele de elaborare a politicilor
Agencia pentru eficiență energetică	Sporirea eficienței energetice și a utilizării energiei regenerabile	<ul style="list-style-type: none"> - Implementarea programelor naționale pentru eficiență energetică - Promovarea investițiilor în proiecte de economisire a energiei projects 	<ul style="list-style-type: none"> - Implicarea sectorului public și privat 	<ul style="list-style-type: none"> - Potențial pentru inițiative conduse de diaspora în domeniul eficienței energetice și al adoptării energiei regenerabile

Agencia Națională pentru Reglementare în domeniul Energiei (ANRE)	Reglementarea sectorului energetic	<ul style="list-style-type: none"> - Asigurarea unei aprovizionări eficiente, fiabile și sigure cu energie - Promovarea surselor și practicilor de energie regenerabilă 	<ul style="list-style-type: none"> - Diverse piețe ale energiei și protecția consumatorilor 	<ul style="list-style-type: none"> - N/A
Ministerul Economiei și Digitalizării	Elaborarea și punerea în aplicare a politicilor economice	<ul style="list-style-type: none"> - Promovarea creșterii economice și a digitalizării - Sprijinirea dezvoltării IMM-urilor 	<ul style="list-style-type: none"> - ODA - Parteneri internaționali 	<ul style="list-style-type: none"> - Oportunități de investiții ale diasporei în inițiative de dezvoltare economică - Contribuții ale diasporei la digitalizare și la practici comerciale durabile
Organizația pentru Dezvoltarea Antreprenoriatului (ODA)	Promovarea antreprenoriatului și a dezvoltării IMM-urilor	<ul style="list-style-type: none"> - Punerea în aplicare a programelor PARE 1+1 și PARE 1+2 pentru a promova investițiile diasporei în întreprinderi durabile, sporind reziliența la schimbările climatice - Programul de ecologizare a IMM-urilor sprijină sustenabilitatea mediului prin eficiență energetică și practici de economie circulară 	<ul style="list-style-type: none"> - Ministerul Economiei și Digitalizării - Parteneri locali și internaționali 	<ul style="list-style-type: none"> - Încurajează investițiile diasporei în afaceri durabile și adaptarea la schimbările climatice prin subvenții și programe de sprijin
Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale	Adaptarea infrastructurii la schimbările climatice	<ul style="list-style-type: none"> - Dezvoltarea de cadre juridice pentru infrastructuri rezistente la schimbările climatice - Consolidarea durabilității dezvoltării regionale 	<ul style="list-style-type: none"> - Autoritățile locale 	<ul style="list-style-type: none"> - Rolul diasporei în finanțarea și sprijinirea proiectelor de infrastructură rezilientă - Contribuțiile diasporei la procesele de elaborare a politicilor
Administrația de Stat a Drumurilor	Gestionarea infrastructurii rutiere	<ul style="list-style-type: none"> - Întreținerea și reabilitarea drumurilor publice - Elaborarea de strategii pentru o infrastructură rutieră rezistentă la schimbările climatice 	<ul style="list-style-type: none"> - Servicii de urgență pentru răspunsul la dezastre 	<ul style="list-style-type: none"> - N/A

Ministerul Sănătății	Adaptarea sistemului de sănătate la schimbările climatice	<ul style="list-style-type: none"> - Integrarea adaptării la schimbările climatice în politicile de sănătate - Elaborarea de strategii pentru urgențele sanitare legate de climă 	<ul style="list-style-type: none"> - Alte organisme guvernamentale - OSC-uri - Sectorul privat 	<ul style="list-style-type: none"> - Implicarea cadrelor medicale din diaspora în consolidarea capacităților și pregătirea pentru situații de urgență - Contribuțiile diasporei la procesele de elaborare a politicilor
Agencia Națională de Sănătate Publică (ANSP)	Supraveghere și răspuns în materie de sănătate publică	<ul style="list-style-type: none"> - Monitorizarea și urmărirea amenințărilor pentru sănătate exacerbate de schimbările climatice - Elaborarea de strategii pentru prevenirea și controlul bolilor 	<ul style="list-style-type: none"> - Centrele regionale de sănătate publică - Serviciile de urgență 	<ul style="list-style-type: none"> - N/A
Spitale	Furnizarea de îngrijiri specializate în timpul urgențelor medicale	<ul style="list-style-type: none"> - Oferirea de asistență medicală în timpul urgențelor medicale legate de climă - Participarea la răspunsurile de urgență 	<ul style="list-style-type: none"> - Instituțiile de asistență medicală primară - Centrele de asistență medicală de urgență 	<ul style="list-style-type: none"> - N/A
Ministerul Finanțelor	Guvernanța fiscală pentru inițiativele climatice	<ul style="list-style-type: none"> - Integrarea adaptării la schimbările climatice în procesul de elaborare a bugetului național 	<ul style="list-style-type: none"> - Diverse entități guvernamentale pentru un efort coordonat 	<ul style="list-style-type: none"> - Potențialul contribuțiilor diasporei la finanțarea combaterii schimbărilor climatice și la investițiile în proiecte de reziliență - Contribuțiile diasporei la procesele de elaborare a politicilor
Biroul Relații cu Diaspora (BRD)	Promovarea implicării și sprijinului diasporei	<ul style="list-style-type: none"> - Implementarea programului DAR 1+3 - Facilitarea transferului de expertiză de la profesioniștii din diaspora 	<ul style="list-style-type: none"> - Cancelaria de Stat - Ministerele de resort - Asociațiile diasporei 	<ul style="list-style-type: none"> - Programul DAR 1+3 finanțează proiecte privind agricultura durabilă și energia regenerabilă - DEH sprijină inițiativele privind climatul prin colaborări de scurtă durată și proiecte inovatoare

Biroul Național de Statistică	Colectarea și diseminarea datelor	<ul style="list-style-type: none"> - Furnizarea de date privind indicatorii de mediu esențiali pentru adaptarea la schimbările climatice - Furnizarea de actualizări anuale relevante pentru adaptarea la schimbările climatice 	<ul style="list-style-type: none"> - Instituții de cercetare pentru schimbul de date 	<ul style="list-style-type: none"> - Relevanța datelor pentru cercetătorii din diaspora și susținătorii politicilor axate pe schimbările climatice
Academia de Științe a Moldovei	Cercetare științifică și inovare	<ul style="list-style-type: none"> - Evaluarea proiectelor de cercetare științifică legate de adaptarea la schimbările climatice - Oferirea de consultanță de specialitate cu privire la direcțiile viitoare de cercetare 	<ul style="list-style-type: none"> - Cooperarea științifică națională și internațională 	<ul style="list-style-type: none"> - Oportunități de colaborare a oamenilor de știință din diaspora în domeniul cercetării axate pe schimbările climatice.
Instituții de învățământ superior	Educație și cercetare privind schimbările climatice	<ul style="list-style-type: none"> - Promovarea unor sectoare precum agricultura și energia prin educație și cercetare - Sprijinirea nevoilor economiei naționale prin rezultatele cercetării 	<ul style="list-style-type: none"> - Ministere și departamente pentru sprijin și colaborare 	<ul style="list-style-type: none"> - Potențialul universitarilor din diaspora de a se angaja în colaborări de cercetare și schimburi educaționale
Autorități publice locale (nivelurile I și II)	Gestionarea pădurilor locale și planificarea transportului urban	<ul style="list-style-type: none"> - Elaborarea de planuri de mobilitate urbană cu măsuri de adaptare la schimbările climatice 	<ul style="list-style-type: none"> - Autoritățile naționale pentru alinierea la obiectivele de mediu 	<ul style="list-style-type: none"> - Proiectele de dezvoltare locală ar putea beneficia de expertiza și investițiile diasporei.

Source: developed by author

Tabelul 3: Cadrul instituțional al Republicii Moldova cu atribuții în domeniul diasporei, migrației și dezvoltării

Instituția	Rolul instituțiilor
Biroul Relații cu Diaspora (BRD)	Biroul coordonează politica statului și cooperarea cu diaspora și organizațiile diasporei, inițiind și participând la programe și activități relevante. De asemenea, BRD menține și actualizează baza de date privind asociațiile diasporei
Ministerul Afacerilor Externe (MAE)	Responsabil de promovarea politicilor de stat în domeniul afacerilor externe, inclusiv migrația și relațiile cu diaspora, prin supravegherea misiunilor diplomatice și a consulatelor Republicii Moldova care garantează drepturile cetățenilor moldoveni în străinătate
Cancelaria de Stat	Responsabilă de organizarea și coordonarea activităților guvernamentale, cu prezentarea materialelor analitice și a proiectelor de decizie și cu verificarea executării acestora, inclusiv cu supravegherea politicilor legate de diaspora
Inspectoratul General pentru Migrație (IGM) al Ministerului Afacerilor Interne	Responsabil pentru promovarea și punerea în aplicare a politicilor publice legate de procesele de imigrare. BMA elaborează, de asemenea, rapoarte privind profilul extins al migrației în cooperare cu OIM
Ministerul Muncii și Protecției Sociale (MMPS)	Misiunea MMPS este de a analiza ocuparea forței de muncă, protecția socială și demografia, dezvoltând politici publice eficiente. Se implică în dialogul bilateral pentru a proteja drepturile la muncă și garanțiile sociale ale migrantilor moldoveni
Ministerul Educației și Cercetării (MER)	Principalul organism public pentru elaborarea și supravegherea politicilor în domeniul educației și cercetării, care răspunde nevoilor diasporei. Ministerul reglementează și negociază acordurile bilaterale privind mobilitatea academică, recunoașterea titlurilor de studii străine, autentificarea titlurilor de studii moldovenești și certificarea educației non-formale
Autorități publice locale (APL)	Reprezentanții administrației publice locale pun în aplicare coordonarea politicilor de stat pentru diaspora, migrație și dezvoltare la nivel local
Președinția Republicii Moldova, Consilierul pe relații cu diaspora	Consilierea Președintelui Republicii Moldova cu privire la problemele diasporei și migrației, inclusiv acordarea de sprijin organizațional și pregătirea de materiale informative
Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă (ANOFM), subordonată Ministerului Muncii și Protecției Sociale (MMPS)	Pune în aplicare politicile MMPS privind ocuparea forței de muncă și formarea profesională. Informează diaspora cu privire la acordurile de securitate socială, serviciile de ocupare a forței de muncă, condițiile de pe piața muncii și posturile vacante. Sprijină reintegrarea pe piața muncii a migrantilor care se întorc în țară. Colectează și publică date privind migrația forței de muncă, menținând baze de date privind moldovenii emigrați legal, migrantii care se întorc și străinii care utilizează serviciile ANOFM. Înființată în 2018, Direcția Observatorul pieței muncii generează și analizează date statistice, realizând prognoze și identificând tendințe, inclusiv în materie de migrație

Organizația pentru Dezvoltarea Antreprenoriatului (ODA), subordonată Ministerului Dezvoltării Economice și Digitalizării

Instituție publică care dezvoltă mediul antreprenorial local, inclusiv IMM-urile, prin promovarea culturii antreprenoriale și furnizarea de asistență financiară și tehnică, inclusiv participarea diasporei

Biroul Național de Statistică (BNS)

BNS publică date anuale privind migrația emigranților și imigranților pe sexe și vârste. Din 2019, acesta colectează date administrative de la punctele de trecere a frontierei de stat pentru a estima migrația internațională și populația rezidentă, astfel îmbunătățind calitatea și acuratețea datelor.

Reprezentanți ai diasporei

Reprezentanții individuali ai diasporei și liderii asociațiilor, ai grupurilor de inițiativă și ai comunităților primesc și implementează împreună activități legate de diaspora

Asociațiile de băștinași

Asociațiile de băștinași au avansat un model inovator de parteneriat, valorificând potențialul migranților prin intermediul asociațiilor orașelor de origine pentru dezvoltarea comunității. Aceste asociații consolidează cooperarea dintre APL, diaspora și cetățenii locali. În prezent, în aproximativ 100 de localități, asociațiile localităților de origine implementează proiecte comunitare cu APL și participarea activă a diasporei. Înființată în septembrie 2022, Alianța asociațiilor de băștinași își propune să consolideze 160 de grupuri de inițiativă și asociații, consolidând cooperarea pentru dezvoltarea locală.¹⁰³

Sursa: elaborat de autor

¹⁰³ PNUD-Moldova. Migrația și dezvoltarea locală (Faza 2). Disponibil la: <https://www.undp.org/moldova/projects/migration-and-local-development-phase-2>

Tabelul 4: Mecanismele participative ale diasporei

Mecanismul	Descrierea
Grupurile de excelență ale diasporei (GED)	Programul GED, lansat în 2017, a creat cinci grupuri de excelență conduse de experți de înaltă calificare din diaspora în sectoare prioritare pentru Guvernul Republicii Moldova. Acești experți și-au împărtășit cu guvernul cunoștințele în domenii politice specifice. Programul a făcut parte din proiectul finanțat de OIM "Consolidarea capacităților de dezvoltare ale Moldovei prin intermediul parteneriatelor dintre diasporă și țara de origine", implementat de OIM-Moldova în parteneriat cu Ministerul Educației
Consiliul Diasporei	Consiliul a funcționat ca un organism reprezentativ cu o funcție consultativă de consiliere a Prim-ministrului și a Guvernului cu privire la aspectele politice relevante. Acesta a fost dizolvat în 2012; s-a discutat despre înființarea unui nou organism consultativ, însă acest lucru nu s-a întâmplat deocamdată
Congresul Diasporei	Congresul Diasporei, care se desfășoară la Chișinău din anul 2004, are ca scop consolidarea comunicării dintre Guvern și diasporă. Acesta reunește reprezentanți ai asociațiilor diasporei și membri independenți pentru a discuta politicile diasporei și impactul migrației asupra proceselor economice, sociale, academice și politice din Moldova
Consiliul Coordonator al Persoanelor Originare din Moldova - Diaspora Moldovenească	Înființat în 2005 sub egida prim-ministrului Republicii Moldova, Consiliul a inclus oficiali moldoveni și lideri (sau reprezentanți) ai asociațiilor publice ale diasporei moldovenești; acest organism nu mai există în prezent.

Sursa: Foaie de parcurs multianuală PNUD - OIM pentru cooperarea privind migrația și dezvoltarea durabilă în Moldova, iunie 2021¹⁰⁴

¹⁰⁴ Foaie de parcurs multianuală PNUD - OIM pentru cooperarea în domeniul migrației și dezvoltării durabile în Moldova, iunie 2021. Disponibil la: https://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/presscenter/pressreleases/2021/pnud-_i-oim-promoveaz-opportuniti-egale-pentru-migranii-moldoveni.html

ANEXA 6

Tabelul 5. Rezultatele programului PARE I+I (2010-2021)

Indicator	Rezultat
Total persoane instruite	2,649
Proiecte de investiții aprobate pentru finanțare	1,815
Întreprinderi noi lansate	739
Procentul din totalul beneficiarilor (întreprinderi noi)	41.6%
Lucrători migranți care s-au întors și au demarat o afacere	564
Procentul de tineri antreprenori sub 35 de ani	48.70%
Beneficiari care lucrează în sate și orașe	84%
Întreprinderi înregistrate în Chișinău și Bălți	16%
Procentul de femei beneficiare ale Programului	32%

Sursa: Programul de atragere a remitențelor în economie, PARE I+I a fost prelungit pentru încă trei ani¹⁰⁵

¹⁰⁵ ODA. Programul de atragere a remitențelor în economie, PARE I+I a fost prelungit pentru încă trei ani, comunicat de presă, 29 noiembrie 2022. Disponibil la: <https://www.oda.md/files/rapoarte/2022/Raport%20anual%20IP%20ODA,%20anul%202022.pdf>

ANEXA 7

Tabelul 6. Prezentare generală a programului PARE I+2

No.	OBIECTIVE	COMPONENTE
1.	Creșterea gradului de conștientizare cu privire la posibilitățile de lansare și dezvoltare a afacerilor pentru migranți și rudele lor de gradul întâi	Informare, formare și consultanță antreprenorială
2.	Stimularea investițiilor din remitențe în crearea și dezvoltarea de întreprinderi în zonele rurale	Sprijin financiar nerambursabil, pe baza regulii I+I, până la 250 000 de lei, cu o schemă de finanțare (50% / 50%)
3.	Creșterea competitivității întreprinderilor dezvoltate de lucrătorii migranți	Sprijin financiar nerambursabil pentru întreprinderile în curs de dezvoltare, pe baza regulii I+2, până la 500 000 de lei, cu o schemă de finanțare (30% / 70%)
4.	Facilitarea reintegrării și sporirea oportunităților economice pentru persoanele revenite	Monitorizarea și evaluarea proiectelor

Sursa: elaborat de autor

ANEXA 8

Tabelul 7. Prezentare generală a programului de ecologizare a IMM-urilor

Aspect	Detalii
Denumirea programului	Programul de ecologizare a IMM-urilor
Aprobarea	Hotărârea Guvernului nr. 592/2019
Puse în aplicare de	ODA
Scop	Sprijinirea tranziției către un model economic ecologic prin integrarea măsurilor de economie "verde" în procesele de producție ale economiei naționale
Evaluarea antreprenorului	Autoevaluare pentru "ecologizarea" proceselor de producție și furnizarea de servicii
Rezultatul evaluării	Antreprenorii primesc un scor "ecologic" și recomandări privind utilizarea eficientă a resurselor, potențialul de creștere, competitivitatea și optimizarea costurilor
Sprijin financiar	Granturi financiare nerambursabile de până la 500.000 lei
Etapele proiectului	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sprijin informațional și consultativ (înregistrarea continuă a formării). 2. Sprijin financiar pentru IMM-uri (depunere continuă de proiecte de investiții, subvenții de până la 500.000 lei) 3. Monitorizare post-finanțare (24 de luni de la transferul complet al fondurilor)
Domenii-cheie de interes	Sistem de management, reutilizarea apei, reciclarea deșeurilor

Sursa: elaborat de autor

ANEXA 9

Tabelul 8: Prezentare generală a programului „DAR I+3”

Aspect	Detalii
Denumirea programului	DAR I+3 ("Diaspora Acasă Reușește ")
Hotărârea Guvernului	Hotărârea Guvernului nr. 801/2018
Data intrării în vigoare	1 ianuarie 2019
Obiectivul Programului	Mobilizarea potențialului uman și financiar al diasporei pentru dezvoltarea socioeconomică locală în Moldova
Obiective specifice	Stimularea dezvoltării rurale și urbane prin atragerea capitalului uman și financiar din diaspora; menținerea legăturilor între cetățenii plecați din țară și cei rămași; creșterea implicării diasporei în dezvoltarea socioeconomică la nivel local
Grupuri țintă	Asociații ale diasporei, asociații ale orașelor de origine, grupuri de inițiativă ale cetățenilor întorși sau stabiliți în străinătate, autorități publice locale
Parteneri de implementare	Guvernul Republicii Moldova, autorități locale, parteneri de dezvoltare/donatori, asociații legate de diaspora
Sprijin financiar	Fonduri din diaspora, bugetul de stat, resurse financiare proprii ale unităților administrativ-teritoriale, asistență din partea partenerilor de dezvoltare/donatorilor
Punere în aplicare, monitorizare și promovare	Cancelaria de Stat (Biroul pentru relații cu diaspora), responsabilă cu punerea în aplicare, monitorizarea și promovarea programului
Evaluarea și aprobarea proiectelor	Proces în două etape care implică preselecția și selecția/aprobarea de către Comitetul de evaluare și supraveghere
Domenii eligibile pentru finanțare	Infrastructură, protecția mediului, economie, eficiență energetică, cultură, educație, protecție socială
Evaluarea impactului	Pe baza volumului de investiții, a numărului de proiecte finanțate, a investițiilor din diaspora, a noilor locuri de muncă create, a altor indicatori relevanți

Sursa: elaborat de autor

ANEXA 10

Exemple de bune practici de implicare a diasporei în acțiuni climatice

EXEMPLU 1 – satul Rădoaia, raionul Sângerei, Republica Moldova

Experiență de migrație: Federația Rusă; Israel

Context: Această narațiune se axează pe o persoană din Republica Moldova cu o istorie emoționantă despre migrație, proprietate funciară și aspirația la dezvoltare durabilă în satul Rădoaia, raionul Sângerei - o comună confruntată cu realitățile dure ale schimbărilor climatice și ale dificultăților economice. Deținând 2 hectare de teren închiriate din cauza constrângerilor financiare, călătoria persoanei în străinătate în țări precum Rusia și Israel începând din 2016 a fost motivată în primul rând de dorința de a construi un viitor mai bun acasă. În ciuda provocărilor, angajamentul față de practicile agricole străine și contrastul puternic în ceea ce privește oportunitățile economice în străinătate au pus în lumină potențialele căi de reziliență climatică în Moldova.

Motivația pentru implicare: Forța motrice din spatele implicării în această istorie provine din provocările economice și agricole complexe cu care se confruntă Moldova, așa cum a subliniat un fermier cu experiență în domeniul migrației. În ciuda faptului că deține pământ, migrantul se abține de la activitățile agricole din cauza costurilor prohibitive și a ineficienței percepute a agriculturii ca sursă viabilă de trai. Acest scenariu determină căutarea unor condiții de viață mai bune prin migrație, împreună cu aspirația permanentă de a contribui în mod pozitiv la țara de origine. Cu toate acestea, această ambiție este adesea împiedicată de obstacolele birocratice omniprezente și de ineficiența pieței. Motivația migrantilor de a investi și de a se angaja în acțiuni de transformare reflectă o istorie mai largă a potențialului diasporei de a influența schimbările pozitive, în ciuda obstacolelor sistemice.

Provocări: În ciuda contribuțiilor migrantilor prin remitențe care au îmbunătățit condițiile de trai ale familiilor lor, costurile ridicate ale inputurilor agricole, absența utilajelor esențiale și o birocrație plină de corupție au înăbușit aspirațiile acestora de a aplica practicile durabile învățate acasă, exacerbând dificultatea de a transforma fondurile din remitențe și experiențele de peste hotare în creștere tangibilă, durabilă și reziliență climatică în țara lor de origine.

Impact: Contribuția diasporei, prin remitențe, a jucat un rol semnificativ în îmbunătățirea condițiilor de trai ale familiei sale din Rădoaia, ilustrând o legătură directă între migrație și dezvoltarea locală. Deși nu au fost investite direct în agricultură, fondurile au permis reconstrucția unei case de familie, sprijinind indirect economia locală. Perspectivele dobândite în urma lucrului în Israel, unde agricultura prosperă în ciuda condițiilor aride, au evidențiat potențialul neexploatat al practicilor agricole durabile care ar putea fi adoptate în Moldova. Comunitățile locale și cele vulnerabile sunt afectate de oportunitățile economice limitate, obligând persoanele să migreze pentru perspective mai bune. Această migrație are un dublu efect: oferă o soluție temporară prin remitențe, dar evidențiază și nevoia stringentă de dezvoltare locală durabilă. Lipsa infrastructurii, obstacolele birocratice și accesul la piață împiedică în mod semnificativ capacitatea acestor comunități de a prospera independent.

Amploarea inițiativei: Dimensiunea acestui caz este personală și reflectă provocări sistemice mai ample, inclusiv gestionarea riscurilor climatice, productivitatea agricolă și stabilitatea economică în contextul migrației.

Instituționalizarea contribuțiilor diasporei: Experiențele și observațiile respondentului relevă o lipsă de programe structurate care să valorifice remiterile sau experiențele migrantilor pentru dezvoltarea locală. Această lacună indică potențialul de creare a unor mecanisme de canalizare a resurselor și cunoștințelor diasporei înapoi în economiile locale, în special în agricultură și afaceri.

Potențialul de extindere și reproductibilitate: Potențialul de extindere și reproductibilitate este evident în dorința de implicare a agriculturii și de investiții în economia locală, cu condiția depășirii provocărilor sistemice. Experiența respondenților sugerează că, cu sprijinul și infrastructura adecvate, inițiative similare ar putea fi reproduse. Cu toate acestea, este necesar să se abordeze probleme esențiale precum accesul la piață, transparența birocratică și oferirea de stimulente pentru investițiile diasporei în dezvoltarea locală.

EXEMPLU 2 – satul Bălășești, raionul Sângerei, Republica Moldova

Experiență de migrație: Franța, Federația Rusă

Antecedentele: În Bălășești, un sat care se confruntă cu realitățile dure ale schimbărilor climatice, un migrant moldovean a valorificat experiențele sale din Rusia și Franța pentru a inova în agricultură. Întorcându-se în primăvară, după un sejur în Franța din toamna precedentă, migrantul a inițiat înființarea de sere în 2020 și a investit într-un sistem de irigații pentru a combate tiparele meteorologice imprevizibile, abordând în mod specific temperaturile ridicate și lipsa ploilor tipice regiunii.

Motivația pentru implicare: Implicarea migrantului în agricultură, în special în agricultura de sere în cadrul comunității sale, este determinată de aspirația de a îmbunătăți statutul economic și autosuficiența gospodăriei sale. După ce a lucrat în străinătate timp de mai mulți ani, persoana s-a întors cu economii și cu dorința de a investi în țara sa natală. Motivația provine din experiența personală a provocărilor financiare și de acces la sursele de venit cu care s-a confruntat în timp ce trăia în străinătate și din conștientizarea potențialului de dezvoltare agricolă în țara de origine.

Provocări: În ciuda rezultatelor pozitive, inițiativa a fost plină de provocări, inclusiv costurile ridicate ale inputurilor agricole, absența utilajelor necesare și natura intensivă în muncă a practicilor durabile. Inițial, întreprinderea a necesitat investiții financiare semnificative în sere, irigații și alte infrastructuri, toate fondurile disponibile fiind direcționate către aceste inițiative.

Impact: Introducerea serelor și a unui sistem de irigații, care acoperă suprafețe de 10 metri pe 50 de metri și, respectiv, 10 metri pe 40 de metri, a permis cultivarea de castraveți, roșii, vinete și ardei. Acest lucru nu numai că a crescut productivitatea agricolă, permițând cultivarea pe tot parcursul anului, dar a și atenuat riscurile asociate variabilității climatice. Ca urmare, contribuția agriculturii la venitul gospodăriei a crescut de la 50 la 80 la sută. În timp ce gospodăria beneficiază în primul rând de această inițiativă, aceasta are, de asemenea, un impact indirect asupra comunității locale, contribuind la producția locală de alimente și oferind posibil oportunități de angajare. Pe măsură ce afacerea se dezvoltă, aceasta ar putea oferi mai multe produse locale pe piață, reducând dependența de importuri și sprijinind economia locală. Cu toate acestea, impactul imediat rămâne limitat la bunăstarea economică și la auto-sustenabilitatea gospodăriei.

Dimensiunea inițiativei: Această inițiativă este la scară relativ mică, concentrându-se pe eforturile agricole personale ale unei gospodării din sat. Gospodăria deține două sere și a investit în sisteme de irigații și în alte infrastructuri agricole, ceea ce reprezintă o investiție personală semnificativă în vederea înființării unei afaceri agricole viabile. Operațiunea se concentrează în prezent pe cultivarea de roșii, ardei, castraveți și vinete.

Instituționalizarea contribuțiilor diasporei: Remitențele trimise acasă de soția migrantului și cunoștințele dobândite în străinătate indică un canal informal prin care contribuțiile diasporei îmbunătățesc practicile agricole ale gospodăriei. Acest scenariu evidențiază potențialul unor mecanisme de sprijin mai structurate care ar putea valorifica resursele și expertiza diasporei pentru dezvoltarea locală.

Potențialul de extindere și reproductibilitate: Inițiativa agricolă demonstrată de această gospodărie are potențial de extindere și reproductibilitate, în special în comunități cu condiții climatice și economice similare. Investiția în sere și sisteme de irigații ar putea servi drept model pentru alți migranți sau fermieri locali care doresc să își diversifice practicile agricole și să își îmbunătățească rezistența la variabilitatea climatică. Cu toate acestea, extinderea la scară mai mare ar necesita abordarea unor provocări precum accesul la finanțare, disponibilitatea terenurilor și accesul pe piață.

EXEMPLU 3 - satul Congaz, UTA Găgăuzia, Republica Moldova

Experiență de migrație: Lituania, Estonia

Context: În Congaz, un sat din ATO Găgăuză (sudul Moldovei), călătoria lui Mihai exemplifică o interacțiune dinamică între migrație, adaptarea la schimbările climatice și inovarea agricolă, prezentând o bună practică de implicare a diasporei în acțiunile climatice. Migrația lui Mihai în Lituania și Estonia timp de șase luni în 2021 și din nou în anul următor a marcat un punct de cotitură pentru abordarea agriculturii de către familia sa din Congaz. Faptul că a fost martor direct la impactul modelelor meteorologice neregulate, inclusiv căldura excesivă și ploile mai puțin frecvente, l-a motivat să regândească practicile agricole. Acest lucru a dus la construirea unei sere, finanțată din economiile realizate în străinătate, cu scopul de a asigura o sursă de hrană durabilă în contextul creșterii costurilor și al provocărilor climatice.

Motivația pentru implicare: Motivația respondenților pentru implicarea în migrație și investiția ulterioară în agricultură provine din dorința de a-și îmbunătăți situația financiară și de a se adapta la condițiile climatice în schimbare. Inițial neimplicați în agricultură din cauza provocărilor climatice și a lipsei de interes, înființarea unei sere reprezintă o schimbare în direcția autosuficienței și a controlului asupra surselor de hrană, determinată de câștigurile financiare din migrație.

Provocări: Principala provocare constă în echilibrarea cerințelor de inovare agricolă cu constrângerile de timp și cheltuielile financiare inițiale. În plus, tendința socială mai largă de a da în chirie terenuri din cauza atracției muncii în străinătate complică eforturile de revitalizare directă a agriculturii locale.

Impact: Înființarea serei reprezintă o schimbare tangibilă în direcția rezilienței la variabilitatea climatică. Prin asigurarea unui mediu controlat pentru cultivarea legumelor, Mihai abordează direct vulnerabilitățile expuse de vremea neregulată, asigurând o producție constantă de castraveți, roșii și alte legume. Această mișcare nu numai că promite securitatea alimentară pentru familia sa, dar prezintă și un model de adaptare care combină cunoștințele tradiționale cu tehnicile moderne. Deși impactul direct asupra comunității în general ar putea fi limitat în acest stadiu, inițiativa oferă un exemplu pozitiv de utilizare a veniturilor din migrație pentru dezvoltarea durabilă la domiciliu. Dacă are succes, ar putea inspira acțiuni similare din partea altora, ceea ce ar putea duce la o îmbunătățire colectivă a rezilienței locale la schimbările climatice și la instabilitatea economică.

Amploarea inițiativei: Inițiativa este la scară personală, concentrându-se asupra gospodăriei respondentului în cadrul comunității sale locale. Aceasta implică construirea unei sere pentru cultivarea legumelor, finanțată din veniturile obținute din migrație. Această investiție reprezintă un prim pas către o mai mare implicare în agricultură, în contrast cu tendința predominantă de a închiria terenuri pentru a obține venituri.

Instituționalizarea contribuțiilor diasporei: Cazul ilustrează o contribuție informală, dar semnificativă a diasporei la dezvoltarea locală. Acesta evidențiază potențialul unor structuri mai formalizate pentru a facilita investițiile diasporei în agricultură, sporind reziliența și durabilitatea sectorului.

Potențialul de extindere și reproductibilitate: Proiectul prezintă potențial de extindere și reproductibilitate, în special în comunitățile care se confruntă cu provocări climatice și economice similare. Succesul inițiativei privind serele ar putea servi drept model pentru mobilizarea veniturilor din migrație pentru investiții în agricultură. Extinderea unor astfel de practici ar putea consolida securitatea alimentară locală și ar putea oferi o protecție împotriva variabilității climatice.

EXEMPLU 4 - satul Congaz, UTA Găgăuzia, Republica Moldova

Experiență de migrație: Federația Rusă

Context: În Congaz, o comună din ATO Găgăuză (sudul Moldovei), confruntată cu provocările crescânde ale schimbărilor climatice, cum ar fi secetele severe și slăbirea consecutivă a presiunii apei, care împiedică activitățile agricole și activitățile de zi cu zi, familia s-a aflat la o răscruce. Doar cei care au acces la resurse precum fântânile arteziene au o șansă în fața acestor adversități, subliniind nevoia stringentă de soluții durabile în contextul creșterii greutăților și costurilor. Istoria se desfășoară pe baza experiențelor de migrație ale familiei, în special a perioadelor de muncă ale soțului în Rusia în 2011 și 2013, juxtapuse pe fundalul condițiilor climatice în schimbare, care pun tot mai mult la încercare modul lor tradițional de viață. În ciuda acestor adversități, migrația a reprezentat o oportunitate de adaptare și perseverență. Remitențele din munca soțului în străinătate au devenit un colac de salvare, nu doar pentru nevoile imediate, ci și ca o investiție potențială în combaterea riscurilor climatice care le amenințau mijloacele de trai.

Motivația pentru implicare: Principala motivație pentru implicarea în migrație a fost provocarea de a găsi un loc de muncă în cadrul comunității locale și dorința de îmbunătățire a stabilității financiare. Respondentul și soția sa au căutat oportunități în străinătate pentru a-și întreține familia și a investi în viitorul lor, reflectând o istorie comună în rândul gospodăriilor rurale care se confruntă cu opțiuni locale limitate de angajare.

Provocări: Limitările financiare, exacerbate de slaba apărare a localității rurale împotriva extremelor climatice, au subliniat realitatea dură a situației lor. În plus, structura socioeconomică din Congaz, caracterizată de un amestec de familii din clasa de mijloc și de persoane cu afaceri în străinătate, a creat o imagine a disparității în fața provocărilor de mediu.

Impact: Decizia familiei de a valorifica câștigurile financiare din migrație pentru a investi în reziliența climatică reflectă o tendință mai largă în rândul diasporei moldovenești. Deși implicarea directă în agricultură a scăzut din cauza constrângerilor climatice și economice, aspirația de a-și îmbunătăți situația a condus la o schimbare strategică. Înființarea unui rezervor de apă, deși modestă, simbolizează un pas crucial către autosuficiență și adaptabilitate climatică, oferind un tampon împotriva impredictibilității tiparelor meteorologice. Impactul asupra comunității locale este indirect, influențând în primul rând statutul economic al familiei apropiate a respondentului și capacitatea de a face față provocărilor legate de climă. Experiențele de migrație nu au condus la inițiative sau proiecte semnificative la nivelul întregii comunități, dar au contribuit la reziliența gospodăriei la stresurile de mediu, precum seceta și disponibilitatea limitată a apei.

Amploarea inițiativei: Inițiativa se concentrează la nivel individual și familial, migrația servind drept mijloc de asigurare a stabilității financiare și de satisfacere a nevoilor imediate ale gospodăriei. Familia respondentului s-a angajat în migrația temporară pentru ocuparea unui loc de muncă, în special în Rusia, cu intenția de a se întoarce și de a investi în comunitatea locală.

Instituționalizarea contribuțiilor diasporei: Istoria subliniază potențialul de valorificare a experiențelor de migrație individuale și familiale pentru a îmbunătăți strategiile locale de dezvoltare, în special în ceea ce privește adaptarea la riscurile climatice și îmbunătățirea practicilor agricole.

Potențialul de extindere și reproductibilitate: Deși activitățile specifice de migrație și de investiții descrise sunt foarte individualizate, acestea evidențiază o oportunitate mai largă de extindere și reproducere în contexte rurale similare. Programele la nivel comunitar care facilitează accesul la resurse pentru adaptarea la schimbările climatice și sprijină migranții care se întorc în țară să investească în agricultura locală ar putea extinde beneficiile dincolo de gospodăriile individuale.

EXEMPLU 5 - satul Bahmut, raionul Călărași, Republica Moldova

Experiență de migrație: Federația Rusă

Antecedente: După o perioadă petrecută în poliție și confruntarea cu dificultăți financiare, antreprenorul a emigrat în Rusia în 2007, cu scopul de a-și achita datoriile și de a căuta oportunități mai bune. În ciuda farmecului pe care l-au exercitat întreprinderile sale de succes din străinătate în domeniul transporturilor și al serviciilor auto în Rusia, care au condus la investiții în Bahmut, inclusiv un proiect ambițios de livadă de nuci de 11 hectare.

Motivația pentru implicare: Motivația principală a persoanei pentru migrație a fost necesitatea financiară, stimulată de un împrumut care nu putea fi rambursat dintr-un salariu local. Planul inițial a fost o migrație pe termen scurt, dar a evoluat spre o ședere pe termen mai lung în străinătate datorită unor afaceri de succes în domeniul transportului și serviciilor auto în Rusia. Dorința de a investi înapoi acasă, în Moldova, în special într-o livadă, reflectă speranța de a se întoarce și de a se stabili cu o sursă de venit durabilă, în ciuda condițiilor de viață mai bune și a succesului în afaceri din străinătate.

Provocări: Degradarea mediului în satul Bahmut, raionul Călărași, inclusiv vremea aridă, a reprezentat o provocare formidabilă pentru durabilitatea investițiilor sale agricole. Introducerea livezii de nuci în apropierea pădurii a adus cheltuieli neprevăzute din cauza dăunătorilor și a apropierea de pădure (investiții suplimentare semnificative pentru protejarea culturii), indicând o luptă cu echilibrul ecosistemului local. Schimbarea climei, marcată de condiții mai uscate, a subliniat necesitatea unor practici eficiente de gestionare a apei. Deși a observat beneficiile sistemelor de irigare prin picurare în ceea ce privește îmbunătățirea creșterii pomilor, migrantul întors în țară a ezitat să investească în continuare din cauza costurilor inițiale ridicate și a randamentelor incerte. În plus, sectorul agricol s-a confruntat cu un deficit de forță de muncă, costul angajării de zilieri pentru sarcini esențiale, cum ar fi plivitul, crescând semnificativ, ceea ce a pus și mai mult la încercare fezabilitatea extinderii activității agricole.

Demersul a fost complicat și mai mult de peisajul juridic și birocratic din Moldova, unde, în ciuda legilor care sugerau scutiri fiscale pentru noile proiecte agricole până la finalizare, presiunea consiliului local pentru plata impozitelor a reprezentat o povară suplimentară. În plus, relatarea pune în lumină problema mai largă a investițiilor în Moldova, unde reglementarea și controlul excesiv din partea organismelor guvernamentale descurajează spiritul antreprenorial.

Impact: Înființarea unei livezi de nuci la scară largă a marcat o schimbare semnificativă în direcția practicilor agricole durabile în satul Bahmut. Această investiție nu a urmărit doar să stimuleze producția locală, ci și să inspire o mișcare către practici agricole mai rezistente la schimbările climatice în cadrul comunității. Concentrându-se pe o cultură care necesită o utilizare mai puțin intensivă a apei, antreprenorul a abordat indirect problemele presante ale secetei și ale eroziunii solului exacerbate de schimbările climatice și de despăduriri. Livada poate oferi locuri de muncă la nivel local și poate contribui la diversitatea și durabilitatea agriculturii din zonă. Experiența și succesul individului în străinătate ar putea servi drept exemplu de inspirație pentru alți membri ai comunității care iau în considerare investiții similare.

Dimensiunea inițiativei: Inițiativa este personală, concentrându-se pe mijloacele de trai ale persoanei și ale familiei sale apropiate. Aceasta include investiția într-o livadă de 11 hectare de nuci în Moldova, finanțată din veniturile obținute din activitățile comerciale din străinătate. Această investiție reprezintă un angajament financiar personal semnificativ pentru dezvoltarea agriculturii în comunitatea de origine.

Instituționalizarea contribuțiilor diasporei: Există o încercare evidentă de a mobiliza contribuțiile diasporei pentru dezvoltarea locală prin intermediul investiției în livadă. Cu toate acestea, istoria evidențiază provocări, inclusiv guvernarea locală și problemele fiscale care împiedică continuarea investițiilor. Această situație subliniază nevoia de sprijin structurat și, eventual, de reforme pentru a încuraja și maximiza investițiile diasporei în economiile locale.

Potențialul de extindere și reproductibilitate: Inițiativa prezintă potențial de extindere și reproductibilitate, în special dacă sunt abordate provocările legate de guvernarea locală, impozitare și sprijin pentru investițiile în agricultură. Încurajarea membrilor diasporei să investească în comunitățile lor de origine prin proiecte agricole sau alte întreprinderi ar putea stimula dezvoltarea locală, cu condiția existenței unui sprijin instituțional și politic adecvat.

EXEMPLU 6 - satul Andrușul de Jos, raionul Cahul, Republica Moldova

Experiență de migrație: Federația Rusă

Context: În mica comună Andrușul de Jos, raionul Cahul, Moldova, istoria Mariei, o mamă rezistentă care și-a dedicat un deceniu muncii în Rusia pentru întreținerea familiei sale. În timpul anilor petrecuți în străinătate, Maria s-a angajat în diverse locuri de muncă, în principal pentru a-și întreține familia rămasă acasă, în timp ce se confruntau cu propriile probleme de sănătate. În ciuda problemelor personale de sănătate, eforturile Mariei în străinătate și impactul ulterior asupra gospodăriei sale evidențiază rolul esențial al contribuțiilor diasporei în dezvoltarea locală și reziliența în fața schimbărilor de mediu.

Motivația pentru implicare: Implicarea persoanei intervievate în migrație a fost motivată în primul rând de dificultățile economice și de responsabilitățile familiale, inclusiv de necesitatea de a se ocupa de copii și de problemele de sănătate. Migrația a fost văzută ca un mijloc de a asigura supraviețuirea și de a sprijini familia rămasă acasă, mai degrabă decât ca o alegere strategică pentru dezvoltarea personală sau profesională.

Provocări: Satul Mariei se confruntă cu adversități grave legate de climă, inclusiv vreme imprevizibilă, secete prelungite, eroziunea solului și intensificarea epidemiilor de dăunători și boli, care subminează grav producția agricolă și securitatea alimentară. Aceste provocări necesită strategii inovatoare de adaptare pentru a promova durabilitatea și reziliența. În plus, comunitatea se confruntă cu schimbarea demografică cauzată de migrația economică, care epuizează forța de muncă locală, intensificând provocările în menținerea productivității agricole și a vitalității comunității.

Impact: Migrația Mariei a oferit un sprijin financiar esențial familiei sale, permițându-i să investească în practici agricole durabile în ciuda condițiilor climatice dificile. Remitențele sale nu au fost doar bănești, ci au inclus și transferul de cunoștințe și introducerea de tehnici agricole inovatoare învățate în timpul șederii sale în străinătate. Această dublă contribuție de fonduri și cunoștințe a ajutat gospodăria sa să se adapteze la variabilitatea climatică, în special la gestionarea mai eficientă a resurselor de apă pentru livada și parcelele agricole. Această combinație de ajutor financiar și transfer de cunoștințe a consolidat rezistența familiei sale, valorificând în mod optim resursele pentru a-și adapta tehnicile agricole la un climat din ce în ce mai imprevizibil. Migrația și transferurile de fonduri ale persoanei intervievate au avut un impact direct asupra capacității gospodăriei lor de a face față provocărilor economice și climatice. Provocările cu care se confruntă agricultura, inclusiv riscurile climatice și deficitul de forță de muncă, sunt împărțite de comunitate, dar abordate individual.

Amplouarea inițiativei: Eforturile individuale s-au axat pe susținerea imediată a familiei și pe supraviețuire, nefiind menționate inițiative sau investiții la scară largă.

Instituționalizarea contribuțiilor diasporei: Nu există nicio indicație privind instituționalizarea contribuțiilor diasporei sau implicarea în parteneriate cu sectorul privat.

Potențialul de extindere și reproductibilitate: Având în vedere accentul pus pe supraviețuire și pe nevoile familiale imediate, există un potențial limitat de extindere sau replicare a eforturilor individuale într-un context de dezvoltare mai larg.

EXEMPLUL 7 - satul Bravicea, raionul Călărași, Republica Moldova

Experiență de migrație: Franța, Țările de Jos, Federația Rusă

Context: Experiența de migrație a protagonistului a început la 17 ani, conducându-l la Moscova, unde diverse oportunități de angajare au pus bazele unei etici puternice a muncii și a disciplinei în economisire, esențiale pentru lucrările sale agricole ulterioare în Moldova. Un an esențial petrecut în Țările de Jos i-a transformat perspectiva prin expunerea la managementul agricol avansat, inclusiv la serele de înaltă tehnologie care cultivau roșii și legume - un contrast puternic cu practicile moldovenești. Alte experiențe în Leon, Franța, l-au familiarizat cu gestionarea meticuloasă a podgoriilor și cu importanța agriculturii ecologice, subliniind diferențele majore dintre metodele agricole și cele din țara sa natală. Aceste experiențe în străinătate nu numai că i-au îmbogățit înțelegerea agriculturii durabile, dar i-au și declanșat hotărârea de a implementa tehnici similare în Moldova.

Motivația pentru implicare: Implicarea interviuatului în agricultură, alături de munca în construcții în străinătate, provine dintr-un interes personal pentru agricultură, influențat de tradițiile familiei și de observațiile făcute în timp ce lucra în Țările de Jos și Franța. Dorința de a-și asigura un mijloc de trai durabil și plăcut în țara de origine, utilizând competențele și resursele financiare dobândite în urma migrației, determină implicarea în practicile agricole, în special în cultivarea nucilor și gestionarea podgoriilor.

Provocări: Adaptarea tehnicilor agricole avansate observate în Țările de Jos și Franța la contextul moldovenesc a prezentat o serie de provocări, de la depășirea constrângerilor financiare inițiale până la adaptarea noilor culturi la condițiile climatice locale și asigurarea unor terenuri adecvate pentru culturi specifice precum nucile. Procesul de transpunere a practicilor agricole europene de ultimă oră în contextul Moldovei cu resurse limitate a necesitat creativitate și determinare. Aceste obstacole inițiale au inclus nu numai povara financiară a achiziționării de inputuri agricole de înaltă calitate, ci și complexitatea integrării metodelor agricole europene în condițiile climatice și pedologice unice ale Moldovei. Asigurarea terenurilor adecvate pentru cultivarea nucilor și abordarea provocărilor climatice specifice regiunii au necesitat strategii inovatoare și investiții semnificative, domenii în care experiența sa internațională a oferit atât motivație, cât și soluții practice.

Impact: Impactul transformator al călătoriei sale de migrație este evident prin adoptarea de inovații agricole și practici durabile inspirate de experiențele sale din străinătate. După ce a fost martor la eficiența operațiunilor în sere din Țările de Jos și la o abordare cuprinzătoare a agriculturii în Franța - unde sunt cultivate chiar și terenuri dificile - a investit în instrumente agricole moderne la întoarcerea în Moldova. Aceasta a inclus achiziționarea unui mic tractor japonez și implementarea unui sistem avansat de irigare. Influențat în mod deosebit de practicile durabile din Franța, el a adoptat utilizarea îngrășămintelor organice, îndepărtându-se de alternativele chimice din ce în ce mai costisitoare și mai puțin accesibile. Inițiativa sa de a utiliza gunoi de grajd organic, provenit de la fermele locale și produse pe bază de gunoi de găină, subliniază angajamentul său față de agricultura durabilă, cu scopul de a îmbunătăți sănătatea solului și de a spori randamentul culturilor în Moldova. Acoperirea tinerilor nuci cu gunoi de grajd pentru a regla condițiile de sol ilustrează aplicarea practică a acestor tehnici ecologice, stimulând creșterea pomilor și rezistența la secetă. Aceste investiții strategice au sporit semnificativ productivitatea fermei sale, unde nu numai că cultivă nuci și gestionează o podgorie, dar experimentează și cu noi culturi, reflectând spiritul inovator observat în călătoriile sale europene. Sinteza cunoștințelor dobândite în Europa cu investițiile financiare realizate în urma activității sale în străinătate a îmbunătățit semnificativ mijloacele de trai ale familiei sale și a contribuit la promovarea eforturilor locale de rezistență la schimbările climatice. Inițiativa contribuie la agricultura locală și poate servi drept model pentru practicile agricole durabile. Eforturile persoanei intervievate de a se consulta cu vecinii și de a împărtăși cunoștințe despre tehnici agricole inovatoare sugerează o influență pozitivă asupra practicilor agricole locale și asupra rezilienței comunității.

Amplarea inițiativei: Scara inițiativei este modestă, dar semnificativă pentru individ, acoperind aproximativ un hectar de nuci și circa 70 ari de podgorii. Abordarea strategică a utilizării terenurilor, inclusiv închirierea de terenuri suplimentare și diversificarea culturilor, ilustrează o extindere bine gândită a activităților agricole, valorificând atât interesul personal, cât și cele mai bune practici observate în străinătate.

Instituționalizarea contribuțiilor diasporei: Experiența persoanei intervievate întruchipează potențialul membrilor diasporei de a contribui la dezvoltarea locală prin transferul de cunoștințe și investiții în agricultură, inspirate de perspective globale. Lipsa de implicare în programe precum Pare I+I, din cauza constrângerilor de eligibilitate, indică domenii în care ajustările de politică ar putea facilita implicarea mai largă a diasporei în dezvoltarea locală.

Potențialul de extindere și reproductibilitate: Activitățile agricole ale persoanei intervievate demonstrează un potențial considerabil de extindere și reproductibilitate, în special în ceea ce privește valorificarea experienței migranților și a resurselor financiare pentru agricultura durabilă. Provocări precum achiziționarea de terenuri și nevoia de echipamente agricole moderne sunt abordate prin investiții strategice, ceea ce sugerează că inițiative similare ar putea fi reproduse de alți migranți, cu sprijinul politicilor și al implicării comunității.

EXEMPLU 8 - satul Bravicea, raionul Călărași, Republica Moldova

Experiență de migrație: Irlanda

Context: Veaceslav, originar din satul Bravicea, regiunea Orhei, Moldova, a pornit într-o călătorie semnificativă peste hotare, petrecând un total de 8 ani de muncă în Irlanda, din 2004 până în 2008 și apoi din 2012 până în 2016. În perioada petrecută în Irlanda, Veaceslav a observat practici agricole avansate, axate pe creșterea cartofilor și porumbului fără utilizarea erbicidelor și aplicarea îngrășămintelor naturale, practici care l-au impresionat profund. Inspirat de aceste observații și hotărât să asigure un viitor durabil, el s-a întors în satul său natal cu scopul de a aplica aceste tehnici agricole inovatoare.

Motivația pentru implicare: Motivația individului de a se implica în agricultură și în special în plantarea unei livezi de nuci provine dintr-o combinație de necesitate și aspirație. Inițial împins în străinătate de greutatea economică și de desființarea sistemului de ferme colective, respondentul a căutat oportunități mai bune în Irlanda. La întoarcere, dorința de a stabili o sursă de venit sustenabilă pentru mai târziu, împreună cu stabilitatea financiară percepută în străinătate, au stimulat decizia de a investi în agricultură, în special în livezi de nuci, ca strategii de investiții pe termen lung.

Provocări: Demersurile agricole ale lui Veaceslav în Moldova s-au confruntat cu mai multe provocări, exacerbate de schimbările climatice. Regiunea s-a confruntat cu secete severe, inundații, înghețuri și invazii de dăunători, fiecare dintre acestea reprezentând amenințări semnificative la adresa livezilor sale de nuci și a cultivării porumbului. În special, înghețurile din primăvară au periclitat în mod recurent recolta de nuci, în timp ce căldura toridă din timpul verii a compromis producția de porumb. În plus, fluctuația prețurilor de pe piața miezului de nucă a creat incertitudini economice, afectând rentabilitatea investiției sale.

Impact: La întoarcerea în Moldova, Veaceslav și-a investit remitențele în înființarea unei livezi de nuci pe o suprafață de 2,70 hectare de teren, întreprindere pe care a considerat-o o investiție pe termen lung pentru generarea de venituri mai târziu în viață. În plus, el și-a diversificat activitățile agricole prin cultivarea porumbului în cadrul livezii de nuci, aplicând cunoștințele agricole dobândite în perioada petrecută în Irlanda. Decizia de a cultiva porumb alături de nuci nu numai că a optimizat utilizarea terenurilor, dar a contribuit și la sănătatea solului, demonstrând o abordare durabilă a agriculturii. În Irlanda, Veaceslav a fost deosebit de impresionat de practicile agricole ecologice și avansate din punct de vedere tehnologic. El a remarcat modul în care cartofii au fost cultivați cu o perturbare minimă a solului, asigurând sănătatea solului pe termen lung, și modul în care cultivarea porumbului a utilizat folii biodegradabile pentru a suprima buruienile, eliminând nevoia de erbicide chimice. Inspirat de aceste practici, el și-a propus să reproducă metode similare în Moldova, deși constrâns de condițiile și resursele locale.

Înființarea livezii de nuci are potențialul de a avea un impact pozitiv asupra comunității locale, deși într-o perspectivă pe termen lung, dată fiind natura cultivării nucilor. Deși crearea imediată de locuri de muncă poate fi limitată, livada contribuie la diversificarea și reziliența agriculturii locale. Cu toate acestea, mediul economic dificil, prețurile fluctuante ale miezului de nucă și adversitățile climatice precum seceta și înghețul prezintă riscuri atât pentru inițiativă, cât și pentru durabilitatea comunității agricole în general.

Dimensiunea inițiativei: Inițiativa este de o amploare moderată, acoperind 2,70 hectare de livezi de nuci dezvoltate în colaborare cu un cumnat. Această inițiativă reprezintă o investiție semnificativă atât în timp, cât și în resurse, utilizând economiile din străinătate pentru a achiziționa puiți de înaltă calitate și a gestiona procesul de cultivare. Dimensiunea reflectă un angajament tangibil față de agricultură ca mijloc de îmbunătățire a mijloacelor de trai.

Instituționalizarea contribuțiilor diasporei: Efortul individului de a aduce înapoi cunoștințe și tehnici observate în străinătate, cum ar fi metodele inovatoare de cultivare observate în Irlanda, indică transferul informal de cunoștințe din diaspora. Acest transfer ar putea fi formalizat sau extins, ceea ce sugerează că există loc pentru implicarea structurată a diasporei sau pentru parteneriate care ar putea sprijini inovarea și durabilitatea agriculturii.

Potențialul de extindere și replicabilitate: Potențialul inițiativei de a fi extinsă și reprodușă depinde de abordarea mai multor factori critici, inclusiv asigurarea de terenuri suplimentare în condiții favorabile, depășirea provocărilor climatice și navigarea în peisajul economic al producției agricole. În timp ce impulsul personal și inovația prezintă un model reproductibil pentru membrii diasporei sau pentru fermierii locali interesați de agricultura diversificată, sprijinul sistemic în ceea ce privește accesul la finanțare, tehnologie și integrarea pe piață este esențial pentru o aplicabilitate și un succes mai larg.

Tabelul 9: Implicarea diasporei în reziliența la schimbările climatice și agricultura durabilă: Exemple selective de bune practici

Locația	Experiența migrării	Tip de inițiativă	Provocări	Impact	Scară	Entități instituționale și de punere în aplicare	Potențial de extindere și reproductibilitate
Rădoia, raionul Sângerei	Federația Rusă, Israel	Practici agricole durabile	Costuri ridicate, birocrație, lipsă de infrastructură	Îmbunătățirea condițiilor de viață ale familiilor, evidențierea potențialului practicilor durabile	Personală	Nespecificat	Ridicat, cu infrastructură de sprijin și schimbări de politică
Bălășești, raionul Sângerei	Franța, Federația Rusă	Agricultură în sere și irigații	Costuri inițiale de investiții, intensitatea muncii	Constrângeri financiare și de timp, tendințe societale	La scară mică, o gospodărie	Inițiativă individuală	Ridicată, necesită soluții financiare și de acces la terenuri
Congaz, ATO Găgăuză	Lituania, Estonia	Seră pentru reziliența la schimbările climatice	Constrângeri financiare și de timp, tendințe societale	A abordat direct variabilitatea climatică, a inspirat comunitatea	Personală	Inițiativă individuală	Considerabil, cu sprijin și investiții la nivelul întregii comunități
Congaz, ATO Găgăuză	Federația Rusă	Rezervor de apă pentru reziliența la schimbările climatice	Extremități climatice, disparități socioeconomice	Îmbunătățirea rezilienței familiei la provocările climatice	Nivel individual și familial	Inițiativă individuală	Se limitează la eforturile individuale, dar ilustrează oportunități mai largi
Slobozia Mare, raionul Cahul	Noua Zeelandă, Federația Rusă	Producerea durabilă a vinului și cultivarea podgoriilor	Schimbările climatice, accesul la resurse, peisajul tehnologic	Stimularea industriei locale de vinificație, adoptarea practicilor durabile	Scară medie	SRL înregistrat anterior, revitalizat de o persoană fizică	Nivel ridicat, cu sprijin pentru practici și politici durabile
Bahmut, raionul Călărași	Federația Rusă	Livadă de nuci de mari dimensiuni	Degradarea mediului, gestionarea apei, lipsa forței de muncă	Practici agricole inspirate, rezistente la schimbările climatice, a oferit locuri de muncă la nivel local	Personală	Investiție individuală	Ridicat, condiționat de depășirea barierelor birocratice și financiare
Andrușul de Jos, raionul Cahul	Federația Rusă	Practici agricole durabile prin remitențe	Adversități legate de climă, epuizarea forței de muncă	Creșterea rezilienței gospodăriilor, tehnici agricole inovatoare	Concentrat pe sprijinul familial imediat	Nici una	Limitat, axat pe supraviețuire și nevoile familiale imediate
Bravicea, raionul Călărași	Franța, Olanda, Federația Rusă	Adoptarea de tehnologii agricole avansate	Constrângeri financiare, adaptare la climă și sol	Îmbunătățirea productivității exploatațiilor agricole și a rezilienței comunității	Modest, dar semnificativ	Nespecificat	Considerabil, cu sprijin politic și implicarea comunității
Bravicea, Raionul Călărași	Franța, Federația Rusă	Agricultură pe scară largă cu utilaje agricole	Secetă, penurie de forță de muncă, investiții în irigații	Mijloace de subsistență durabile în contextul provocărilor climatice, soluții inovatoare	Moderat extinsă	Nespecificat	Semnificativă, cu adaptare strategică la riscurile climatice
Bravicea, Raionul Călărași	Irlanda	Cultivarea durabilă a livezilor de nuci și a porumbului	Secete provocate de climă, incertitudini economice	Generarea de venituri pe termen lung, îmbunătățirea sănătății solului	Moderat de mare	Inițiativă individuală cu colaborarea familiei	În funcție de depășirea provocărilor climatice și economice
Bravicea, Raionul Călărași	Noua Zeelandă, Franța	Viticultură durabilă	Schimbările climatice, deficitul de apă, deficitul de forță de muncă	Creșterea randamentului, a veniturilor și a implicării comunității în practici durabile	Impact asupra tuturor operațiunilor vinicole	Inițiativă individuală	Semnificativ, cu activități educaționale și promovarea practicilor durabile

ANEXA 12

Tabelul 10. Cadru strategic pentru implicarea diasporei moldovenești în acțiuni climatice: Motivatori, domenii prioritare și mecanisme

CATEGORIA	ARTICOL SPECIFIC	OBIECTIV	REZULTATUL SCONTAT	DETALII ȘI EXEMPLE
MOTIVATORI	Beneficii economice	Evidențierea câștigurilor financiare rezultate din investițiile legate de climă	Creșterea investițiilor în proiecte durabile	Investiții în echipamente agricole de înaltă performanță care conduc la creșterea productivității și reducerea emisiilor
	Recunoaștere publică	Onorarea contribuțiilor și motivarea implicării continue	Moral ridicat și participare continuă	Recunoaștere prin mediatizare, premii și distincții de stat care evidențiază contribuțiile semnificative
	Implicarea în politici	Implicarea diasporei în cadrele legislative și politice	Mai multă incluziune și încredere sporită	Integrarea sugestiilor diasporei în politicile climatice, sporind legitimitatea procesului de elaborare a politicilor
	Legături emoționale/regionale/comunitare	Conectarea proiectelor cu interesele personale și regionale	Consolidarea angajamentului personal față de proiecte	Inițiative care afectează zone de importanță personală, cum ar fi orașele natale sau facilitățile comunitare.
	Vizibilitatea contribuțiilor	Evidențierea impactului contribuțiilor diasporei	Motivație pentru continuarea sprijinului	Actualizări periodice și povești despre intervenții de succes în domenii importante pentru membrii diasporei
	Gestionarea resurselor	Asigurarea utilizării eficiente și transparente a resurselor	Implicare susținută și sporită	Punerea în aplicare a unor practici transparente în gestionarea resurselor, asigurând utilizarea eficientă a contribuțiilor
	Accesul la finanțare	Facilitarea accesului la finanțare pentru proiecte, start-up-uri sau IMM-uri	Contribuții financiare sporite	Oferirea de condiții favorabile, cum ar fi rate mai mici ale dobânzii și acordarea de subvenții financiare pentru investițiile inițiale

DOMENII PRIORITARE	Sectorul energetic	Promovarea eficienței energetice și a energiei regenerabile	Reducerea emisiilor de carbon și a consumului de energie	Proiecte axate pe energia solară, eoliană și bioenergie
	Agricultura	Adoptarea practicilor agricole durabile și inovatoare	Productivitate și durabilitate sporite	Practici agricole inteligente din punct de vedere climatic, introducerea culturilor organice și medicinale pentru randamente mai mari
	Gestionarea apei	Îmbunătățirea infrastructurii și a gestionării apei	O mai bună gestionare a resurselor de apă	Dezvoltarea unor noi sisteme de irigații și de alimentare cu apă, în special în zonele rurale care se confruntă cu deficitul de apă
	Eco-turismul	Investițiile în turismul ecologic	Creșterea gradului de conștientizare a problemelor de mediu și a creșterii economice locale	Inițiative de îmbunătățire a conservării biodiversității și a practicilor turistice durabile.
	Sănătatea publică	Abordarea problemelor de sănătate legate de schimbările climatice	Îmbunătățirea sănătății publice și a pregătirii	Sprijinirea inițiativelor de asistență medicală și a campaniilor de prevenire a bolilor legate de impactul schimbărilor climatice
	MECANISME	Remitențe financiare	Utilizarea remiterilor diasporei pentru finanțarea proiectelor durabile	Impacturi economice și de mediu localizate
Remitențe sociale		Transferul de cunoștințe și competențe din străinătate	Îmbunătățirea practicilor agricole și de mediu	Programe de mentorat și de formare, de împărtășire a practicilor agricole avansate și de durabilitate
Ajustări de reglementare		Raționalizarea politicilor care facilitează implicarea diasporei	Politici climatice mai eficiente și mai favorabile incluziunii	Implicarea profesioniștilor din diaspora în elaborarea și consilierea politicilor de mediu
Programe direcționate		Dezvoltarea de programe care să integreze acțiunile climatice și implicarea diasporei	Investiții sporite ale diasporei în inițiative climatice	Extinderea domeniului de aplicare al programelor pentru a include mai multe sectoare și a crește numeric, oferind stimulente pentru inovațiile conduse de diaspora.
Rețelele diasporei		Valorificarea expertizei diasporei în sectoarele de mediu	Implementarea practică a tehnologiilor și practicilor avansate	Cartografierea persoanelor-cheie din diaspora pentru acces direct la expertiză și colaborare.

ANEXA 13

Lista documentelor consultate

- 1) Academia de Științe a Moldovei. Disponibil la: www.asm.md
- 2) Agenția pentru Intervenții și Plăți în Agricultură. Disponibil la: www.aipa.gov.md
- 3) Agenția pentru Dezvoltarea și Modernizarea Agriculturii. Disponibil la: www.adma.gov.md
- 4) Baltag D., Burdelnii E. (2023). Raport de evaluare intermediară a Strategiei Naționale Diaspora-2025, Republica Moldova. MIEUX+, ICMPD, 2023. https://brd.gov.md/sites/default/files/document/attachments/raport-strategia-nationala_eng.pdf
- 5) Bevziuc V., Perspective și probleme ale integrării în Spațiul European de Cercetare și Educație, Volumul VII, Partea I. Cahul: USC, 2020. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/38-46_6.pdf
- 6) Bizlaw. Programul de atragere a remitențelor în economie, PARE I+I, a fost prelungit pentru încă trei ani, 30 decembrie 2021. Disponibil la: <https://www.bizlaw.md/programul-de-atragere-a-remitențelor-in-economie-11-a-fost-extins-pentru-inca-trei-ani>
- 7) Biroul Relații cu Diaspora. Regulamentul Programului „Diaspora Engagement Hub”. Disponibil la: https://dev.brd.gov.md/sites/default/files/regulament_final_subprogram-in_cadrul-programului-deh-destinat-tinerilor-diaspora.pdf
- 8) Biroul Relații cu Diaspora. Raport anual pentru 2021. Disponibil la adresa: <https://brd.gov.md/ro/advanced-page-type/rapoarte-de-activitate>
- 9) Biroul pentru relații cu diaspora. Raport anual pentru 2023. Disponibil la: <https://brd.gov.md/ro/advanced-page-type/rapoarte-de-activitate>
- 10) Capcelea A. (2022): Moldova's Key Environmental Challenges - The View of Development Partners, Conferința "Știința în Nordul Republicii Moldova: realizări, probleme, perspective", Bălți, Moldova, 20-21 mai 2022. Disponibil la: https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/157671
- 11) Casian Oleg. Valorificarea resurselor diasporei pentru coeziunea socială și acțiunea împotriva schimbărilor climatice în cadrul programului DAR I+3. IDiaspora: Connect, Learn, Contribute, 11 martie 2024. Disponibil la: <https://www.idiaspora.org/en/contribute/blog-entry/valorizing-diaspora-resources-social-cohesion-and-climate-change-action-under>
- 12) Constituția Republicii Moldova. Disponibil la: https://www.constcourt.md/public/files/file/Actele%20Curtii/acte_en/MDA_Constitution_EN.pdf
- 13) Hotărârea Nr. 548 din 13-06-2018 cu privire la organizarea și funcționarea Inspectoratului pentru Protecția Mediului, Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=119163&lang=ro
- 14) Agenția pentru eficiență energetică. Disponibil la: <https://www.aee.md/ro>
- 15) Comisia Europeană. (2023). Insights on Diaspora Engagement in Climate Resilience and Sustainable Agriculture in the Republic of Moldova. În *Republic of Moldova 2023 Report* [SWD(2023) 698 final]. Document de lucru al serviciilor Comisiei care însoțește documentul „Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor privind politica de extindere a UE”. Bruxelles, 8.II.2023. Disponibil la: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-11/SWD_2023_698%20Moldova%20report.pdf
- 16) Fouejieu A. (2024): Opportunities and Challenges of Climate Adaptation Policies Republic of Moldova, SIP/2024/002, <https://www.elibrary.imf.org/view/journals/018/2024/002/article-A000-en.xml?rskey=Aga4T7&result=1>

- 17) Gerhalter J., External Just Transition An Assessment of the External Socio-Economic Effects of the EU Climate Policy in the Case of Moldova, Master Thesis, Utrecht University Student Theses Repository Home, 2023. <https://studenttheses.uu.nl/handle/20.500.12932/45168>
- 18) Hotărârea Guvernului nr. 548 din 13-06-2018 privind aprobarea Planurilor de gestionare a riscului de inundații pentru perioada 2022-2027. Disponibil la adresa: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=122775&lang=ro
- 19) Hotărârea Guvernului nr. 102 din 05-02-2013 cu privire la Strategia energetică a Republicii Moldova până în anul 2030. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=68103&lang=ro
- 20) Hotărârea Guvernului nr. 1063 din 16-09-2016 privind aprobarea Programului național de implementare a Protocolului privind apa și canalizarea pentru anii 2016 - 2025. Disponibil la adresa: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=102596&lang=ro
- 21) Hotărârea Guvernului nr. 1277 din 26-12-2018 privind instituirea și funcționarea Sistemului de monitorizare și raportare și a altor informații relevante pentru schimbările climatice. Disponibilă la adresa: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=112485&lang=ro
- 22) Hotărârea Guvernului nr. 129 din 15-03-2023 privind aprobarea Programului național de prevenire și control al bolilor netransmisibile (2023-2027). Disponibil la adresa: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=136642&lang=ro
- 23) Hotărârea Guvernului nr. 1470 din 12-30-2016 cu privire la aprobarea Strategiei de dezvoltare cu emisii reduse a Republicii Moldova până în 2030 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia. Disponibil la adresa: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=98493&lang=ro
- 24) Hotărârea Guvernului nr. 150 din 02-03-2010 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la organizarea și funcționarea Agenției "Moldsilva", structura și efectivul-limită al aparatului central al acesteia. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=21826&lang=ro
- 25) Hotărârea Guvernului nr. 199 din 20-03-2014 privind aprobarea Strategiei de alimentare cu apă și canalizare (2014 - 2028). Disponibilă la adresa: <http://lex.justice.md/md/352311/>
- 26) Hotărârea Guvernului nr. 301 din 24-04-2014 privind aprobarea Strategiei de mediu pentru anii 2014-2023 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia. Disponibil la adresa: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=48131&lang=ro
- 27) Hotărârea Guvernului nr. 485 din 12-08-2009 privind aprobarea Regulamentului Agenției pentru Geologie și Resurse Minerale. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=31943&lang=ro
- 28) Hotărârea Guvernului nr. 549 din 13-06-2018 privind crearea, organizarea și funcționarea Agenției de Mediu. Disponibilă la adresa: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=108675&lang=ro
- 29) Hotărârea Guvernului nr. 592 din 27-11-2019 privind aprobarea Programului de ecologizare a întreprinderilor mici și mijlocii. Disponibilă la adresa: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=135163&lang=ro
- 30) Hotărârea Guvernului nr. 624 din 30-08-2023 privind aprobarea Programului național de adaptare la schimbările climatice până în 2030. Disponibil la adresa: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=140163&lang=ro
- 31) Hotărârea Guvernului nr. 659/2023 din 06-09-2023 cu privire la aprobarea Programului de dezvoltare cu emisii reduse al Republicii Moldova până în 2030. Disponibil la adresa: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=139980&lang=ro
- 32) Hotărârea Guvernului nr. 779 din 04-10-2013 cu privire la aprobarea Regulamentului privind planificarea gestionării secetei. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=11390&lang=ro

- 33) Hotărârea Guvernului nr. 801 din 01-08-2018 cu privire la aprobarea și implementarea Programului Diaspora reușește acasă „DAR 1+3”. Disponibil la adresa: https://brd.gov.md/sites/default/files/hg_dar_13_0.pdf
- 34) Hotărârea Guvernului nr. 200 din 26-02-2016 cu privire la aprobarea Strategiei naționale „Diaspora-2025” și a Planului de acțiuni pentru anii 2016-2018 pentru implementarea acesteia. Disponibil la adresa: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=91207&lang=ro
- 35) Hotărârea Guvernului nr. 846 din 07-12-2022 cu privire la aprobarea Programului de prevenire și gestionare a situațiilor de urgență și urgență pentru anii 2022-2025. Disponibil la adresa: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=134815&lang=ro
- 36) Hotărârea Guvernului nr. 829 din 27-10-2023 cu privire la aprobarea Planului național de aderare la UE pentru anii 2024-2027. Disponibil la adresa: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=139891&lang=ro
- 37) Hotărârea Guvernului nr. 882 din 22-10-2014 pentru aprobarea Regulamentului privind organizarea și funcționarea Agenției „Apele Moldovei”, structura și efectivul-limită al acesteia. Disponibil la adresa: <https://www.apelermoldovei.gov.md/pageview.php?l=ro&idc=107>
- 38) Hotărârea Guvernului nr. 725 din 08-09-2017 cu privire la mecanismul de coordonare a politicii statului în domeniul diasporei, migrației și dezvoltării. Disponibil la adresa: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=101866&lang=ro
- 39) Hotărârea Guvernului nr. 724 din 08-09-2017 cu privire la aprobarea Planului național de acțiuni pentru anii 2017-2020 pentru (re)integrarea cetățenilor Republicii Moldova reveniți de peste hotare. Disponibil la adresa: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=101865&lang=ro
- 40) Hotărârea Guvernului pentru modificarea Hotărârii Guvernului nr. 972/2010 cu privire la Programul de atragere a remitențelor în economie „PARE 1+1” pentru anii 2010-2021. Disponibil la adresa: https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/subiect-05_-_nu_448_mei_2021_1.pdf
- 41) Programul „Moldova vremurilor bune” al Guvernului, propus la 3 august 2021. Disponibil la adresa: https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/programul_de_activitate_al_guvernului_moldova_vremurilor_bune.pdf
- 42) Hotărârea Guvernului nr. 674 din 13 septembrie 2023 cu privire la aprobarea Programului național pentru stimularea întoarcerilor și facilitarea (re)integrării cetățenilor moldoveni implicați în procesul migrațional pentru anii 2023-2027. Disponibil la adresa: <https://monitorul.gov.md/ro/monitor/2796>
- 43) Hotărârea Guvernului nr. 122 din 09-02-2024 cu privire la aprobarea Programului național „Diaspora” pentru anii 2024-2028. Disponibil la adresa: https://brd.gov.md/sites/default/files/program_national_diaspora_2024-2028.pdf
- 44) Fondul Monetar Internațional. (2023). Republic of Moldova: Staff Report for the 2023 Article IV Consultation, Fourth Reviews under the Extended Credit Facility and Extended Fund Facility Arrangements, Request for Extension and Rephasing of the Arrangements, and Request for an Arrangement under the Resilience and Sustainability Facility. <https://www.elibrary.imf.org/view/journals/002/2023/428/article-A004-en.xml>
- 45) Legea nr. 10/2009 din 03-02-2009 privind supravegherea de stat a sănătății publice. Disponibilă la adresa: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=106570&lang=ro
- 46) Legea nr. 139 din 19-07-2018 privind eficiența energetică. Disponibilă la adresa: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=105498&lang=ro
- 47) Legea nr. 1515 din 16-06-1993 privind protecția mediului. Disponibilă la adresa: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=130524&lang=ro
- 48) Legea nr. 160 din 12-07-2007 privind energia regenerabilă. Disponibilă la adresa: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=23997&lang=ro

- 49) Legea nr. 209 din 29-07-2006 privind deșeurile. Disponibilă la adresa: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=130544&lang=ro
- 50) Legea nr. 272 din 23-12-2011 privind apele. Disponibil la adresa: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=111963&lang=ro
- 51) Legea nr. 411 din 28-03-1995 privind asistența medicală. Disponibilă la adresa: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=119465&lang=ro
- 52) Legea nr. 758 din 17-11-2022 privind aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova europeană 2030”. Disponibil la adresa: <https://monitorul.gov.md/ro/monitorul/view/pdf/2579/part/1#page=1>
- 53) Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică. Disponibil la adresa: <https://www.anre.md/>
- 54) Agenția Națională pentru Cercetare și Dezvoltare. Disponibil la: <https://www.ancd.gov.md/>
- 55) Biroul Național de Statistică. Disponibil la: <https://statistica.gov.md/en>
- 56) Centrul Național pentru Asistență Medicală de Urgență Prespitalicească. Disponibil la: <https://ambulanta.md/>
- 57) Planul național de dezvoltare pentru 2024-2026. Disponibil la adresa: <https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/pnd-ro.pdf>
- 58) Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030”. Disponibilă la adresa: <https://gov.md/ro/moldova2030>
- 59) Oficiul Național de Implementare a Proiectelor de Mediu. Disponibil la: <https://onipm.gov.md/about>
- 60) Compania Națională de Asigurări Medicale. Disponibil la adresa: <http://cnam.md/>
- 61) Sistemul național de monitorizare și raportare a emisiilor de gaze cu efect de seră și alte informații privind gazele cu efect de seră relevante pentru schimbările climatice. Disponibil la adresa: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=129128&lang=ro
- 62) Agenția Națională de Sănătate Publică. Disponibil la adresa: <https://ansp.md/>
- 63) ODA (2020). Raportul de activitate al Organizației pentru Dezvoltarea Sectorului Întreprinderilor Mici și Mijlocii din Moldova pentru anul 2019, ODIMM, Chișinău. Disponibil la: <https://www.oda.md/files/ro/pdf/rapoarte/RAPORT%20ODIMM%202019.pdf>
- 64) ODA (2021). Raportul de activitate al Organizației pentru Dezvoltarea Sectorului Întreprinderilor Mici și Mijlocii din Moldova pentru anul 2020, ODIMM, Chișinău. Disponibil la adresa: https://www.oda.md/images/2020/Raport_de_activitate_ODIMM_2020.pdf
- 65) ODA. Programul de atragere a remitențelor în economie, PARE 1+1 a fost prelungit pentru încă trei ani, Comunicat de presă, 29 noiembrie 2022. Disponibil la: <https://www.oda.md/files/rapoarte/2022/Raport%20anual%20IP%20ODA,%20anul%202022.pdf> ODA (2023)
- 66) Raportul de activitate al Organizației pentru Dezvoltarea Sectorului Întreprinderilor Mici și Mijlocii din Moldova pentru anul 2022, ODIMM, Chișinău. Disponibil la adresa: <https://www.oda.md/files/rapoarte/2022/Raport%20anual%20IP%20ODA,%20anul%202022.pdf>
- 67) ODA (2024). Raportul de activitate al Organizației pentru Dezvoltarea Sectorului Întreprinderilor Mici și Mijlocii din Moldova pentru anul 2023, ODIMM, Chișinău. Disponibil la: https://www.oda.md/files/rapoarte/2023/Planul%20IP%20ODA%202023_actualizat%2005.09.2023.pdf
- 68) Hotărârea Parlamentului nr. 325 din 18-07-2003 cu privire la aprobarea Concepției politicii naționale privind resursele de apă. Disponibil la: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=21444&lang=ro

- 69) Hotărârea Parlamentului nr. 28 din 16-02-23 cu privire la aprobarea Programului de activitate al Guvernului „Moldova Prosperă, Sigură, Europeană”. Disponibil la adresa: https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/program_de_guv-final_ro.pdf
- 70) Regulamentul cu privire la organizarea și funcționarea Serviciului Hidrometeorologic de Stat. Disponibil la adresa: https://www.meteo.md/images/uploads/oficial/reg_shs.pdf
- 71) Administrația de Stat a Drumurilor din cadrul Ministerului Infrastructurii și Dezvoltării Regionale. Disponibil la adresa: <https://www.asd.md/>
- 72) Sterly Harald, Vladicescu Natalia (2023). Case study on migration, environment, climate change and development nexus in the Republic of Moldova, OIM, Chișinău
- 73) Stratan A., Ceban A. și Lucasenco E. (2023). Greening Policies For The Agricultural Sector of The Republic of Moldova: Current Situation And Future Perspectives, Scientific Papers Series Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development, Vol. 23, Issue 2. Disponibil la adresa: https://managementjournal.usamv.ro/pdf/vol.23_2/Art74.pdf
- 74) PNUD Moldova (2023), Anexa I - Descrierea acțiunii care permite o tranziție ecologică incluzivă în Republica Moldova. Disponibil la: <https://www.undp.org/moldova/projects/enabling-inclusive-green-transition-republic-moldova>
- 75) PNUD-Moldova. Migrația și dezvoltarea locală (Faza 2). Disponibil la: <https://www.undp.org/moldova/projects/migration-and-local-development-phase-2>
- 76) Foaia de parcurs multianuală PNUD - OIM pentru cooperarea privind migrația și dezvoltarea durabilă în Moldova, iunie 2021. Disponibil la: <https://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/presscenter/pressreleases/2021/pnud-i-oim-promoveaz-opportuniti-egale-pentru-migranii-moldoveni.html>
- 77) Vicol D., Pistrinciuc V. (2021). Diaspora nu este „paralelă”. Policy Brief. IPRE. Disponibil la: https://ipre.md/wp-content/uploads/2021/07/PB_Diaspora_ENG_final.pdf